

Uruunu ambaijana ta Yoan ibeede

Sua ta iswe Anutu ngar kini, ta iwe tomtom ma isu toono kek

1 ¹Indeeje mata popoten ta saamba mi toono ipet zen na, Sua ta iswe Anutu ngar kini, ni imbotmbot. Mi ni imbotmbot raama Anutu, mi ni Anutu. ^a ²Tana indeeje ta mata popoten mi imar na, ni imbotmbot raama Anutu. ³Ni ta iwe zaala pa koronj ta boozomen ma tipet. Koronj sa ipet pa zaala toro sa som. ^b ⁴Mbotjana kini uunu na, ni itunu tau. Mi mbotjana kini ta iurur mat pizin tomtom. ^c ⁵Mat tana iyaryaara pa zugut leleene, mi zugut mburaana irao be ilip pini na som. ^d

⁶Tomtom ta, Anutu ingo i ma imar. Ni zaana Yoan. ^e ⁷Ni imar be ipombol mat tana ka sua, mibe ikam tomtom ta boozomen ma tiurla ki mat tana. ^f ⁸Mi Yoan, ni mat tana som. Imar be ipombol ka sua men. ^g

⁹Tana mat nonono ta iyaryaara pizin tomtom ta boozomen ma ipeyei ngar kizin, ta ingi isu toono i. ^h

¹⁰Koronj boozomen ta timbot toono na, ni itunu ta iwe zaala pa ma tipet. Tamen isu toono na, zin wal toono kan tikilaali som. ⁱ ¹¹Mi imar pa itunu lele kini na, wal kini lenen pini som. ^j

¹²Tamen wal boozomen ta tiur lenen pini mi tiurla kini na, ni ikam zin ma tirao be tiwe Anutu lutuunu bizin. ^k

¹³Wal tana, sinj ki taman ma nan bizin ikam zin ma tiwe Anutu lutuunu bizin som. Mi tomtom sa ki toono ti ngar kini, som mbulu kini ikam zin ma tiwe Anutu lutuunu bizin som. Anutu itunu ta ikam zin ma tiwe lutuunu bizin. ^l

¹⁴Tana kere. Sua ta iswe Anutu ngar kini, ta iwe tomtom ma isu toono, mi imbot la mazwanda kek! Mi iswe Anutu mburaana mi mbulu kini

^a 1:1 Un 1:1; Yo 10:30, 17:5; Pil 2:6; 1Yo 1:1+; Tur 19:13 ^b 1:3 1Kor 8:6; Kol 1:16+;

Ibr 1:2 ^c 1:4 Yo 5:26, 8:12, 9:5, 12:46 ^d 1:5 Yo 3:19 ^e 1:6 Mt 3:1 ^f 1:7 Yo 1:15,34

^g 1:8 Yo 1:19, 3:28+ ^h 1:9 Yo 8:12; 2Kor 4:6; 1Yo 2:8 ⁱ 1:10 Yo 1:3 ^j 1:11 Yesa 53:3;

Ngö 13:46; Yo 3:11, 12:37+ ^k 1:12 Yo 3:15; Ro 8:14+; Ga 3:26; 1Yo 3:1+

^l 1:13 Yo 3:3,5+; Tit 3:5+; 1Yo 3:1-9, 4:7, 5:1+

ndabokjana, mi niam amrre kat pa motoyam kek. Tana amkilaali kembei ni Anutu Lutuunu tamen ŋonoono. Ni zaanaana, mi ipa kat ki Tamaana. Mi iswe kat kamperjana mi sua ŋonoono ki Anutu.^m

¹⁵Yoan, ni ipanarai kaljaana, mi ipombol sua kini ma iso ta kembei: “Tomtom tingi ta mungu anso yom pini ma ansoombe: ‘Tomtom ta, ni ito yo ma iwwa i. Mi ni zaana ilip pio. Pa nio anso zen na, ni imbotmbot.’”ⁿ

¹⁶Iti boozomen ta tamap takamam koron ambaimbaijan ta munjana men ilala kini. Pa ni ta kamperjana katuunu. Kere. Kamperjana mungujana, ta ni ipekel pa kamperjana ta biibi ma ilip.^o ¹⁷Pa Mose ta iwe zaala pa tutu. Mi Yesu Kisi, ni iswe kat kamperjana ki Anutu mi sua ŋonoono.^p ¹⁸Tomtom tasa ire kat Anutu pasa zen. Mi Anutu Lutuunu tamengana ta ni Anutu, mi imbotmbot la Tamaana kereene uunu na, ni tina ta iswe kat Anutu piti.^q

Yoan ta ikamam yok pizin tomtom na, ipombol Yesu sua kini
(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lu 3:1-18)

¹⁹⁻²⁰Yoan, ni ipombol Yesu ka sua ta kembei: Indeeje zin bibip kizin Yuda ta timbot kar Yerusalem na, tingo patoronjana ka tomtom bizin pakan raama urum tuunu pakan ma tila kini mi tiwi i pa uraata kini na, ni iur sua ila kena kena som. Ni iso kat pizin ma iso: “Nio ti, Mesia” som.”^s

²¹Tana tiwi i mini ma tiso: “Kenako nu Anutu kwoono Ilia tau?” Mi ni iso: “Som.”^t

To tiso: “Wai, kenako nu Anutu kwoono zaanaana tau amzza i be imar i?” Mi ni ipekel mini ma iso: “Som.”^u

²²Tabe tiwi i mini ma tisombe: “Wai, nakena nu so tomtom i? Mi uraata ta kamam na, ka uunu parei? Itum sope yam lak. Beso amiili ma amla, tona amsotaara zin wal ta tingo yam ma amar i.” ²³Tana Yoan isu to iso: “Mungu Anutu kwoono Yesaya iso ta kembei:

Kaljaana ta iboboobo isu lele bilimjana.

Iso: ‘Kapazal zaala pa Merere!’^v

Sua tina, ni iso pio tau.”

²⁴⁻²⁵To tutu kan pakan ta tigaaba wal tana na, timanga mi tiwi i. Tiso: “Lak. Nuombe nu Mesia som, mi Ilia som, mi Anutu kwoono zaanaana ta amzza i som. Nakena parei ta nu kamam yok pizin tomtom?” ²⁶⁻²⁷Yoan ipekel kwon ma iso: “Ŋonoono. Nio ankamam yok pizin tomtom. Tamen

^m 1:14 Kam 33:18, 40:34; Pil 2:7; 1Tim 3:16; Ibr 2:14; 1Yo 1:1+ ⁿ 1:15 Mt 3:11

^o 1:16 Ro 5:17; Ep 1:6+ ^p 1:17 Ro 3:24, 10:4; Ibr 8:6, 10:1 ^q 1:18 Kam 33:20; Mt 11:27; Yo 14:9; Kol 1:15; Ibr 1:3 ^r 1:19-20 Mesia, ina Iburu kaljan. Ka uunu ta kembei: ‘Ulaana ta Anutu iroogi mi iuri be iululu zin wal kini.’ Mi zin Grik tiso la kaljan ta kembei: ‘Kisi.’

^s 1:19-20 Yo 3:28 ^t 1:21 Mal 4:5; Mt 11:14 ^u 1:21 Lo 18:5 ^v 1:23 Yesa 40:3

tomtom ta, ni ito yo ma iwwa i. Ni imbotmbot la mazwoyom, mi kikilaali som. Mi nio aŋre itun kembei aŋrao pini risa som kat. Uraata sorokjana kembei kumbu keteene ka wooro putkenjana, ina tomini aŋrao aŋkam pini na som. Pa ni ilip kat pio.”

²⁸Mbulu boozomen tana ipet isu kar Betania, ta imbot yok Yordan pakaana ta zoŋ izze pa i. Pa Yoan ikamam yok pizin tomtom isu lele tana.

Yesu ni sipsip ki Anutu

²⁹Timbot ma aigule toro na, Yoan ire Yesu ipaŋuru i ma imar. To iso: “Kere. Inga sipsip ki Anutu ta imar i. Ni ta ko ikam sanaana kizin tomtom toono kan ma ila lene.” ³⁰Tomtom tinga ta muŋgu aŋso yom pini ma aŋsombe: ‘Tomtom ta, ni ito yo ma iwwa i. Tamen ni ilip pio. Pa nio aŋsu zen na, ni imbotmbot.’ ³¹Ŋonoono, muŋgu nio tomini aŋkilaala kati som. Mi inŋi aŋmar mi aŋkamam yok pizin tomtom bekana aŋurpe zaala pini. Naso Anutu iswe i ma imbot mat pizin Israel.”

³²Mi Yoan ipombol mini sua kini ma iso ta kembei: “Nio motoŋ aŋre kat Bubujana izem saamba, mi isu kembei mbalmbal, ma imbot sala ŋwaana.” ³³Ŋonoono, muŋgu nio aŋkilaala kati som. Tamen Ni ta inŋo yo ma aŋmar be aŋkam yok pizin tomtom na, isotaara yo ta kembei: ‘Re. Sombe Bubujana isu ma imbot sala tomtom sa ŋwaana, na tomtom tina ta ko ikam Bubujana Potomjana pizin tomtom.’ ³⁴Mi kelenj. Nio aŋre kat mbulu tana pa motoŋ kek. Tana aŋso kat piom ta kembei: Tomtom tinga ta Anutu ipeikati. Ni Anutu Lutuunu ŋonoono.”^z

Yesu ikam zin naŋgaŋ mataana kan

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20; Lu 5:2-11)

³⁵Aigule toro na, Yoan ziŋan naŋgaŋ kini ru timendernder mini ma timbotmbot. ³⁶Ni ire la pa Yesu iwwa ma ila, to iso pizin. Iso: “Kere. Inga sipsip ki Anutu.”^a ³⁷Naŋgaŋ ru tana tileŋ sua tina, to timaŋga mi tila tito Yesu. ³⁸Yesu mataana imiili na, ire ziru tito i ma timar. To iwi zin. Iso: “Ou, niomru na parei?” Ziru tiso: “Rabi, nu mbotmbot swoi?” (Sua ‘rabi’ na, ka uunu ta kembei: ‘mos katuunu.’) ³⁹Mi ni ipekel kwon ma iso: “Kamar ma tala to kere.” Indeeŋe tana na, rorou kek. Tana ziru tila ma tire ruumu ta ni imbotmbot pa na, mi ziŋan timbotmbot mi tizzo sua ma mbeŋ.

⁴⁰Naŋgaŋ ru ta tileŋ sua ki Yoan mi tito Yesu na, kizin ta zaana Andreas. Mi tiziini ta Simon Petrus na. ⁴¹Timbotmbot, som mi Andreas imaŋga mi kaŋkaŋ ma ila be ire tiziini Simon. Ila ma indeeŋi, to iso pini ta kembei: “Ai, niam amdeeŋe Mesia kek.” (Sua ‘Mesia’ na, ka uunu

^w 1:29 Kam 12:3+; 1Kor 5:7; 1Pe 1:19; Tur 5:6, 13:8 ^x 1:32 Mt 3:16 ^y 1:33 Yo 14:16, 15:26; Ŋgo 2:1+ ^z 1:34 Mt 3:17 ^a 1:36 Yo 1:29

raraate kembei ta ‘Krisi’.) ⁴²Tana Andreas ikam tiziini Simon ma ziru tila ki Yesu. Mi Yesu igeede Simon, to iso: “Nu tina Simon, Yoanes lutuunu. Mi kaimer ko tipaata zom be Kepas.” (Pisis ‘Kepas’ na, zin Grik tipaata tisombe ‘Petrus.’)^{b c}

Yesu ikam Pilip ziru Natanael ma tiwe nangaj kini

⁴³Aigule toro na, Yesu isombe ipa ma ila pa lele pakaana ki Galilea. Tana ila ma indeenje tomtom ta, zaana Pilip. To iso pini: “Mar to yo.”

⁴⁴Pilip, ni tomtom ki kar Betsaida. Ni ma Andreas mi Simon na, zin kar ta. ⁴⁵Timbotmbot mi Pilip imanja ma ila, to indeenje waene ta, zaana Natanael. Mi iso pini ta kembei: “Lej. Tomtom ta mungu Mose ibeede ka sua imbot se tutu ki Anutu, mi Anutu kwoono bizin tibeede ka sua tomini, ta amdeenji kek! Ni tomtom ki kar Nasaret. Zaana Yesu. Mi tamaana Yosep.”^d

⁴⁶Tamen Natanael iso pini: “Waa, kar Nasaret irao be ipiyooto koronj ambaijana sa?” To Pilip iso pini: “Kena mar ma tala to itum re kat!”^e

⁴⁷Yesu ire Natanael ipanjuru i ma imar, mi iso ka sua ta kembei: “Kere. Inga tomtom ta itoto mbulu nonoono kizin Israel mi izzo sua nonoono men. Ni le pakaamjana sa som.”^f ⁴⁸Tabe Natanael iwi i ma iso: “Nu ute yo be parei?” Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Nio anje u mbulem su ta ke fik uunu mungu, mana kaimer Pilip ima to iboobu.” ⁴⁹Tabe Natanael ipekel kwoono ma iso: “Mos katuunu, Anutu Lutuunu nonoono ta nu na. Nu ta king kizin Israel.”^g

⁵⁰Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Parei Natanael, sua tio ta anjsombe anje u su ke fik uunu, ta ikamu ma urla tio i? Lej. Kaimer nu kola re uraata bibip pakan ta ilip pa koronj tana.” ⁵¹To iso pizin mini ta kembei: “Nio anjo kat piom. Kaimer niom kola kere saamba ikaaga, mi zin ajela ki Anutu tizalla ma tizzu. Pa Tomtom Lutuunu, ta ko iwe zaala pizin.”^h

Yesu itooro yok ma iwe baen isu kar Kana

2 ¹Aigule ru ilae ma aigule ta iwe tel pa na, ula ipet su kar Kana ta imbot Galilea na. Yesu naana, ni ila pa ula tana tomini. ²Mi Yesu zijan nangaj kini tomini, sua ikam zin be tila tire ula tana. ³Timbotmbot mi kini ula kana ila be tikan. Tikanan ma tiwinin ma tilala, som mi baen imap. Tabe Yesu naana isu to iso pini: “A baen kizin ta imap kek.” ⁴Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Anaj, nu so paso? Ina koronj kiti som. Pa nol tio ipet zen.” ⁵To naana iso pizin mbesoonjo ta timborro temen tana ma isombe: “Kere. Ni isombe iso piom pa koronj sa, na kakam men.”

^b 1:42 Pisis Kepas mi pisis Petrus na, kan un ta kembei: ‘pat.’ ^c 1:42 Mt 16:18

^d 1:45 Un 3:15, 49:10; Yesa 7:14; Mt 2:23 ^e 1:46 Yo 7:41,42,52 ^f 1:47 Mbo 32:2; Ro 2:28, 9:6+

^g 1:49 Mt 2:2, 16:16, 27:42; Yo 12:13 ^h 1:51 Un 28:12

⁶Ruumu tana na, ka kuuru bibip kat lamata mi ta, ta timbotmbot.ⁱ Kuuru tana be tingurguuru naman ma kumbun pa, to tingeeze pa Anutu mataana, kembei ta tutu kizin Yuda iso na.^j ⁷Tana Yesu imanga ma iso pizin mbesoongo ta kembei. Iso: “Kese yok sula kuuru tana ma bokbok.” Tana tilej la kaljaana mi tise yok sula kuuru tana ma bokbok lup. ⁸To iso pizin ta kembei: “Yok tana, kesepet risa mi ila ki tomtom ta imborro kini na ma itoombo ten.” Tana tilej la sua kini, mi tikam ma tila. ⁹Beso tomtom tana itoombo na, yok tana itoori ma iwe baen kek. Tana mata rru ka uunu mi iso: “Wai, baen ti imbot swoi ta imar i?” Mi zin mbesoongo ta tise yok na, zin tiute uunu. Tona tomtom tana iboobo tomooto ula kana ma ila kini, ¹⁰mi iso pini ma isombe: “Kini kamjana ta gorgori na, takamam yok baen ta ambaijana kat ila pizin wal ma tiwin mungu. Mi sombe tiwin ma isoongo zin zen, tonabe takam baen ta ambai pe som na ma ila. Mi baen tingi ta ambaijana kat. Parei ta nu ruutu, ma buri mi kam ma imar?”

¹¹Ina mos mataana kana ta Yesu ikam bekana iswe zaana mi mburaana biibi. Ni itooro su kar Kana ki Galilea. Tana zin nangaŋ kini tire to tiurla kini.

¹²Ula tana imap, tona Yesu zigan naana ma tiziini bizin, mi zin nangaŋ kini timiili ma tila mini pa kar Kapenaum, mi timbotmbot tana pa aigule pakan.

Yesu imangayaara zin wal ngomo kan ilela Urum Merere
(Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lu 19:45-46)

¹³Pasoba, lupjana biibi kizin Yuda be matan ingal mazwaana ta Anutu ikamke tumbun bizin isu Aikuptu na, ka nol igarau kek. Tana Yesu isala pa Yerusalem. ¹⁴Ni imbotmbot mi ire zin wal tingomonmoonoo makau ma sipsip ma man isu Urum Merere kwoono. Mi ire zin wal ta tiparpekelkel pat na tomini, zin mbulen su mbalia kizin ma timbotmbot. ¹⁵Tana ikam re tuntun ma ilup la mbata, mi iketo zin wal ta tingomonmoonoo sipsip mi makau na ma tiko molo pa urum kwoono. Mi imanga pa mbalia kizin wal ta tiparpekelkel pat na, ma pat kizin imiyaryaara su toono. ¹⁶To iso pizin wal ta tikamam ngomo pa man ta kembei: “Kakam koronj tiom tana ma ila lenel! Kakam urum potomjana ki Tamaŋ Anutu ma iwe nol muriini paso?” ¹⁷Tabe zin nangaŋ kini matan ila pa sua ki Anutu suruunu ta iso ta kembei:

Nio lelej pa urum ku potomjana ilip, tanata ankam kaisiigi pa be anjurpe. Tamen ko iwe zaala pio be anmeete.^k

Yesu itunu ko ikam Urum Merere muriini

¹⁸Zin bibip kizin Yuda tire mbulu tana, mi tiso pini ta kembei: “Nu so tomtom ta kam mbulu ti? Tooro mos sa ma amre kat. Naso amute nu zom

ⁱ 2:6 Kuuru tataŋa na, lelen irao be tise yok kembei 20, som 30 galon, o 100 lita, to bok.

^j 2:6 Mk 7:3+ ^k 2:17 Mbo 69:9; Mal 3:1+

pa uraata ti.”^l ¹⁹Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Niom koso kereege urum taingi ma isu lene, na nio ko anpamender mini pa aigule tel.”^m ²⁰Tabe zin Yuda tiso: “Wa, urum biibi taingi, tikamam uraata pa ma irao ndaama tomtooru lamata mi ta (46) kek. Mi nu sombe rao pamender mini pa aigule tel men?” ²¹Tamen Yesu iso sua tana ise ki urum kizin som. Ni iso pa itunu. Pa ni ta iwe kembei Urum Merere ŋonoono.” ²²Tana kaimer indeeŋe ta ni burup ma imanŋa mini pa naala na, nanŋaŋ kini matan ila pa sua kini tana, mi tiurla sua ta munŋu tibeede na, ramaki sua ta Yesu itunu iso na.”^o

Wal booze tiso tiurla ki Yesu. Mi tiurla kat som

²³Yesu imbotmbot Yerusalem pa lupŋana biibi tana na, itortooro mos booze ma tiwedet. Tabe tomtom booze tire mi tiurla kini. ²⁴Tamen ni iurla kizin som. Paso, ni iute tomtom ta boozomen lenen ma imap. ²⁵Tomtom sa irao be ipaute i pa wal lenen na som. Pa ni itunu iute tomtom lenen lup.”^p

Yesu ziru Nikodemus tiso sua

3 ¹Tomtom tutu kana ta, ni zaana Nikodemus. Mi kaunsil biibi ta tikamam peeze pizin Yuda na, ni zaana imbot la tomini.”^q ²Mbeŋ ta na, ni ila ki Yesu, mi iso pini ta kembei: “O mos katuunu, niam amute: Nu, Anutu iŋgo u ma mar be paute zin tomtom. Pa sombe Anutu ilae ki tomtom som, na ni irao be itooro mos boozomen kembei ta nu kamam na som.”^r ³Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Nio aŋso kat pu ta kembei: Bela tomtom iwe popoŋana,”^s tona ni irao be ire peeze ki Anutu.”^t

⁴Mi Nikodemus ipekel ma iso: “Wae. Sua ku tina, nio aŋkankaana pa ka uunu. Tomtom ta sombe iwe kolman kek, nako irao be iwe popoŋana mini be parei? Ko tomtom sa irao be itoori ma ilela naana kopoono be ipeebe mini?”

⁵Yesu ipekel kwoono ma iso: “Nio aŋso kat pu ta kembei: Bela tomtom iwe popoŋana pa yok raama Bubunana, tona ni irao be imbot la peeze ki Anutu mi ilela kar kini.”^u ⁶Koroŋ ta tomtom toono kan tipiyooto na, koroŋ ki toono. Mi koroŋ ta Bubunana ipiyooto na, koroŋ ki Bubunana.”^v ⁷Kokena nu murur pa sua ta aŋso pu ma aŋsombe: Bela Anutu itooro yom ma kewe popoŋoyom. ⁸Re. Miiiri zalaana ta imbot ki parei mi imar, mi

^l 2:18 Mt 12:38, 16:1 ^m 2:19 Mk 14:58; ŋgo 6:14 ⁿ 2:21 1Kor 3:16; 2Kor 6:16; Ep 2:21+ ^o 2:22 Mbo 16:10; Lu 24:8,27 ^p 2:25 Mbo 139:1+; Mk 2:8; Yo 6:64; Tur 2:23
^q 3:1 Yo 7:50, 19:39 ^r 3:2 Yo 9:16, 10:38, 14:11; ŋgo 2:22 ^s 3:3 Zaala toro tabe tootooro sua ti na ta kembei: “Bela mburaana kor kana itooro tomtom ma iwe popoŋana, tona ni irao be ire peeze ki Anutu.” ^t 3:3 Mbo 51:10; Ezek 36:25+; Yo 1:12+; 1Kor 2:14; 2Kor 5:17; Ga 6:15; Yems 1:18; 1Pe 1:23 ^u 3:5 Yo 7:37+; Ep 5:26; Tit 3:5+; 1Pe 3:21
^v 3:6 Mbo 51:5; Yo 1:13; 1Kor 15:50

imap su swoi na, iti tuute som. Pa ni itoto itunu zalaana men. Mi iti tarao be tere miiri som. Teleŋ men kalŋaana mi tikilaala. Mi ina raraate men pa uraata ta Anutu Buburjana ikamam pizin tomtom be itooro zin ma tiwe popoŋan na.”

⁹Nikodemus ileŋ sua tana to iso: “Wai, mbulu tina ko ipet be parei?”
¹⁰Mi Yesu ipekel kalŋaana ma iso: “Wae! Zin Israel tire u kembei nu zom biibi pa uraata ki pauterjana. Parei ta su mini, mi so nu kankaana pa sua tio ti? ¹¹Nio aŋso kat pu ta kembei: Kororŋ ta niam amute, ta amzzo pa. Pa niam amre kat pa motoyam. Tanata ampombolmbol ka sua. Tamen niom kakan la sua tiam som.” ¹²Ingi aŋso sua pa mbulu ta iwedet su toono, mi tamen niom kuurla som. Tana sombe aŋso pa kororŋ saamba kana, nako kuurla be parei? Som. ¹³Asiŋ isala kar saamba kek bekena ire mi iso ka sua? Tomtom sa som. Tomtom Lutuunu itutamen ta imbot kar saamba mi isu.^x

¹⁴⁻¹⁵Mungu Mose iurpe mooto kunuunu ta, mi iur sala ke ma ipamender. Beso tomtom tire la pa, to timeete som. Ina raraate pa Tomtom Lutuunu. Bela tiuri sala ke mi tipamenderi, tona wal boozomen ta so tiurla kini mi tisekapkap la kini, nako tikam mbotjana ki Anutu ta iseenge iseenge ma ila.^y

¹⁶“Pa Anutu, ni iur kat leleene pizin tomtom toono kan. Tanata ingo Lutuunu tamen ŋonoono ma isu pizin. Mi sombe tiurla kini, nako tisaana ma tila len som. Som kat. Zin ko tikam mbotjana ki Anutu ta iseenge iseenge ma ila.”^z ¹⁷Pa Anutu, ni ingo Lutuunu ma isu toono taiŋgi be ipamender zin tomtom ma iur kadoono pizin na som. Ni ingo i ma isu bekena ikamke zin.”^a ¹⁸Tana tomtom ta sombe iurla ki Anutu Lutuunu, inako Anutu ipamenderi ma iur kadoono pini na som. Tamen sombe tomtom sa iurla kini som, na ni kembei tomtom tau zin bibip titiiri sua kini ma imap kek mi izza men be ikam le kadoono. Paso, ni iurla ki Anutu Lutuunu tamengana som.^b

¹⁹Sombe Anutu iur kadoono pizin tomtom, nako ka uunu ta kembei: Mat ta isu toono kek. Tamen tomtom mbulu kizin ta boozomen isaana lup. Tana lenen pa mat tana som, mi lenen pa zugut ilip.^c ²⁰Pa wal boozomen ta tikamam mbulu sanangana na, tiurur koi pa mat mi timbotmbot molo pa. Kokena mat iswe mbulu kizin.^d ²¹Mi zin tau titoto sua ŋonoono ka mbulu na, lenen be timar ma timbot la mat leleene. Paso, mat izzwe zin kembei Anutu ta ipombolmbol zin ma tikamam mbulu tana.”^e

^w 3:11 Yo 1:11 ^x 3:13 Yo 3:31; 1Kor 15:47; Ep 4:9+ ^y 3:14-15 Nam 21:4+; Yo 3:36, 6:47, 20:31

^z 3:16 Yo 10:28; Ro 5:8, 8:32; 1Yo 5:10+ ^a 3:17 Lu 19:10; Yo 12:47; 1Tim 1:15

^b 3:18 Mk 16:16; Yo 5:24; Ŋgo 4:12; Ro 8:1 ^c 3:19 Yo 1:4+, 8:12 ^d 3:20 Ep 5:11+

^e 3:21 1Yo 1:7+

Yoan iswe kat Yesu uunu

²² Yesu ziŋan zin nanŋaŋ kini timbotmbot, mi kaimer to tizem Yerusalem, mi tila ma tiwwa pa lele pakaana ki Yudea. Timbotmbot tana, mi ni ikamam yok pizin tomtom. ²³ Mi Yoan tomini ikamam yok pizin tomtom isu kar Aenon ta igarau pa kar Salim na. Pa lele tana na ka yokŋana. Mi tomtom boozo timokorkor lala kini be ikam yok pizin. ²⁴ Indeeŋe tana, Erot iur Yoan ilela ruumu sanaana zen.^f

²⁵ Aigule ta na, nanŋaŋ pakan ki Yoan ziŋan tomtom ta, tiparzorzooro pa weŋana ka tutu.^g ²⁶ To tila ki Yoan mi tiso pini ta kembei: “Mos katuunu o, re. Tomtom ta mungu niomru kombotmbot Yordan pakaana mbaaga, mi nu pombol zin tomtom be tiurla kini, ta zin iwal timap ma tilala kini ma ikamam yok pizin a.”^h ²⁷ Mi Yoan ipekel kwon ma iso: “Ambai. Mbulu ta kembeia irao ipet sorok na som. Anutu ipombolmboli, ta ni ikamam a.”ⁱ ²⁸ Motoyom iŋgal. Mungu ituyom kombotmbot, mi kelerŋ sua ta aŋso piom ma aŋso: Nio Mesia som. Nio na, Anutu iŋgo yo ma aŋmuuŋgu be aŋurpe zaala pini men.”^j ²⁹ To Yoan ikam sua tooroŋana ti ise ki ni ziru Yesu. Iso: “Sombe tomooto sa iwoolo, na moori tana iwe lene. Mi sombe ula kizin ipet na, tomooto toroono ta iurpe zaala pa ula kizin na, ni leleene ndabok. Paso, uraata kini ta iur ŋonoono ma ziru tiwoolo kek. Mi nio ta kembena, leleŋ ndabok kat.”^k ³⁰ Yesu, ni zaana be izalla ma iwe biibi. Mi nio zoŋ, inabe izzu.”

Tomtom ta imbot saamba mi isu

³¹ Yoan, ni tomtom ki toono men. Paso ni ipet pa toono taŋgi. Tana ni irao iso pa koroŋ ki toono men. Mi ni ta imbot saamba mi isu na, ni ilip pa koroŋ ta boozomen.^l ³² Koroŋ ta tomtom saamba kana tana ire kat pa mataana mi ileŋ pa talŋaana, ta izzo pa. Tamen tomtom sa ikan la sua kini som.^m ³³ Mi sombe tomtom sa ikan la sua kini, na iswe kembei ni iurla Anutu sua kini, ina sua ŋonoono.ⁿ ³⁴ Pa tomtom ta Anutu iŋgo i ma isu na, ni izzo Anutu kalŋaana. Mi Anutu ikam Bubunana pini na, irre ki som. Imap ma ise kini.^o ³⁵ Tamaana, ni leleene pa Lutuunu, mi iur koroŋ ta boozomen ma imap ila namaana kek.^p ³⁶ Tana tomtom ta sombe iurla ki Lutuunu, na ni ikam mbotŋana ki Anutu ta iseŋge iseŋge ma ila. Mi tomtom ta so izooro Lutuunu, nako ikam mbotŋana

^f 3:24 Mk 6:14+ ^g 3:25 Zin Yuda len tutu boozo pa weŋana. Ka nŋar ta kembei: Zin sombe tito tutu tana, nako tiwe ŋgeezan pa Anutu mataana. ^h 3:26 Yo 1:29,35

ⁱ 3:27 1Kor 3:5+; Yems 1:17 ^j 3:28 Yo 1:20,23 ^k 3:29 Mt 9:15 ^l 3:31 Yo 8:23; Ro 9:5; 1Kor 15:47 ^m 3:32 Yo 1:10+, 3:11, 12:37+ ⁿ 3:33 Ro 3:4 ^o 3:34 Yesa 42:1; Lu 4:14; ŋgo 10:38 ^p 3:35 Mt 11:27, 28:18; Ibr 2:8

tana som. Som kat. Anutu kete malmalnana ko imbotmbot se kini, mi iseenje iseenje ma ila.⁴

Yesu ziru Samaria nan ta tizzo sua

4 ¹Mazwaana tana na, zin tutu kan tilenj sua ta kembei: Yesu ikamam tomtom boozomen ma tiwe nangarj kini, mi ikamam yok pizin. Tana nangarj kini tiwe boozo ma tilip pa Yoan kini kek. ²Sua tina nonono. Tamen Yesu itunu ikamam yok pizin tomtom som. Nangarj kini men ta tikamam. ³Yesu ilenj kembei zin tutu kan tirre pa uraata kini, to izem lele pakaana ki Yudea, mi isombe imiili ma ila mini pa lele pakaana ki Galilea. ⁴Mi lele pakaana ki Samaria imbot la zaala tabe ni ito ma ila pa i.

⁵Tana ni ipa ma ila mi ipet Samaria, to ilae kar Sikar. Kar tana igarau pa toono pakaana ta munju Yakop ikam pa lutuunu Yosep na.⁷ ⁶Mi yok toujana ta munju Yakop ikel na, imbot lele ta tina. Yesu, ni imbel pai ma niini isaana. Tana keteene isu yok tana zilnaana ma imbotmbot. Indeenje tana, zoj mataana ikam aigule palakuutu.

⁷⁻⁸Ni imbotmbot, mi nangarj kini tila pa kar be tingiimi kan kini. Molo som na, Samaria nan ta, ni imar be ise ka yok. Mi Yesu iso pini ma isombe: “Ou, kam koj yok risa imar anwin. Pa miri yo.” ⁹Tabe moori tana iso pini ma isombe: “Wae, nu na Yuda, mi nio ingi Samaria nan. Parei ta nu wi yo pa kom yok?” Ni iso sua tana paso, zin Yuda zijan Samaria tiparluplup zin som, mi tikanan mi tiwinin la mbata som.⁵

¹⁰Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Nio ingi anwi u pa koj yok. Mibe nu kilaala kat yo mi ute koronj ta Anutu isombe ikam pu, so nu wi yo, to ankam yok mata yaryaaranana pu. Yok tana ireere totomen.” ¹¹To moori iso pini: “Biibi, nu lem kuuru sa som. Mi yok toujana tingi na, yok imbot sula ta meeleba. Kenako kam yok mata yaryaaranana tana be parei? ¹²Nu ute: Yok tingi, tumbundu Yakop ikel piam ta alok kek. Mi ni itunu zijan lutuunu bizin mi zin mbili kini tiwinin yok ta tingi. Mi nu tana so kam ma lip pini, ta sombe kam yok toro sa ma ipet?”

¹³Tana Yesu ipekel kwoono ma iso: “Tomtom ta sombe iwin yok taingi, nako miri i mini. ¹⁴Mi sombe iwin yok ta anso ankam pini, inako kaimer miri i mini som. Pa yok mata yaryaaranana tabe ankam pini i, ko iwe kembei yok bukbukjana mi izze pa leleene, mi ikami ma imbot mata yaryaara.”^t ¹⁵Moori ilenj sua tana, to isombe: “Wai biibi, kena kam koj yok tana imar. Naso kaimer miri yo mini som. Pa ina anje na, irao be iuulu yo. Pa asij toro ko imarmar lele tingi mini.”

¹⁶To Yesu iso pini: “La ma kam kusim, mi niomru kimiili ma kamar.” ¹⁷Mi moori ipekel kwoono ma iso: “Nio kusij somnonj.”

⁴ 3:36 Yo 5:24, 6:47; Ro 1:17; 1Yo 5:10+ ⁷ 4:5 Un 48:22 ⁵ 4:9 Mt 10:5; Lu 9:52+; Yo 8:48; Ijgo 10:28 ^t 4:14 Yesa 44:3; Yo 6:35, 7:37+; Tur 21:6, 22:17

Tana Yesu iso pini ma iso: “Nu sombe kusim som, ina so kat. ¹⁸Tamen nu woolo pa lamata kek. Mi tomooto ta buri niomru kombotmbot na, ina kusim ŋonoono som. Tana sua ku ŋonoono men.”

¹⁹Tabe moori iso pini: “O biibi, nio aŋkilaalu kek. Nu sa Merere kwoono na.” ²⁰Lak, mungu niam Samaria tumbuyam bizin tiluplup zin mi tizunzun sala abal tinga. Tamen niom Yuda kosombe iti bela tuzunzun su Yerusalem men. Kena lele ingoi tabe tuzunzun su pa i?”^v

²¹To Yesu iso pini. Iso: “Moori, urla sua tio ti. Molo som to tomtom ko matan ila mini pa abal tinga, som kar Yerusalem, be timbot pa mi tikam sunjana pa Tamanda Anutu na som.”^w ²²Niom Samaria koyom kuute kat Merere ta kuzunzun pini i som. Mi niam Yuda, to amute Merere ta amzunzun pini i. Paso, ulaaŋa ki Anutu na iyooto piam Yuda.^x ²³Leŋ. Mazwaana sa kola imar. Mi ingi ka nol igarau kek. To Bubuna ko ikam peeze pizin tomtom ma sunjana kizin ito sua ŋonoono, mi tisun kat pa Tamanda Anutu raama lenen. Pa Tamanda Anutu ni irru zin wal ta tizunzun ta kembei.^y ²⁴Anutu, ni Bubuna. Tana wal ta tisombe tisun pini na, bela Anutu Bubuna ikam peeze pizin ma sunjana kizin ito sua ŋonoono, mi tisun raama lenen, to Anutu leleene ambai pa sunjana kizin.”

²⁵Yesu iso sua tana makin to, moori iso: “Nio agute: Mesia, ni kola imar. Mi isombe imar, nako ipeeze koron ta boozomen ma imbot mat piam.” (Sua ‘Mesia’ ti na, ka uunu ta kembei: ‘Krisi’.) ²⁶To Yesu iso pini ma iso: “Tomtom tina, ina nio tau.”^z

²⁷Ni izzo pini, mi nangan kini timar tipet. Mi tire la pa Yesu ziru moori tana tizzo sua, to tikam ngar boozo pa. Tamen kizin tasa iwi i pa sua sa som. ²⁸To moori tana izem yok putuunu kini ma imbotmbot, mi imiili ma ila kar. Mi iso pizin wal ma iso: ²⁹“Ai, kamar ma tala tere tomtom ta imbot tinga. Pa ni iswe kat mbulu tio boozomen ta aŋkamam ta mungu mi imar. Ko ni Mesia som?” ³⁰To wal tana tizem kar, mi tila be tire Yesu.

³¹Indeeŋe moori tana izem Yesu ma ila na, zin nangan kini tiso pa Yesu ma tiso: “Mos katuunu, kan kom koron sa lak!” ³²Tamen ni iso pizin ma iso: “Nio kon kini imbotmbot i. Mi tamen niom kuute som.” ³³Tana zin tiparso pizin ma tiso: “Asin ikam ka kini ma ikan?” ³⁴Mi Yesu iso pizin. Iso: “Keleŋ. Kini tio, ina ta kembei: Bela aŋto kat Ni ta ingo yo ma aŋmar i leleene, mi aŋposop uraata kini ma imap kat. Ina ta ipombolmbol yo kembei ta kini.”^a ³⁵Niom kozzo ta kembei: ‘Puulu paŋ tomen, to kini imetmet.’ Tamen nio aŋso piom: Ina ila mete. Motoyom se mi kitiiri. Kini boozo imetmet kek.”^b ³⁶Tana tomtom ta ingamgaama kini na, inamnaama

^u 4:19 Lu 7:16; Yo 6:14 ^v 4:20 Lo 12:5+; Mbo 122:1+ ^w 4:21 Zep 2:11; Mal 1:11; 1Tim 2:8

^x 4:22 Lu 24:47; Ro 3:1+, 9:4+ ^y 4:23 Yo 1:17; Pil 3:3 ^z 4:26 Mt 26:63+; Yo 9:35+

^a 4:34 Yo 6:38, 17:4 ^b 4:35 Mt 9:37; Lu 10:2

som. Ikamam uraata kini, mi biibi kini ikamam le kadoono. Tana tomtom ta iwaswaaza kini, mi tomtom ki kini ngaamarjana na, ziru ko lenen ambai. Pa uraata kizin ta ingi iur nonono i. Mi nonono tana ko imbotmbot ma alok.^c ³⁷Tana sua ta gorgori iwedet pa kwondo ta ingi iur nonono i. Sua ta kembei: ‘Tomtom ta, ni iwaswaaza kini. Mi toro, ni le uraata be ingaama.’ ³⁸Nio anjur yom kek be kala mi kangaama kini pa mokleene ta niom ituyom kakam uraata pa som. Tana kini nonono tabe kakam i, ina wal pakan uze kizin tieene.”

³⁹Zin Samaria kan boozo ki kar tana tilej sua ki moori tana, to tiurla ki Yesu. Pa moori tana ipombol sua kini ma isombe: “Ni iswe kat mbulu tio boozomen ta ankamam ta mungu mi imar indeeje koozi.” ⁴⁰Tana zin Samaria kan timar ki Yesu, mi tiruuti be zigan timbot. To imbot kizin pa mberj ru. ⁴¹Mi wal boozomen ta tigaaba zin wal mataana kan mi tiurla kini. Pa tilej sua ila ni itunu kwoono tau.^d ⁴²Mi tiso pa moori tana ta kembei: “Mungu niam amlej sua ku men, mi amurla ki tomtom taingji. Mi koozi na, amlej kat sua ila ni itunu kwoono. Tana amute: Iti tomtom toono kanda na, ulaaja kiti ta ti.”^e

Yesu iurpe menderjana ta lutuunu ma niini ambai

⁴³Tana Yesu imbot kar tana pa mberj ru, to imanga mini mi ila pa Galilea. ⁴⁴Mi mungu ni iso ta kembei: “Anutu kwoono sa,ombe ikam uraata isu itunu lele kini, nako tomtom matan pasomi.” ⁴⁵Beso ila ipet Galilea na, zin Galilea kan lenen ambai pini mi tikami. Paso, zigan Yesu timbot Yerusalem pa lupjana biibi ki Pasoba, mi tire uraata boozomen ta ni ikam su tana.

⁴⁶To Yesu imiili ma ila mini pa kar Kana ki Galilea. Kar tana, ta mungu ni ila pa mi itooro yok ma iwe baen. Mi menderjana ta ki king, ni imbotmbot. Ni lutuunu ta mete biibi ikami ma ikenne ta kar Kapenaum a.^f ⁴⁷Tana menderjana tina ilej Yesu uruunu kembei izem Yudea ma imar pa Galilea kek, to iloondo ma ila kini, mi itaororo i be isula kar kini, mi iurpe lutuunu ma niini ambai. Pa mete ikam kati mabe imeete. ⁴⁸Mi Yesu iso pini ta kembei: “Waii, niomombe kere mos mburanjan mi uraata bibip som, nako kuurla som.”^g ⁴⁹Mi menderjana tana iso pini. Iso: “Biibi, loja mi su. Kokena lutuj imeete.” ⁵⁰To Yesu iso pini ma isombe: “La! Lutum ko imbot.” Tana menderjana tina iurla Yesu kaljaana mi ila.

⁵¹Ni iwwa ma ila pa zaala, mi indeeje zin mbesoojo kini timar. To tiso pini: “Lutum niini ambai kek.” ⁵²Tana iwi zin ma iso: “Zoj mataana ikam piizi mi mataana ikam pak?” Zin tiso: “Neeri, zoj mataana imolo aigule palakuutu, to kuliini iluumu, mi mataana pit se.” ⁵³To pikin

^c 4:36 1Kor 3:6+ ^d 4:41 Ijo 8:5+ ^e 4:42 Lu 2:11; 1Yo 4:14 ^f 4:46 Yo 2:1+

^g 4:48 Mt 16:1+; Yo 2:18; 1Kor 1:22

tamaana mataana ingal. Indeeje kat mazwaana ta tina na, Yesu iso pini ma isombe: “La. Lutum ko niini ambai.” Tabe ni ziŋan wal kini timap ma tiurla ki Yesu. ⁵⁴Tana indeeje Yesu izem lele pakaana ki Yudea mi imiili ma ila pa Galilea na, itooro mos toro tana ma iwe ru pa.

Yesu iurpe tomtom kaamaŋana ta isu yok tatiliuŋana Betesda

5 ¹Kaimer mana lupŋana biibi toro kizin Yuda ipet. Tana Yesu isala pa Yerusalem. ²Ni ipa ma ila ipet yok tatiliuŋana ta imbot Yerusalem na. Yok tana imbot igarau pa siiri kwoono kizin sipsip. Mi tipaata zaana la Iburu kalŋan be Betesda.^h Ina, beeze lamata timbot se kezeene. ³Gorgori wal metenjan boozomen timbotmbot lela beeze tana lenen. Pakan matan pisŋan, pakan melekŋan, mi pakan kaamaŋan. Timbotmbot tana mi tizza. [Beso yok ka belut ise, tona loloŋa men mi tila tilu zin sula. ⁴Paso, lwoono tataŋa Anutu aŋela kini isula, mi ikam ma ka belut ise. To tomtom ta sombe ilu i sula mungu, inako mete kini sa tina iko pini ma niini ambai.]

⁵Tomtom kaamaŋana ta, ni imbot yok tana kezeene. Ni imbotmbot ta kembei ma irao ndaama tomoota lamoro mata mi tel (38) kek. ⁶Yesu ila ipet mi ire i ikenne ma imbotmbot. Mi ileŋ kembei ni ikaama ta alok kek mi imar, to iso pini: “Parei? Nu lelem sombe nim ambai?”

⁷Tomtom kaamaŋana tana ipekel kwoono ma isombe: “Biibi, nio leŋ tomtom sa tabe iur yo sula yok ta belutŋana i som. Mi sombe itun aŋtoombo be aŋsula, na aŋrao som. Pa tomtom pakan tikonzaala yo ma tisula kek.”

⁸Tana Yesu iso pini ta kembei: “Manga, lek mi ku, mi pa ma la.”ⁱ ⁹To loŋa men mi imanga ma ilek mi kini, mi ikam ma iwwa. Tamen aigule tana, ina aigule potomŋana kizin Yuda be keten su. ¹⁰Tana zin bibip kizin Yuda tire tomtom tana, to tiyaambi. Tiso: “Ai, iŋgi aigule potomŋana kiti tabe ketende su pa i. Nu irao kam mi ku tana mi baada na som. Pa tutu ingalsek pa.”

¹¹Tamen ni ipekel kwon ma iso: “Mi tomtom ta iurpe yo na, ni iso pio be aŋkam mi tio mi aŋpa.” ¹²Tabe tiwi i: “Asiŋ iso pu ta kembena?” ¹³Tamen ni ikankaana pa Yesu. Pa Yesu ibeleu ma itop la iwal biibi lenen kek.

¹⁴Kaimer to Yesu indeeje tomtom tana isu Urum Merere kwoono mi iso pini: “Re. Iŋgi nim ambai kek. Kozo zem mbulu ku sananŋana. Kokena pataŋana biibi kat indeeju.”^j ¹⁵Tona tomtom tana ila mi iso pizin bibip kizin Yuda ta kembei: “Tomtom ta iurpe yo ma niŋ ambai na, Yesu tau.”

^h 5:2 Yok tana, tipaata zaana toro be Betsata. ⁱ 5:8 Mt 9:6 ^j 5:14 Mt 12:43+; Yo 8:11; 2Pe 2:20+

¹⁶Yesu, ni ikamam mbulu ta kembei pa aigule potomɽana, tabe zin bibip kizin Yuda tirru zaala pini be tiseeze mataana. ¹⁷Tamen Yesu iso pizin: “Ta muŋgu mi imar na, Tamaŋ ikamam uraata totomen. Tana nio ta kembena. Anɽkamam uraata men.”^k ¹⁸Uunu tina tabe ipas keten ma tisombe tipuni ma imeete. Pa tisombe ni imololo aigule potomɽana ka tutu. Mi iŋgi ikam mbulu toro ma isala ki. Pa isombe Anutu na, ni Tamaana. Tana zin tire i kembei ni ipakur itunu ma raraate kembei ta Anutu.^l

Tamaana iur Lutuunu pa uraata kini

¹⁹Tana Yesu ipekel kwon ma iso: “Ŋonoono kat. Nio aŋso piom ta kembei: Lutuunu, ni irao be ikam sorok uraata sa pa itunu ŋgar kini na som. Som kat. Pa ni irre la ki Tamaana men tau. Koron ta so ni ire Tamaana ikamam, to ni ikamam. Pa koron boozomen ta Tamaana ikamam na, Lutuunu ikamam tomini.”^m ²⁰Pa Tamaana, ni leleene ilip pa Lutuunu, tanata izzo i pa uraata boozomen ta ikamam na. Mi ko iso i pa uraata bibip pakan ta ilip pa uraata boozomen taŋgi. To niom ko kumurur pa.”ⁿ ²¹Tamaana, ni ipeyei zin tomtom meeteŋan ma timaŋga matan yaryaara mini. Mi ina raraate pa Lutuunu. Zin wal ta so ni leleene iur pizin na, ni ipayaryaara zin mi ikamam mbotɽana ta ki Anutu i pizin.”^o ²²Mi uraata ki tiiriŋana tomini, Tamaana ikamam som. Ni iur uraata tana ma imap lup ila Lutuunu namaana kek.”^p ²³Naso tomtom ta boozomen tipakur Lutuunu raraate kembei ta tipakur Tamaana. Mi sombe tomtom sa ipakur Anutu Lutuunu som, ina ni ipakur Tamaana ta iŋgo i ma isu i som tomini.”^q

²⁴“Nio aŋso kat piom ta kembei: “Tomtom ta so ileŋ la kaŋon mi leleene iurla ki Ni ta iŋgo yo ma aŋmar i, na ni ikam mbotɽana ki Anutu kek. Mi ni le uunu sa tabe ikam kadoono pa i mini na som. Tana ni izem zaala ki meeteŋana, mi imbot la zaala ki mbotɽana mata yaryaaraŋana kek.”^r ²⁵Ŋonoono kat. Nio aŋso piom ta kembei: Mazwaana sa kola imar. Mi iŋgi ka nol igarau kek. To zin wal ta timbot la zaala ki meeteŋana na, ko tileŋ Anutu Lutuunu kaŋaana. Mi wal boozomen ta so tileŋ la kaŋaana mi tito i, inako tikam mbotɽana ki Anutu ta iseenge iseenge ma ila.”^s ²⁶Pa Tamaana, mbotɽana kini uunu na ni itunu tau. Mi ni iur mburaana tana ila ki Lutuunu kek be ikam ta kembena tomini.”^t ²⁷Mi Tamaana iur Lutuunu be itiiri zin tomtom mi iur kadoono pizin. Paso, ni Tomtom Lutuunu.

^k 5:17 Yo 9:4, 14:10 ^l 5:18 Yo 10:30,33, 19:7 ^m 5:19 Yo 8:28+, 14:10 ⁿ 5:20 Yo 3:35;
²Pe 1:17 ^o 5:21 Yo 11:25; Ro 4:17; 1Kor 15:45; Ep 2:5 ^p 5:22 Mt 25:31; Ŋgo 10:42, 17:31
^q 5:23 Lu 10:16; Pil 2:10+; 1Yo 2:23 ^r 5:24 Yo 3:16, 6:40, 8:51; 1Yo 5:13 ^s 5:25 Ga 2:20;
Ep 2:1,5; Kol 2:13 ^t 5:26 Yo 1:4

28 “Kozo kumurur pa sua tio taiŋgi pepe. Nol tabe zin meeterjan ta boozomen tileŋ Anutu Lutuunu kalŋaana, mi tizem naala lene ma tise mat i, ina kola imar.” 29 To wal ta mungu tikamam mbulu ambaiŋana, nako timaŋga mini mi timbot matan yaryaara ma alok. Mi zin tau tikiskis mbulu sananŋana, inako timaŋga mini be tikam kadoono pa mbulu kizin tana.” 30 Nio aŋrao be aŋkam koron sa pa itun leleŋ na som. Pa sua ta aŋlenleŋ la Anutu kwoono, ta ikamam peeze pio i. Tana sombe aŋtiiri zin tomtom pa mbulu kizin, inako aŋkam ma indeeŋe men. Paso, nio aŋtoto itun leleŋ som. Nio aŋtoto Ni ta iŋgo yo ma aŋmar i leleene.”^w

**Koron pakan ta tipombol sua ki Yesu mi
tiswe kembei ni Anutu Lutuunu**

31 Yesu iso mini ma iso: “Sombe nio itun tamen aŋso koron sua, mi leŋ pombolŋana toro sa som, na niom ko kuurla sua tio som. 32 Tamen tomtom toro imbotmbot mi ipombolmbol sua tio. Mi nio aŋute ni izzo sua ŋonoono men. Ina nio Tamaŋ.”^x

33 “Mi indeeŋe ta niom koron wal pakan ma tila ki Yoan be tiwi i pio na, ni tomini ipombol sua ŋonoono, mi iso pizin tomtom be tiurla tio.”^y 34 ŋonoono, nio itun na aŋpase pa tomtom sa be ipombol sua tio na som. Ingi aŋpei ŋgar tiom pa men, beken a Anutu ikamke yom ma kombot ambai. 35 Yoan, ni kembei kai ta iyaryaara pizin tomtom mi iurur mat pizin. Mi mazwaana rimen ŋonoono ta ni imbotmbot raama yom na, niom menmeen yom pa mat kini tana.

36 “Tamen koron biibi ta ipombolmbol sua tio mi ilip pa sua ki Yoan, ina uraata tio. Pa uraata boozomen ta Tamaŋ iur mar nomon mi aŋkamam i, ina iswe kat ta kembei: Tamaŋ Anutu ta iŋgo yo ma aŋmar i.”^z

37 “Mi Tamaŋ Anutu ta iŋgo yo ma aŋsu toono na, ni tomini ipombol sua tio. Tamen niom keleŋ kalŋaana som, mi kere ruŋguunu pasa zen. 38 Mi sua kini imbot la leleyom som. Paso, ni ta Anutu iŋgo i ma isu toono i na, niom kuurla kini som. 39 Niom kawatwaata Anutu sua kini, mi kakam kinkiini be kuute ka uunu paso, kendemeere kembei sua tana ko iwe zaala piom be kakam mbotŋana mata yaryaaraŋana. Mi sua kini tina, ina ipombol sua tio tau.”^a 40 Tamen niom leleyom be kamar tio mi kakam mbotŋana mata yaryaaraŋana som.

41 “Nio ti aŋkamam be tomtom tiwit urun pa na som.”^b 42 Mi niom na, aŋkilaala yom kek. Niom kuur leleyom pa Anutu risa som. 43 Pa iŋgi aŋkam Tamaŋ ruŋguunu ta aŋmar i. Tamen niom leleyom be kakam yo

^u 5:28 1Kor 15:52; 1Tes 4:16 ^v 5:29 Mt 25:46; ŋgo 24:15; Ro 2:7+; Tur 20:12

^w 5:30 Yo 8:16; Tur 19:11 ^x 5:32 Mt 3:17; Yo 8:18 ^y 5:33 Yo 1:29,35 ^z 5:36 Yo 10:25, 14:11

^a 5:39 Lu 24:44; ŋgo 13:27; Ro 1:2, 2:17+ ^b 5:41 Ga 1:10; 1Tes 2:6

mi kakan la sua tio na som. Mi sombe tomtom sa ito itunu ngar kini mi imar, na niom loŋa men mi kakami mi kakan la sua kini. ⁴⁴Mi sombe tomtom tiwit uruyom, to leleyom ndabok. Tamen pakurjana ŋonoona ta imar pa Anutu itutamen na, niom kakam kinkiini pa som. Tana ko kuurla be parei?^c

⁴⁵“Kokena niom koso nio ko aŋgal motoyom isu Tamaŋ kereene uunu. Na som. Pa ni tabe iŋgal motoyom i, na Mose tau. Ni ta kapase pini ma koso tutu kini ko ikam yom ma kombot ambai.^d ⁴⁶Kozobe kuurla sua kini, so kuurla tio tomini. Pa sua ta ni ibeede na, iso ise tio tau.^e ⁴⁷Mi iŋgi niom kuurla sua kini som. Tana ko kuurla tio be parei? Som.”^f

Yesu iputu tomtom munjaana lamata (5,000)

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

6 ¹Kaimer mana Yesu imanga to ila pa tai Galilea pakaana mbaaga. (Yok tina, zaana toro Tiberias.) ²Mi wal biibi kat ta tito i ma ziŋan tila. Paso, tire kat mos bibip ta ni ikamam pizin metegan na. ³Yesu ziŋan nangaj kini tisala lele mbukuunu ta, to mbulen isu ma timbotmbot. ⁴Indeeŋe tana, Pasoba, lupjana biibi kizin Yuda tau matan iŋgal mazwaana ta Anutu ikamke tumbun bizin su Aikuptu na, ka nol igarau kek.^g

⁵Yesu mbuleene isu ma imbotmbot, mi mataana ila na, ire iwal biibi tana tikeete ma timar kini. Tabe iwi lae pa Pilip ma iso: “Iti ko takam kini swoi be takam pizin iwal biibi taŋgi?” ⁶Sua taŋgi, ni iso beken a itoombo urlajana ki Pilip. Mi mbulu tabe ikam i, na leleene iur pa kek. ⁷Mi Pilip ipekel kwoono ma iso: “Wae, wal ti sorok? Iti lende pat biibi iŋgoi be tingiimi kan kini pa? Sombe tingiimi kan kini risa be tikoto keten pa, na pat denari tomtom laamuru irao som tomini.”

⁸To nangaj kini toro, zaana Andreas, ni Simon Petrus toono na, iso lae pa Yesu ma iso:^h ⁹“Mi nangaj ta ti, ni ikam ka narabu mbutkaalajana lamata, mi ye munmun ru. Tamen kini ri ta kembei ko irao pizin iwal biibi ti?” ¹⁰⁻¹¹Tona Yesu iso pizin nangaj kini ma iso: “Kala koso pizin iwal ma mbulen isu.” Lele ta timbot pa na, mbutmbuutujana. Iwal biibi tana mbulen su makin to, Yesu ikam narabu tana mi isuŋ pa, mi irai pizin. To ikam mbulu raraate men pa ye tomini. Mi tomtom ta boozomen tikan ma isoŋo zin. Iwal biibi tana, tinin zin tomooto kizin men ma tirao kembei munjaana lamata (5,000). Mi moori ma pikin na, ninjan som.

^c 5:44 Mt 23:5+; Yo 12:43; Ro 2:29 ^d 5:45 Yo 9:28; Ro 2:17 ^e 5:46 Un 3:15, 22:18, 49:10; Kam 12:21; Lo 18:15+ ^f 5:47 Lu 16:31 ^g 6:4 Pasoba iwedet pa ndaama ta boozomen. Yoan ibeede sua pa Pasoba tel. Sua pakaana ta iwe ru pa na, iso pa Pasoba mataana kana. Mi iŋgi Pasoba ta iwe ru pa. ^h 6:8 Yo 1:40+

¹²⁻¹³ Zin ta boozomen tikan ma irao zin, to Yesu iso pizin nanganj kini ma iso: “Kala koyogeege kini kalwonkalwon ta tizem ma imbotmbot a. Kokena tapasaana kini.” Tana tila ma tiyogeege kini kalwon kalwon tana, mi tizeebe sula kiri laamuru mi ru ma bokbok.

¹⁴⁻¹⁵ Iwal biibi tana tire mos tina to, timanga ma tiso: “Ijonoono kat. Anutu kwoono zaanaana ta tizzo pini be isu toono na, tomtom ta ti!” Tabe timanga ma tisombe tipamenderi pataana ma iwe king pizin. Mi Yesu ikam la pa ngar kizin kek. Tana izem zin mini, mi isala pa lele abalabaljana be itutamen imbot.ⁱ

Yesu ipa se tai
(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Zin nanganj ki Yesu timbotmbot ma rou, to tisula pa peende. ¹⁷ Tinamnaama Yesu ma som, to tilu zin se woongo be timiili ma tila pa kar Kapenaum ta imbot tai pakaana mbaaga. Indeeje tana, lele guruj kek. ¹⁸ Tipeeze ma tila mi molo som na, miiri ipol ma mburaana, mi ipei duubu. ¹⁹ Mburan papiriizi pa puze ma tila tipeete tai lukutuunu, to matan imiili na, tire Yesu iwwa se tai, mi ipanjuru zin ma imar. Tabe timoto. ²⁰ Mi Yesu iso pizin. Iso: “Kamaane. Komoto pepe. Ingi nio tau.” ²¹ Tona lenen ambai, mi tikami ma ise kizin, mi zigan tila. Mi molo som na, sor lela lele tabe tila pa i.

Zin iwal tiru Yesu

²²⁻²³ Zin iwal biibi tana tizza sorok Yesu ma ila aigule toro. To tikam ngar booze pini. Pa tire woongo tamen jonoono ta neeri nanganj kini tikam ma tila na. Mi tamen Yesu, ni zigan som. Timbotmbot, mi tire woongo pakan ki kar Tiberias tilela lele ta Merere isuj pa kini mi iputu zin tomtom isu pa na. ²⁴ Tana iwal biibi tina tiru Yesu bizin ma som, to tilulu zin se woongo tina, mi tila pa Kapenaum be tiru i.

Yesu, ni kini mata yaryaaraana

²⁵ Wal tana tila mi tindeeeje Yesu su tai pakaana mbaaga, to tiwi i. Tiso: “Mos katuunu, nu pa parei, ta mar lele ti?” ²⁶ Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Nio anso kat piom. Mos bibip ta kere na, niom kikilaala kan un ta kuru yo ma kamar i na som. Ingi kototo yo pa koyom kini men. Pa kakan ma isoojo yom tau. ²⁷ Kelej. Kini ta loja izanzaana na, kupun mburoyom pa pepe. Kakam kinkiini pa kini mata yaryaaraana tabe ikis yom ma alok i. Kini tina, Tomtom Lutuunu ta ko ikam piom. Pa mos bibip ta Tamaana Anutu ipombolmboli ma ikamam, ta iwe kin pini kembei ni zaana pa uraata ta kembena.”^j

ⁱ 6:14-15 Lo 18:15,18; Mk 6:46 ^j 6:27 Yesa 55:2; Mt 4:4; Yo 6:48+

28 Tabe zin tiwi i ma tiso: “Kenako Anutu leleene be amkam so uraata i?”

29 Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Uraata ta Anutu leleene pa be kakam, ina ta kembei. Kuurla ki tomtom tau Ni ingo i ma imar i.”^k

30-31 Tana zin timanga mi tiwi i. Tiso: “Kena tooro mos sa ma amre kat. Naso amurla ku. Re. Mungu tumbuyam bizin tikanan kini manna su lele bilimjana. Pa sua ki Anutu iso ta kembei:

Ni ikam kini saamba kana pizin ma tikan.^l
Mi nu na, ko kam so?”^m

32 Yesu ipekel kwon ma iso: “Nio anso kat piom. Niom koso Mose ikam kini saamba kana pa tumbuyom bizin ma tikan. Na som. Pa kini nonoona ta ki saamba i, ta ingi Tamaŋ Anutu ikam piom i. 33 Kini tana na, ni ta izem saamba mi isu be ikam mbotjana ki Anutu pizin tomtom toono kan.”ⁿ

34 To zin tiso pini: “Wai biibi, kena kam kini tana imar be amkanan mi imbotmbot ta kembei.”

35 Mi Yesu iso pizin: “Nio ituŋ ta kini mata yaryaaraŋana. Tomtom ta sombe imar tio, inako peteli mini som. Mi sombe tomtom sa iurla tio, inako miri i mini som.”^o 36 Mi kembei ta anso ma ila na. Niom kere kat mburoŋ kek, mi tamen kuurla tio som. 37 Mi zin tau Tamaŋ Anutu iur zin be tiwe leŋ i, na zin ta boozomen kola timar tio. Mi tomtom ta sombe imar tio mi iwe leŋ kek, na nio ko irao anziiri i mini na som. Som kat.^p

38 “Pa nio anbot saamba mi anso toono be ankam koron sa irao ituŋ leleŋ na som. Nio anso be anso Ni ta ingo yo ma anso i leleene. 39 Mi ni leleene ta kembei: Zin wal tau ni iur zin be tiwe leŋ na, irao anzem tasa ma ila lene na som. Som kat. Ni leleene be mbeŋ kaimer to anpei zin ta boozomen ma timap timanga matan yaryaara mini.”^q 40 Pa wal boozomen ta so tikilaala Lutuunu mi tiurla kini, na Tamaŋ Anutu leleene be tikam mbotjana kini, mibe anpei zin ma timanga matan yaryaara pa mbeŋ kaimer.”^r

41 Zin Yuda tileŋ sua tana na, tikam nununŋunun pini. Pa ni iso ta kembei: Kini ta imbot saamba ma isu toono, ina ni itunu. 42 Mi tikam sua booza pini ma tiso: “Ywee, inga sa Yesu ta Yosep ma Maria lutun na. Iti takankaana pini? Ni iso imbot saamba mi isu be parei?”^s

43 Tabe Yesu ipekel kwon ma iso: “Niom kaparkam nununŋunun, mi kakamam sua booza paso? 44 Tomtom sa ko itunu leleene mi imar tio sorok na som. Bela Tamaŋ ta ingo yo ma anso i, ikam uraata pa leleene

^k 6:29 1Yo 3:23 ^l 6:30-31 Kam 16:4,15; Mbo 78:24, 105:40 ^m 6:30-31 Mt 12:38, 16:1

ⁿ 6:33 Yo 3:13,31; 1Yo 5:11 ^o 6:35 Yesa 55:2; Yo 6:48 ^p 6:37 Mt 11:28; Yo 10:28+

^q 6:39 Yo 10:28+; Ro 8:29+, 8:38+; Pil 1:6; 1Pe 1:5 ^r 6:40 Yo 3:16, 11:25+

^s 6:42 Mt 13:54+; Yo 7:27+

mi iyaaru i, to imar tio. Mi tomtom ta kembena na, nio kola aŋpei i ma burup ma imanga mini pa mbeŋ kaimer.^t

⁴⁵ “Mungu Anutu kwoono bizin tibeede sua ta kembei:

Anutu ko ipaute tomtom ta boozomen.”

Mi wal ta boozomen ta so tileŋleŋ la Tamaŋ sua kini mi tikamam ŋgar la kini, inako timar tio. ⁴⁶Tomtom sa ire kat Tamaŋ pasa zen. Mi ni ta ziru Anutu timbotmbot mi imar i, to ire kati.”

⁴⁷ “Nio aŋso kat piom: Tomtom ta sombe iurla tio, na ni ikam mbotjana ta ki Anutu i kek.” ⁴⁸ Pa nio ituŋ ta kini mata yaryaaraŋana. ⁴⁹ Tumbuyom bizin ta mungu tikanan kini manna isu lele bilimjana na, timetmeete lup kek. ⁵⁰ Tamen tomtom ta sombe ikan kini tau imbot saamba mi isu i, inako imeete ma ila ne som. ⁵¹ Mi kini tana, ina nio ituŋ tau. Ina nio mozoŋ ŋonoono. Pa nio ko aŋzem ituŋ ma aŋmeete pizin tomtom toono kan, bekena tikam mbotjana ta ki Anutu i. Tana tomtom sa isombe ikan kini tana, inako imbot ma alok.”^x

⁵² Yesu iso sua tana, to zin Yuda timanga mi tiparzorzooro raama keten malmal. Tiso: “Wai, to tiŋga iso ikam be iti takan kanda mazaana? Mana ko parei?” ⁵³ Tana Yesu iso pizin: “Nio aŋso kat piom. Sombe kakan Tomtom Lutuunu mazaana som, mi kiwin siŋiini som, nako irao kakam mbotjana ta ki Anutu i na som.” ⁵⁴ Mi sombe tomtom sa ikanan mozoŋ mi iwinin siŋiŋ, na ni ikam mbotjana ta ki Anutu i kek. Mi indeeŋe mbeŋ kaimer, to nio ko aŋpei i ma burup ma imanga mini. ⁵⁵ Paso, nio mozoŋ, ina iwe kini ŋonoono. Mi siŋiŋ, ina iwe yok ŋonoono. ⁵⁶ Tomtom ta sombe ikanan mozoŋ mi iwinin siŋiŋ, na niamru amparlup yam ma amwe tamen, mi ambotmbot ta kembei.

⁵⁷ “Tamaŋ ta iŋgo yo ma aŋsu toono i, ta mbotjana mata yaryaaraŋana katuunu. Mi ni ta ipombolmbol yo mi aŋkamam mburoŋ lala kini. Mi ina raraate men pa tomtom ta ikamam mburaana marmar tio. Nio ko aŋkam mbotjana ta ki Anutu i pini. ⁵⁸ Kini ta aŋzzo pa i, imbot saamba mi isu. Mi ipa ndel pa kini manna ta mungu tumbuyom bizin tikanan. Pa tikanan, mi tamen kaimer timetmeete ma tila len lup. Mi tomtom ta sombe ikan kini taŋgi, inako imbot mata yaryaara ma alok.”

⁵⁹ Sua tana, Yesu ikam lela lupjana muriini ta Kapenaum a.

Sua mata yaryaaraŋana

⁶⁰⁻⁶¹ Wal boozomen ta titoto Yesu na, tileŋ sua kini tana to, tikam ŋunungunung pa ma tiso: “A, sua ti, ipata mete. Asiŋ irao ikan la?” Mi Yesu, ni ikam la pa ŋgar kizin kek. Tana iso pizin ma iso: “Parei,

^t 6:44 Yer 31:3; Yo 12:32; Ŋgo 13:48; 1Kor 2:14 ^u 6:45 Yesa 54:13; Yer 31:34; Ibr 8:10;

1Yo 2:27 ^v 6:46 Kam 33:20; Yo 1:18 ^w 6:47 Yo 3:36; 1Yo 5:13 ^x 6:51 Ibr 10:5,10

^y 6:53 Mt 26:26+

sua tainggi ipasaana leleyom mabe kezem yo i? ⁶² Ambai. Mi talala ma sombe kere Tomtom Lutuunu imiili ma isala mini pa lele tau mungu ni imbotmbot pa na, inako koso parei?^z ⁶³ Bubujana tamen ta ipayaryaara zin tomtom mi ikamam mbotjana ta ki Anutu i pizin. Mi tomtom toono kan mburan na iuulu risa som. Sua ta anjzo piom i, ta ko iwe zaala piom be kakam Bubujana mi mbotjana ta ki Anutu i.^a ⁶⁴ Tamen niom pakan na, kuurla som.” Yesu iso sua tana paso, indeeje ta ni imanga pa uraata kini mi imar na, ni ikilaala zin wal ta tiurla kini som. Mi tomtom tabe iswe i ila ki ka koi bizin na, ni tomini, Yesu ikilaali.

⁶⁵ Mi Yesu iseenge sua kini ma isombe: “Uunu tina ta anso piom ma anjsombe: Tomtom sa ko irao itunu leleene mi imar tio sorok na som. Bela Tamarj Anutu ikam uraata pa leleene, to imar.”^b

⁶⁶ Yesu iso sua tana, to wal booze ta mungu titoto i na, tizemi mi tila len. Kaimer zigan tiwwa mini som. ⁶⁷ Tana Yesu iwi nanjan kini laamuru mi ru ta kembei: “Parei? Niom tomini leleyom be kala leyom?”

⁶⁸ Simon Petrus ipekel kaljaana ma iso: “Biibi, amla ko amla ki asij toro? Pa sua ku ta izzo yam pa zaala tabe amkam mbotjana ki Anutu ta iseenge iseenge ma ila.” ⁶⁹ Niam amkilaalu kek, mi amurla ku ta kembei: Nu tomtom potomjana ki Anutu.”^d

⁷⁰ Tabe Yesu ipekel kwoono ma iso: “Niom laamuru mi ru tainggi, nio itun ta appeikat yom. Tamen tomtom tiom ta, ni iwe Tomtom Sanaana lene kek.”

⁷¹ Sua tainggi, ni iso se ki Yudas ta Simon Iskariot lutuunu na. Jonono, ni nanjan ki Yesu. Tamen kaimer ila ma iswe i ila ki ka koi bizin.^e

Yesu tiziini bizin tiurla kini som

7 ¹ Uraata tana imap, to Yesu iwwa pa lele pakaana ki Galilea men. Pa ni iute zin bibip kizin Yuda tirru zaala be tipuni ma imeete. Tana leleene be imbot pa Yudea mini som. ² Mi lupjana biibi toro kizin Yuda ka nol igarau. Lupjana tana, tikam be matan ingal mazwaana ta tumbun bizin tiwwa pa lele bilimjana mi timbotmbot la beeze men.^f ³ Tana Yesu tiziini bizin tiso pini ma tisombe: “A, zem lele ti, mi la pa Yudea. Naso nanjan ku pakan ta timbotmbot tinga tire uraata ta kamam na tomini. ⁴ Pa tomtom sa isombe ikam be uruunu irao lele, na irao ikam uraata kini ki kejana na som. Tana swe uraata ku tina ila iwal biibi matan beken a tire kat.” ⁵ Zin Yesu tiziini bizin jonoono. Tamen tiurla kini som. Tanata tipiri sua tana pini.^g

⁶ Tabe Yesu ipekel kwon ma iso: “Niom koso kala, na kala. Pa mazwaana ta boozomen na ambai piom. Mi nio na, nol tio igarau zen.

^z 6:62 Mk 16:19; Jgo 1:9+; Ep 4:8 ^a 6:63 2Kor 3:6; 1Pe 1:23 ^b 6:65 Yo 6:44

^c 6:68 Yo 6:63 ^d 6:69 Mt 16:16; Yo 18:2+ ^e 6:71 Mt 26:14+ ^f 7:2 Wkp 23:33

^g 7:5 Mbo 69:8; Mk 3:21

7Zin tomtom toono kan irao tiur koi piom na som. Mi nio na, tiurur koi pio. Paso, aqzzwe mbulu kizin sananjan ma iwedet mat.^h 8Niom kasala be kere lupjana biibi tinga. Mi nio, nako anjsama som. Pa nol tio igarau zen.” 9Yesu iso pizin ma tila, mi ni imbot Galilea.

Yesu isala pa Yerusalem mi ire lupjana biibi

10Yesu tiziini bizin tila lup pa lupjana biibi tana, mi kaimer mana, ni ipa zaala leleene kana ma ila ipet. 11Indeeje lupjana biibi tana na, zin bibip kizin Yuda tikir mataana. To tisombe: “A niom kere. Anoŋ ko imar, som som?” 12Mi iwal biibi tiparmburumrum zin pini. Pakan tiso: “Ni tomtom ambaijana.” Mi pakan tiso: “Som, ni ipandelndel zin tomtom.” 13Tamen tiso kat ka sua ma ipet mat som. Paso, timoto zin bibip kizin Yuda.

14Timbotmbot pa lupjana biibi tana ma tila tise lwoono, to Yesu iwwa ma isala pa Urum Merere be ikam sua pizin tomtom. 15Mi zin bibip kizin Yuda tilej sua kini tana, to tikam ngar booza pa. Tiso: “Wai, to ti, tomtom ngarjana sa ipaute i pa sua uunu som. Mi ikam ngar biibi ti be parei?”ⁱ

16Tabe Yesu iso: “Ŋgar ta anjamam piom i, ina nio sua tio som. Ina Ni ta ingo yo ma anjsu toono i sua kini.”^j 17Mi sombe tomtom sa leleene be ito Anutu leleene, inako ikilaala ta kembei: Sua ta anjamam piom i, ina ipet pa itun lelej na som. Imar pa Anutu. 18Tomtom ta sombe iso sua pa itunu ngar kini, na ni ikamam pa itunu zaana. Mi tomtom tau ikam kinkiini be ipakur Ni ta ingo i ma imar i, na pakaamjana sa imbot la leleene som. Sua kini ŋonoono men. 19Mungu, Mose ikam tutu piom. Mi tamen tiom tasa ito kat som. Tana uunu parei ta kosombe kupun yo ma anmeete?”^k 20Zin iwal tilej sua kini tana mi tiso pini: “Wai, asiŋ ta isombe ipunu ma meete? Nu tina, bubujana sananjana sa ko izeebu kek, tanata piri sorok sua tana.”^l

21Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Nio antooro mos tamen ŋonoono pa aigule potomjana, mi niom kakam ngar booza pa.”^m 22-23 Kere. Mungu Mose iur tutu piom pa reetjana. Mi ni imuungu pa som. Tumbundu bizin ta tiwe mataana pa. Tamen ni ta iur ka tutu. Mi niom leleyom be koto tutu kini tana, tanata keretreete lutuyom bizin. Tamen mazwaana pakan na, uraata ki reetjana iwedet pa aigule potomjana. Lak, sombe niom ituyom kakamam uraata tana pa aigule potomjana, na uunu parei ta keteyom malmal pio pa ajurpe tomtom narapejana ta ma niini ambai pa aigule potomjana?”ⁿ 24Kakam ngar pa koroŋ mat kana men pepe. Kokena kakam ngar sananjana sorok. Kombot mi kitiiri kat mungu, mana koso sua. Naso sua tiom indeeje.”

^h 7:7 Yo 3:19+, 15:18+ ⁱ 7:15 Mt 13:54; Ŋgo 4:13 ^j 7:16 Yo 14:24 ^k 7:19 Ŋgo 7:38,53; Ro 2:17+ ^l 7:20 Mk 3:22 ^m 7:21 Yo 5:2+ ⁿ 7:22-23 Un 17:9+; Wkp 12:3

Tomtom tikam ngar pa Yesu ma tiso ko ni Mesia

²⁵ Yesu izzo sua, mi wal pakan ki Yerusalem timanga ma tiso: “Parei? Tomtom ta zin bibip kiti tikamam be tipuni, ta itunu ti?” ²⁶ Mi kere. Ingi ni izzo sua ila iwal biibi matan, mi zin bibip kiti tikam kosa sa pini som. Kenako tiurla kini som? Soom, zin tiute i kek. Ni Mesia tau. ²⁷ Tamen tomtom tingi, iti tiute kar kini. Mi sombe Mesia itunu imar, na tomtom sa ko iute zalaana ta imar pa i som.”

²⁸ Yesu, ikamam sua pizin tomtom ta Urum Merere kwoono, mi kaljaana biibi ma iso: “Waii, niom koso kuute yo mi zolon ta anjar pa i? Kelenj. Nio anjar pa itun ngar tio na som. Som kat. Mi Ni ta ingo yo ma anjar i, mbulu mi sua kini, ina nonoono men. Tamen niom kuute i som. ²⁹ Mi nio na, ajute i. Pa anbot kini mi ni ingo yo, ta anjar i.”^p

³⁰ Zin tilej sua kini tana, to tisombe tikisi pataaja. Mi som. Pa nol kini ipet zen. ³¹ Mi tomtom boozomen ta timbot mi tilejleji na, tiurla kini ma tiso: “Kaimer sombe Mesia itunu imar ma ingi, ko irao be ilip pa tomtom taiji pa mos kamjana? Som. Mesia ta ti.”

³² Sua tana, zin iwal biibi timburumrum ki ma irao kwon. Tabe zin tutu kan tilej to, zinan zin bibip kizin patoronjana kan tingo zin menderjan pakan ma tila be tikis Yesu.

³³ Tana Yesu iso: “Nio ko itijan tombotmbot rimen nonoono, to anzem yom mi anmiili ma ajla ki Ni ta ingo yo ma anjar i.”^q ³⁴ Mi niom ko kikir motoj. Pa lele tabe nio ajla pa i, na niom ko karao be kala na som.”^r

³⁵ Tabe zin bibip kizin Yuda tiparwi zin ma tiso: “Ni ko ila swoi tabe tere i mini som? Ko iso ila ki waende bizin pakan tau tila timbotmbot lejaleja raama zin Grik a mi ipaute zin Grik tomini?”^s ³⁶ Pa isombe: Iti ko tikir mataana. Mi lele tabe ni ila pa i, na iti ko tarao be tala na som. Sua kini tana na, ka uunu parei?”

Yok mata yaryaaranjana

³⁷ Lupjana biibi tana ka aigule kaimer kana, ina aigule biibi kat. Indeeje aigule tana na, Yesu imanga, mi kaljaana biibi ma isombe: “Tomtom sa sombe miri i, na imar tio bekenan ankam ka yok ma iwin.”^s

³⁸ Pa sua ki Anutu imbot pataaja kek ta kembei: Tomtom ta sombe iurla tio, na yok mata yaryaaranjana ko bukbuk ma izze pa leleene.”^t ³⁹ Sua tina, Yesu iso se ki Bubujana ta kaimer izeebe zin wal ta tiurla kini. Tamen indeeje tana, Bubujana isu ma izeebe kat zin tomtom zen. Paso, Yesu isala pa saamba mini be ikam zaana biibi zen.”^u

^o 7:25 Yo 5:18 ^p 7:29 Mt 11:27; Yo 10:15 ^q 7:33 Yo 12:35 ^r 7:34 Yo 8:21, 13:33+

^s 7:37 Yesa 55:1; Yo 4:10,14; Tur 22:17 ^t 7:38 Yesa 12:3, 44:3, 58:11; Ezek 47:1+; Sek 14:8

^u 7:39 Yoel 2:28; Yo 14:16+; Igo 2:4

Iwal biibi tiparbalak zin ma tiparzorzooro pa Yesu

⁴⁰Tilenj sua ki Yesu tana mi tomtom pakan tiso: “Ŋonoono kat. Anutu kwoono ta tazza i, ta itunu ti.”^v ⁴¹Mi pakan tiso: “Som. Tomtom taiŋgi, ni Mesia tau.” Mi pakan tiso: “E-e. Mesia ko ipet pa lele pakaana ki Galilea som. ⁴²Pa sua ki Anutu iso ta kembei: ‘Mesia ko ipet pa Dabit popoŋana kini, mi ko tipeebi su kar Betelem, ta Dabit kar kini.’”^w ⁴³Tana wal biibi tana tiparbalak zin ma tiparzorzooro pa Yesu. ⁴⁴Mi tomtom pakan tisombe tikiskisi pataŋa. Mi som. Tomtom sa imbuuli som.

Zin bibip kizin Yuda tiurla ki Yesu som

⁴⁵Tana zin menderŋan ta tiŋgo zin ma tila be tikam Yesu na, naman men mi timiili ma tila kizin bibip kizin patoronŋana kan mi zin tutu kan. Tabe zin bibip tana tiwi zin ma tiso: “Parei ta kakami ma kamar som?” ⁴⁶Mi zin menderŋan tipekel kwon ma tiso: “Wai, ta muŋgu mi imar na, tomtom sa ikam sua kembei ta tomtom tiŋga som.”^x

⁴⁷To zin tutu kan tiyaamba zin ma tiso: “Wai, niom tomini kakan la sua kini pakaamŋana? ⁴⁸Kakam ŋgar. Niam tutu koyam ti, niamŋan zin bibip pakan, tiam tasa iurla sua kini? Som.”^y ⁴⁹Zin iwal biibi ta len ŋgar somŋan mi titalli pa tutu ki Mose na, zin men ta tiurla kini. Mi tongo zin. Anutu kete malmalŋana kini ko imbotmbot se kizin.”

⁵⁰Zin bibip tana, tomtom kizin ta, zaana Nikodemus. Ni ziŋan timbotmbot. Ni ta muŋgu ila ki Yesu ma ziru tizzo sua na. Tana isu to iso pizin. Iso:^z ⁵¹“Ai kelej. Iti irao tuur sorok kadoono sananŋana pa tomtom sa pepe. Tutu kiti iso ta kembei: Bela teleŋ sua kini muŋgu mi titiiri kat uunu, tona tuur kadoono.”^a

⁵²Mi zin tipekel kwoono ma tiso: “Nu tina sombe lae kizin Galilea kan tomini? Tiiri kat Anutu sua kini mi kam ŋgar pa. Anutu kwoono sa irao be ipet pa Galilea na som.” ⁵³To tisu na tikam pirik ma tilala len pa ruumu kizin kizin.

Yesu imuŋai moori ta ipasaana ula

8 ¹Yesu izem kar biibi mi isala pa abal Olib mi imbot tana pa mbeŋ. ²Mankwoono mbeŋbenŋana, to imiili ma ilela mini pa Urum Merere. Mi iwal biibi tila ma tiliukaali, to ni mbuleene isu mi ikam sua pizin. ³⁻⁴Ni ikamam sua ma imbotmbot, mi zin ŋgarŋan ki tutu ziŋan zin tutu kan pakan tikis moori ta, mi tikami ma tila tipet kini. To tipamender moori tana ila iwal biibi matan, mi tiso pa Yesu. Tiso: “Mos katuunu, re. Moori taiŋgi ziru tomooto ta timbotmbot, mi wal pakan tindeeŋe zin.

^v 7:40 Lo 18:15+; Yo 6:14 ^w 7:42 Mbo 132:11; Mika 5:2; Mt 2:5+ ^x 7:46 Mbo 45:2; Mt 7:28+ ^y 7:48 Yo 12:42; 1Kor 1:26, 2:8 ^z 7:50 Yo 3:1+, 19:39 ^a 7:51 Lo 1:16+

Tana ni ipasaana ula ka tutu. ⁵Mi Mose, ni iur tutu mboljana piti ma iso: Moori ta kembei, to takam pat mi tupuni ma imeete ma ila ne. Mi nu so parei?"^b ⁶Ina, zin tiso bekema titoombi. Pa tirru zaala be tingal sua pini. Tamen Yesu ipekel kwon karau som. Imaane men, mi ituundu ma irris su pa toono pa namaana lutuunu.

⁷Zin tiwisesa i ma timbotmbot, mi ni mataana pok se mi iso pizin. Iso: "Tiom tasa sombe le sanaana sa som, na ipumuungu pat pirigana pa moori ti."^c ⁸To ituundu mi irris su pa toono mini. ⁹Zin tilej sua tana, to tataja tipazas zin. Kolman kizin timuungu, mi nangaj kizin tito zin ma tiyooto ma tila len. Mi moori tana itutamen ta imendernder su Yesu kereene uunu. ¹⁰To Yesu mataana pok se mini, mi iwi moori. Iso: "Moori, wal ta tingal motom na, tila parei? Tasa imbot som?" ¹¹Mi moori iso: "Biibi, timap ma tila lup kek." To Yesu iso: "Kenako nio tomini, anjal motom som. La lem. Tamen kaimer kam sanaana mini pepe."^d

Yesu, ni mat ki toono

¹²Yesu iso pizin iwal biibi mini ma isombe: "Nio ituja ta mat ki toono. Tana tomtom sa isombe ito yo, inako iwwa la zugut lene mini som. Pa mat ko iyaryaara pini, mi izzo i pa zaala tabe ikam mbotjana ki Anutu pa i."^e ¹³Zin tutu kan tilej, mi tiso pini. Tiso: "Sombe nu itum tamen pombol sua ku, na irao amurla na som. Pa sua ta kembei, ina imbol som."^f ¹⁴Mi Yesu ipekel kwon ma iso: "Ina nonono. Ingi nio anpombol ituja sua tio. Mi sua tio taingi sua nonono. Paso, lele ta anjar pa i, mi ingi be anmiili ma ajla pa mini i, na nio ajute. Mi niom na, kuute lele tana som."^g ¹⁵Niom kitiiri kat zin tomtom som. Pa kototo ngar tiom toono kana men, tanata kakamam sorok ngar sananjana pizin tomtom. Mi nio na, anjamam ta kembei pa tomtom sa som. ¹⁶Mi sombe antiiri zin tomtom, nako anjam ma indeeje men. Paso, nio ituja tamen anjam som. Tama ja ta ingo yo ma anju toono i, ta igabgaaba yo mi niamru amkamam. ¹⁷Tutu tiom iso ta kembei: Tomtom ru bela tiso sua tamen, tona sua kizin imbol, mi tuute kembei ina sua nonono."^h ¹⁸Ingi nio anpombol ituja sua tio. Mi Tama ja ta ingo yo ma anjar i, ni ipombol tomini. Tana sua tio nonono."ⁱ

¹⁹To zin tiso pini ma tiso: "Tomom tana, imbotmbot swoi?" Mi Yesu ipekel kwon ma iso: "Niom kikilaala yo som, mi Tama ja tomini, kuute i som. Mibe kikilaala yo, so kuute Tama ja tomini."^j ²⁰Yesu imbotmbot lele ta tiwirri pat pa uraata ki Urum Merere na, mi iso sua tana. Mi tomtom sa imbuuli som. Paso, nol kini ipet zen.

^b 8:5 Wkp 20:10; Lo 22:22+ ^c 8:7 Mt 7:1+; Ro 2:1,22 ^d 8:11 Yo 3:17, 5:14

^e 8:12 Mbo 27:1; Ysa 49:6; Lu 2:32; Yo 1:4+; 2Kor 4:6 ^f 8:14 Yo 5:31+, 7:28+, 9:29

^g 8:17 Lo 19:15; Mt 18:16 ^h 8:18 1Yo 5:9 ⁱ 8:19 Yo 14:7; 1Yo 2:23

Yesu iso lele tabe ni ila pa i, na zin tirao be tila som

²¹ Yesu iseenge sua kini ma iso: “Talala mako kikir motorj. Tamen ko kuru yo ma som, mi kemetmeete raama sanaana tiom. Tana lele tabe nio aŋla pa i, na niom ko karao be kala na som.”^j

²² Tabe zin Yuda tiparwi zin ma tiso: “Wai, ni iso lele tabe ni ila pa i, na iti tarao be tala som. Kenako iso ipun itunu ma imeete ma ingi?”

²³ Mi Yesu iso pizin ma iso: “Kelenj. Niom muriyom ta tiŋgi. Mi nio muriŋ na, imbot ta kor a. Niom tomtom toono koyom. Mi nio tomtom toono koŋ som.”^k ²⁴ Uunu tina ta aŋso yom pataaŋa ta kembei: Niom kola kemetmeete raama sanaana tiom mi kala leyom. Pa Ni ta zaana NIO AŋBOTMBOT na, nio tau. Tana niom koso kuurla sua tio som, nako kemetmeete raama sanaana tiom, mi kala leyom.”^l

²⁵ Zin tileŋ sua tana mi tiso: “Mi nu tina asiŋ kat?” Tana Yesu iso pizin. Iso: “Nio aŋso yom ta muŋgu kek. ²⁶ Nio leŋ sua boozomen tabe aŋgal motoyom pa i. Mibe aŋkam ta kembei, so sua tio indeeŋe men. Pa Ni ta iŋgo yo ma aŋmar i, na sua kini ŋonoono men. Mi sua ta aŋleŋleŋ la kini, ta aŋkamam pizin tomtom i.”

²⁷ Sua tana, ni iso ise ki Tamaana Anutu. Tamen zin tikilaala som. ²⁸ Tana iseenge sua kini mini ma iso: “Niomombe kapamender Tomtom Lutuunu ma isala kor, tona ŋgar tiom ipet mi kikilaala yo ta kembei: Ni ta zaana NIO AŋBOTMBOT na, nio tau. Mi nio aŋkam koronj sa pa itunj ŋgar tio som. Pa sua ta aŋleŋleŋ la ki Tamaŋ, ta aŋkamam pizin tomtom i.”^m ²⁹ Ni ta iŋgo yo ma aŋmar i, na izemzem yo som. Ni igabgaaba yo totomen. Paso, nio aŋtoto leleene pa koronj ta boozomen.” ³⁰ Yesu izzo sua tana, mi wal boozo ta tileŋleŋ na tiurla kini.

Ziŋoi ta Abaraam lutuunu bizin ŋonoono

³¹ Yesu iso pizin Yuda ta tiurla kini na ma iso: “Niombombe kikiskis sua tio mi kototo, inako kewe nanŋaŋ tio ŋonoono. ³² Tona kuute sua ŋonoono, mi sua ŋonoono ko ikam ma kewe mbesoonjo sorok mini som.”ⁿ ³³ Tileŋ sua tana, to timaŋa ma tiso: “Wae, mi niam popoŋana ki Abaraam tau. Niam ti amwe mbesoonjo pasa zen. Parei ta nu so niam ko amwe mbesoonjo mini som.”^o

³⁴ Tana Yesu ipekel kwon ma iso: “Nio aŋso kat piom. Wal boozomen ta tikamam sanaana na, zin tiwe mbesoonjo pa sanaana. Pa sanaana ikiskis zin, mi tirao be tizem na som.”^p ³⁵ Iti tuute: Mbesoonjo, ni imbotmbot raama biibi kini ma alok na som. Mi so Lutuuunu, na ni imbot raami ma alok.”^q ³⁶ Tanaombe Anutu Lutuuunu itatke yom pa sanaana mburaana, inako itatke yom

^j 8:21 Yo 7:34, 13:33 ^k 8:23 Yo 3:31 ^l 8:24 Kam 3:14; Yo 3:18 ^m 8:28 Yo 5:30, 12:32, 14:24
ⁿ 8:32 Ro 6:18, 8:2; Ga 5:1 ^o 8:33 Lu 3:8+ ^p 8:34 Ro 6:16+; 2Pe 2:19 ^q 8:35 Un 21:10; Ga 4:30

kat.^r 37Ŋonoono, niom popoŋana ki Abaraam. Tamen sua tio le zalaana sa be imbot la leleyom na som. Tanata kurru zaala be kupun yo ma aŋmeete. 38Koroŋ ta Tamaŋ iso yo pa kek, ta iŋgi aŋzzo yom pa i. Mi niom ta kembena. Mbulu ta niom tomoyom iso yom pa, ta kakamam i.”

39To tipekel kwoono ma tiso: “Niam tomoyam ta Abaraam.” Mi Yesu iso pizin: “Sombe niom Abaraam lutuunu bizin ŋonoono, so koto mbulu kini.^s 40Mi iŋgi som. Pa aŋso yom pa sua ŋonoono boozomen ta aŋkam la ki Tamaŋ na, tamen ŋgar tiom imbol be kupun yo ma aŋmeete. Mi Abaraam, ni ikam mbulu sa ta kembena som. 41Ina niom kapa ki tomoyom tau.” Mi zin tipekel kwoono ma tiso: “Niam ti zaala lwoono koyam? Niam tomoyam tamen ŋonoono ta Anutu.”

42Tabe Yesu ipekel kwon ma iso: “Sombe niom Anutu lutuunu bizin ŋonoono, so kuur leleyom pio kek. Paso, nio aŋbot kini ta aŋmar i. Nio aŋto ituŋ leleŋ ta aŋmar i na som. Ni iŋgo yo ta aŋsu i.^t 43Parei ta kakam ŋgar pa sua tio som? Talŋoyom imun kek, tanata karao be keleŋ la sua tio som.” 44Keleŋ kat. Niom tomoyom ta Sadan! Tanata kototo ni leleene. Pa ta muŋgu mi imar na, ni ikazas zin tomtom. Mi ni le sua ŋonoono sa som. Pa ina imbot molo pini. Ni pakaamŋana ka tomtom. Ina mbulu kini ŋonoono. Pa pakaamŋana boozomen katuunu ta ni.^v 45Mi nio na, aŋzzo sua ŋonoono men piom. Tamen niom kototo mbulu ki tomoyom tana, tanata kuurla sua tio som. 46Som parei? Niom tina, asiŋ ire kat yo aŋkam sosor sa? Som. Mi sombe nio leŋ uunu sa isaana som, mi aŋzzo sua ŋonoono men piom, na parei ta kuurla sua tio som?^w 47Tomtom ta sombe iwe Anutu lene, nako ileŋleŋ la Anutu kalŋaana. Mi niom Anutu wal kini som, tanata keleŋleŋ la sua kini som.”^x

Indeeŋe ta Abaraam isu zen na, Yesu ni imbotmbot

48Yesu iso sua tana, to zin bibip kizin Yuda tipekel kalŋaana ma tiso: “Wae, iŋgi kembei ta amso ma ila kek. Nu tina kankaana kat pa Anutu, kembei ta zin Samaria kan. Bubuna sananŋana sa ko izeebu kek!”^y

49Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Nio ti, bubuna sananŋana sa izeebe yo som. Iŋgi aŋpakur Tamaŋ zaana tau. Tamen niom kerepiili yo. 50Iŋgi aŋkamam be ituŋ zoŋ iwe biibi som. Uraata tana ki Tamaŋ. Pa ni ta tiiriŋana katuunu.”^z 51Nio aŋso kat piom: Tomtom sa sombe ikiskis sua tio, inako imeete ma ila ne na som.”^a

52-53Zin tileŋ sua tana, mi tiso: “A buri na, amkilaala katu. Nu sa bubuna sananŋana izeebu na. Pa Abaraam ziŋan Anutu kwoono bizin

^r 8:36 Ibr 2:14+; 1Yo 3:6,9 ^s 8:39 Mt 3:9; Ro 2:28; Ga 3:7,29 ^t 8:42 Yo 16:27+; 1Yo 5:1

^u 8:43 Ro 8:7; 1Kor 2:14 ^v 8:44 Un 3:4, 4:9; 1Yo 3:8 ^w 8:46 2Kor 5:21; Ibr 4:15; 1Pe 2:22; 1Yo 3:5

^x 8:47 Yo 10:26+, 18:37; 1Yo 4:6 ^y 8:48 Mk 3:21+; Yo 7:20, 10:20 ^z 8:50 Yo 5:41, 7:18

^a 8:51 Yo 5:24, 11:26

ta boozomen timetmeete lup kek. Mi ingi nu sombe wal ta tiurla sua ku, mi tikiskis ma titoto, nako timeete ma tila len som. Parei, nu so lip pa tumbuyam Abaraam?” ⁵⁴ Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Kozobe nio anpakur itun, so ankamam leŋ sorok. Mi Tamaŋ itunu, ta iwidit nio urun. Ni ta niom kawatwaati be Anutu tiom na. ⁵⁵ Tamen niom kuute i risa som. Mi nio na, anute kati. Tanata anlenlen la kalŋaana mi anŋoto sua kini. Mi sombe anso anute i som, so ankam pakaamŋana kembei ta niom na. ⁵⁶ Munŋu tumbuyom Abaraam, ni iurur mataana pa mazwaana tabe nio anbot su toono i. Tana ikam ma menmeeni kat. Mi mataana la pa na, leleene ambai kat.”^b

⁵⁷ Tabe zin Yuda tipekel kwoono ma tiso: “Ai, nu kom ndaama tomtooru laamuru zen. Mi nu pakuru mi so re Abaraam?” ⁵⁸ To Yesu iso: “Nio anso kat piom. Abaraam tana, ni isu zen, mi NIO ANBOTMBOT.”^c ⁵⁹ Sua kini tana ipas zin Yuda keten, tabe tikam pat mi tiso tipuni. Tamen ni ibeleuleu ma izem Urum Merere, mi imar sam ma ila ne.

Yesu iurpe tomtom matapisŋana ta

9 ¹ Yesu iwwa ma ila na, ire tomtom matapisŋana ta. Ni ta kembeŋana mi naana ipeebe. ² Mi nangaŋ kini tiwi i ma tiso: “Mos katuunu, uunu ki asiŋ ta tomtom ti mataana ipis ma isu? Uunu imbot la ni itunu sanaana kini, som tamaana ma naana sanaana kizin?”^d

³ Yesu ipekel kwon ma iso: “Uunu ta tomtom ti mataana ipis imbot la ni itunu sanaana kini som, mi tamaana ma naana sanaana kizin som. Pataŋana ta ipet pini, inabe iwe zaala pa Anutu ma iswe mburaana mi uraata kini ma tomtom tire kat.” ⁴⁻⁵ Ingi kembei aigule. Pa nio anbotmbot toono mi anjurur mat pizin tomtom toono kan. Tana zoŋ mataana iyaryaara ta kembei, mi takam uraata ki Ni ta ingo yo ma anmar i pataŋa. Pa molo som to mbeŋ imar. Tona tomtom sa ko irao ikam uraata mini som.”^f

⁶ Yesu iso sua tana making to, iro su pa ululu ma ise nama keteene, mi ikiziu kauziini ise, mi ipaŋoneŋ. To imoono la tomtom tana mataana,^g ⁷ mi iso pini: “La ma ŋguuru motom sula yok tatiliuŋana Siloam.” (Zaana Siloam ka uunu ta kembei: ‘Ŋgoŋana’) Beso tomtom tana ileŋ la Yesu kalŋaana, mi ila ma inguuru mataana na, mataana ikam pak mi ire lele. To imiili ma ila ruumu kini.

⁸ Tana wal pakan ki kar tina, ziŋan tomtom pakan ta munŋu tire tomtom tana izunzuŋ le koron na, timanga ma tiso: “Wai, tomtom ta munŋu imbutultul mi izunzuŋ le koron, ta itunu ti?” ⁹ Mi pakan tiso: “E! Ni tau.” Mi pakan tiso: “E-e, ni som. Ingi ko tomtom toro. Mi ko rungun raraate ma ingi.” To ni itunu imanga mi iso: “Som. Ingi nio tau.”

^b 8:56 Ibr 11:13 ^c 8:58 Kam 3:14; Yo 1:1; Kol 1:17; Tur 1:8 ^d 9:2 Lu 13:2+ ^e 9:3 Yo 11:4

^f 9:4-5 Yo 1:4+, 5:17, 8:12, 12:35 ^g 9:6 Mk 7:33

¹⁰Tabe zin tiwi i ma tiso: “So mbulu i ta ipet pu, ta kam ma motom ipeere mi re lele na?” ¹¹Ni ipekel kwon ma iso: “Tomtom ta zaana Yesu, ni ipañoneŋ ululu ma imoono ila motoŋ, mi iso pio be aŋla aŋguuru motoŋ sula yok tatiliuŋana Siloam. Tana aŋto kalŋaana na, loŋa men mi motoŋ ikam pak ma aŋre lele.” ¹²To zin tiwi i mini ma tiso: “Mi tomtom tana ila parei?” Mi ni iso: “Ii, nio aŋute i?”

Zin tutu kan titiiri uraata ki Yesu

¹³To tikam tomtom tana ma tila kizin wal tutu kan. ¹⁴Pa aigule ta Yesu ikam uraata pa mataana na, aigule potomŋana kizin be keten su. ¹⁵Tana zin tutu kan tomini tiwi i ma tiso: “Nu motom ipeere be parei?” Mi ni iso pizin: “Ni ikam tiingŋi ma imoono la motoŋ, mi aŋla aŋguuru motoŋ, to motoŋ ikam pak.”

¹⁶Tana tutu kan pakan tiso: “Tomtom tana, ni Anutu iŋgo i som. Pa ni itoto aigule potomŋana ka tutu som.” Mi pakan tiso: “Soom. Kozobe ni tomtom sananŋana, so irao itooro mos biibi ta kembena?” Tana tiparbalak zin. ¹⁷To tiwi tomtom ta Yesu iurpe i na mini ma tiso: “Nu ta iurpe u ma motom ambai na, kam ŋgar pini be parei?” Ni ipekel kwon ma iso: “Ni Anutu kwoono.”

¹⁸Ŋonoono, tomtom tana naana ipeebe na, mata piŋana. Mi buri, ni mataana ipeere. Tamen zin bibip kizin Yuda tiurla som. Tana tiboobo tamaana ma naana ma timar, ¹⁹mi tiwi zin. Tiso: “Tomtom ti, iŋgi lutuyom ŋonoono? Parei, indeeŋe ta kepeebe ma isu na, ni mataana ipis, som som? Mi parei ta buri mataana ipeere ma ire lele?”

²⁰Mi tamaana ma naana tiso: “Tomtom ti, iŋgi niam lutuyam. Ni isu raama mataana ipis. ²¹Tamen uunu tau mataana ipeere pa i, mi asiŋ ta ikam mbulu tana pini, ina niam amkankaana pa. Ni nanŋaŋ? Mi kena kiwi i. To itunu iso.” ²²Zin tiso ta kembei paso, timoto zin bibip kizin Yuda. Pa zin timbuk sua kek ta kembei: Tomtom sa isombe iurla kembei Yesu ni Mesia, inako tiziiri i pa lupŋana kizin ma imbot mat. Irao igaaba zin pa suŋŋana ma koroŋ mini som.^h ²³Uunu tana, ta tamaana ma naana tiso: “Ni nanŋaŋ? Kena kiwi i.”

²⁴Tana tiso la pa tomtom tana ma imar kizin mini, mi tiso pini. Tiso: “Kozo so kat sua ŋonoono piam ila Anutu mataana. Niam ti amute: To tana, ni tomtom sananŋana.” ²⁵Mi ni ipekel kwon ma isombe: “Ni tomtom sananŋana, som tomtom ambaiŋana, ina leŋ sua sa pa koroŋ tana som. Mi koroŋ tamen ta nio aŋute kat na ta kembei: Munŋu motoŋ ipis. Mi buri taingŋi motoŋ ipeere ma aŋre lele.”

²⁶Tana tiwi i mini ma tiso: “Ni ikam parei pu? Ni ipeere motom be parei?” ²⁷To ni ipekel kwon ma iso: “Wai, sua ta aŋso ma kelenŋ kek.

^h 9:22 Ŋgo 26:9+

Tamen niom kakan la kalɔŋ som. Uunu parei ta konoknok wiɔana? Kenako niom tomini leleyom be kewe nanɔaɔ kini?”

²⁸Tabe zin keten malmal, mi tigiibi sua repiiliɔana pini ma tiso: “Nu ta we to tana nanɔaɔ kini. Mi niam na, ki Mose. ²⁹Pa niam amute: Mose, ni ikam kat sua ila Anutu kwoono. Mi to tana na, amkankaana pini. Ni iwwa le parei ta imar ipet i.” ³⁰Tabe tomtom ta munɔu mataana ipis na, ipekel kwon ma iso: “Waai! Tomtom tana ipeere motoŋ. Mi iŋgi kusu mini mi koso kakankaana pini? Niom tina ko leyom ŋgar? Motoyom mar. ³¹Iti tuute: Anutu, ni irao be ileɔ la zin wal sananɔan kalɔan na som. Ni ileŋleɔ zin wal ta timototo i mi tileŋleɔ la kalɔaana.ⁱ ³²Ta munɔu munɔu mi imar na, teleɔ tomtom sa uruunu pa mos ta kembei i som. ³³Tomtom taiŋgi, sombe ni imar pa Anutu som, so irao be ikam uraata biibi sa ta kembei na som.”

³⁴Sua kini tana ipas kat keten. Tabe tigiibi sua pini ma tiso: “Ai nu tina na, nom ipeebe ma su raama sanaana! Mi nu sombe paute yam?” Tiso pini ta kembena, to tiziiri i pa lupɔana kizin ma imbota mat.

Wal ta matan munɔan pa mbulu ki Anutu

³⁵Yesu ileɔ tomtom tana uruunu kembei tiziiri i pa lupɔana kizin, to ila na indeeɔi mi iwi i. Iso: “Parei? Nu lelem iurla ki Tomtom Lutuunu, som som?” ³⁶Mi ni ipekel kwoono ma iso: “Biibi, Tomtom Lutuunu tana, ni asiŋ? So yo pini bekena aɔurla kini.” ³⁷To Yesu iso: “Nu re i kek. Nio ta ituru tozzo sua i.”^j ³⁸Tana tomtom tina iso: “Merere, nio aɔurla ku.” Mi ilek kumbuunu pini mi ipakuri.

³⁹To Yesu iso: “Marɔana tio, inabe iswe zin tomtom. Pa nio aɔsu toono ti bekena zin wal tau matan munɔan na, matan ipeere. Mi zin tau tisombe matan peereɔan, nako matan imun.”^k

⁴⁰Yesu izzo sua tana na, zin tutu kan pakan timbotmbot kolouɔana pini ma tileɔi. Tana tiso pini: “Parei, nu so niam ti motoyam munɔoyam?” ⁴¹Mi Yesu iso pizin ma iso: “Kozobe motoyom munɔoyom, so leyom uunu sa som. Tamen niom koso motoyom peereɔoyom mi kombot mat kek. Tanata iwe uunu piom ma kombotmbot raama sanaana tiom.”^l

Yesu itooro sua pa mboronɔan kizin sipsip

10 ¹To Yesu iso: “Nio aɔso kat piom. Tomtom ta isombe ilela pa siiri kizin sipsip, na ni bela iloondo pa siiri kwoono. Mi sombe tomtom sa ipa le zaala toro, mi ilu i sula, na ni kuumbuɔana mi zigzikɔana.”^m

²Mi ni ta sombe ipa kat pa siiri kwoono mi ilela, ina ni mboronɔan

ⁱ 9:31 Mbo 66:18; Yems 5:16+ ^j 9:37 Yo 4:26 ^k 9:39 Mt 13:11+; Yo 3:19, 12:47+

^l 9:41 Yo 15:22+ ^m 10:1 Yo 10:8,10

ɲonoono kizin sipsip.ⁿ ³Tana tomtom ta imborro siiri kwoono na, ni ko isol kataama pini be ilela. Mi zin sipsip kini ko tileŋleŋ la kalɲaana. Mboronɲan ɲonoono, ni iute zan lup. Mi iboboobo zin tatana ma tila kini be ikam zin ma tipet mat.^o ⁴Mi sombe zin ta boozomen tiyooto ma tipet lup, tona ni imuungu pizin, mi zin tito i ma ziɲan tila. Paso tikilaala kalɲaana.^p ⁵Mi sombe tomtom toro sa iboobo zin, inako zin tileŋ la kalɲaana som. Ko tiko pini. Paso, tikilaala kalɲaana som.”

⁶Yesu itooro sua taɲgi pizin, mi zin tikankaana pa ka uunu.

Yesu ni mboronɲan ɲonoono kizin sipsip

⁷Tana Yesu iseenge sua kini ma iso: “Nio aɲso kat piom: nio ituŋ ta siiri kwoono ta zin sipsip tilelala pa i. ⁸Wal boozomen ta timuungu pio mi tipakaam zin tomtom, ina zin kuumbuɲan mi zigzikɲan. Tamen, zin sipsip tikan la kalɲan som. ⁹Nio ituŋ ta siiri kwoono. Tana tomtom ta sombe imar tio be ilela siiri, inako aɲkamke i ma imbot ndabok. Mi ni ko irao ilelala mi iwedet pa siiri, mi ikamam ka kini ambaiɲana.^q ¹⁰Mi tomtom kuumbuɲana, ni ilela siiri pa uunu tamen tau. Inabe ikem zin sipsip, mi ipun zin ma ipasaana zin. Tamen nio na, aɲmar be aɲkam mbotɲana ndabokɲana ta ilip kat pizin tomtom.

¹¹“Nio mboronɲan ambaiɲonɲ kizin sipsip. Paso, mboronɲan ambaiɲana, ni izemzem itunu kat bekana iuulu zin sipsip kini.^r ¹²⁻¹³Mi tomtom ta sombe ni sipsip katuunu som, mi iute uraata ki sipsip mboronɲana som, mi imborro zin sipsip pa le kadoono men, na ni ko ikam kat uraata som. Sombe ire me saɲsaɲɲana sa imar, to izem zin sipsip, mi iko ma ila lene. Tabe me saɲsaɲɲana tana imar ma ipasaana zin sipsip, mi imangayaara zin ma tiko papirik. Paso, tomtom tana, ni iur leleene pizin sipsip som, mi ikamam pa le kadoono men.^s

¹⁴⁻¹⁵“Nio mboronɲan ambaiɲonɲ kizin sipsip. Niamɲan zin sipsip tio amparute yam kembei ta niamru Tamaɲ amparute yam i. Mi nio ko aɲzem ituŋ ma aɲmeete bekana aɲuulu zin.^t

¹⁶Tamen nio leɲ sipsip pakan tomini. Zin timbot siiri ti leleene som. Mi nio leɲ uraata be aɲkam zin ma timar tito yo tomini. Naso tileŋ la kalɲonɲ, mi ziɲan sipsip tio pakan tiparlup zin ma tiwe lupɲana tamen, mi len mboronɲan tamen.^u

¹⁷“Tamaɲ leleene pio ilip kat. Paso, nio ko aɲzem ituŋ ma aɲmeete. Tamen kaimer ko aɲmanga motoɲ yaryaara mini.^v ¹⁸Tomtom sa irao be ipun yo ma aɲmeete sorok na som. Bela ituŋ anyok, tona aɲmeete. Mi

ⁿ 10:2 Yo 10:11 ^o 10:3 Mika 2:12 ^p 10:4 Yo 10:14 ^q 10:9 Yo 14:6; Ep 2:18; Ibr 10:19 ^r 10:11 Mbo 23:1; Ezek 34:8+; Yo 15:13; Ibr 13:20; 1Pe 2:24; Tur 7:17

^s 10:12-13 ɲgo 20:28+ ^t 10:14-15 Mt 11:27; 2Tim 2:19; 1Pe 2:25; 1Yo 3:16

^u 10:16 Yo 11:51+; ɲgo 10:34; Ep 2:11+ ^v 10:17 Pil 2:8+; Ibr 2:9

ingi anyok kek. Pa nio mburoŋ irao be aŋzem itun ma aŋmeete, mibe aŋmaŋa motoŋ yaryaara mini. Mbulu tana, nio aŋto Tamaŋ kalŋaana pa tabe aŋkam i.”

¹⁹Zin Yuda tileŋ sua kini tana, to tiparbalak zin mini. ²⁰Tomtom kizin booŋo tiso: “Teleŋ sua kini paso? Tomtom ti, ŋgar kini ikankaana kat. Bubuna sananŋana sa ko izeebi.”^w

²¹Mi pakan tiso: “Som. Bubuna sananŋana isombe izeebe tomtom tasa, ko irao iso sua ta kembei? Som kat. Mi kere. Bubuna sananŋana sa irao be iurpe tomtom mata pisŋana ma ire lele?”^x

Yuda tipizil ndemen pa Yesu

²²Timbot ma kaimer sunŋana biibi kizin Yuda tabe matan ingal mazwaana ta tisun pa Urum Merere mi tikaaga kataama mini na, ka nol ipet. Mi lele ilomo, ²³tana Yesu iwwa pa pooto biibi ta imbot igarau Urum Merere na. Pooto tana, tipaata King Salumo zaana pa. ²⁴Mi zin bibip kizin Yuda timar ma tilii i, mi tiso pini: “Niam ambel naamaŋom kek. Ŋiizi na swe kat itum? Nu Mesia, som som?”

²⁵⁻²⁶Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Nio aŋso yom kek. Pa uraata booŋomen ta aŋkam pa Tamaŋ zaana, ina iswe kat yo mi ipombol sua tio. Tamen niom leleyom be kuurla som. Paso niom sipsip tio som.”^y
²⁷Mi sipsip tio na, zin tileŋleŋ la kalŋon mi titoto yo. Mi nio aŋute zin lup, ²⁸mi aŋkam mbotŋana ki Anutu pizin. Tana zin ko timetmeete ma tila len na som. Mi tomtom sa ko irao be isan zin la nomon na som.^z
²⁹Pa Tamaŋ iur zin ma tiwe leŋ kek. Mi ni mburaana ilip pa koron ta booŋomen. Tana tomtom sa ko irao be isan zin la ni namaana na som. Som ma som kat.”^a ³⁰Nio niamru Tamaŋ na, niam tamen tau.”^b

³¹Zin Yuda tileŋ sua kini tana, to timaŋa mini mi tikam pat ma tisombe tipuni.^c ³²Tabe Yesu iso pizin: “Uraata ambaimbaiŋan booŋomen ki Tamaŋ, ta aŋkam ma kere kek. Mi uraata ingoi ta ipasaana leleyom ma koso kupun yo pa i?” ³³Mi zin tipekel kwoono ma tiso: “E-e. Niam amso ampunu pa uraata ambaiŋana sa som. Amso ampunu paso, nu tomtom ki toono. Mi tamen pakur itum maombe nu raraate pa Anutu. Tana nu tina pasaana sua pa Anutu.”^d

³⁴⁻³⁵To Yesu ipekel kwon ma iso: “Mi niom kuute som? Sua lwoono ta imbot la tutu tiom ma iso ta kembei: Zin wal zanŋan ta Anutu ikam sua kini pizin na, ni ipaata zin be ‘anutu’. Mi iti tuute sua kini, ina ŋonoono men. Irao itooro na som.”^e ³⁶Mi nio na, Tamaŋ Anutu ta iur yo pa uraata, mi ingo yo ma aŋsu toono i. Tana nioombe aŋpaata itun

^w 10:20 Yo 8:48,52 ^x 10:21 Yo 9:32+ ^y 10:25-26 Yo 5:36, 8:47, 14:11; 1Yo 4:6

^z 10:28 Yo 6:39; Ro 8:38+; 2Tes 3:3 ^a 10:29 Yo 14:28, 17:2+ ^b 10:30 Yo 1:1, 17:11,21+

^c 10:31 Yo 8:59 ^d 10:33 Wkp 24:16; Mt 26:65; Yo 5:18 ^e 10:34-35 Mbo 82:6; Mt 5:18

be Anutu Lutuunu, na parei ta kosombe anpasaana sua pini? ³⁷Nio sombe ankamam Tamaru uraata kini som, na kuurla tio pepe. ³⁸Tamen ingi ankamam uraata kini tau. Tana sombe kuurla sua tio som, na kere uraata ta ankamam na, mi kuurla. Naso ngar tiom ipet mi kikilaala yo ta kembei: Nio niamru Tamaru ta amparlup yam ma amwe tamen.”^f

³⁹Zin Yuda tileŋ sua kini tana, to titoombo be tikisi mini. Tamen ni ibeleu, mi izem zin ma ila ne.

⁴⁰Ni ila to indu yok Yordan, mi ila ipet mini pa lele ta munŋu Yoan imbotmbot pa mi ikamam yok pizin tomtom na. Ni imbotmbot tana, ⁴¹mi iwal biibi tila kini ma tiso: “Yoan, ni itooro mos sa som. Tamen sua boozomen ta iso pa tomtom taingi na, ŋonoono men.” ⁴²Tana wal boozomen ta timbot lele tana na, tiurla kini.

Meeteŋana ki Lasarus

11 ¹⁻²Tomtom ta ki kar Betania, zaana Lasarus. Ni mete ikami. Ni ziŋan lunuri bizin ru, Mata mi Maria, timbotmbot. Maria tana, ta kaimer ilin ŋgere kuziiniŋana ise Yesu kumbuunu, mi imus pa ute ruunu na.^g ³Tana Lasarus mete ikami, to moori ru tana tikam sua ma ila pa Yesu ma tiso: “Biibi, toyam Lasarus ta nu lelem pini ilip, ta mete biibi ikami ma isaana kat.”

⁴Yesu ileŋ sua tana, to iso: “Mete tana ipet be ikam ma Lasarus imeete pa i na som. Inako iwe zaala pa Anutu be iswe mburaana. Naso ziru Lutuunu zan iwe biibi.”^h

⁵Yesu, ni leleene ilip pa Mata ziru tiziini moori Maria mi ton Lasarus. ⁶Mi ileŋ kembei Lasarus mete biibi ikami na, loŋa mi ila ire i som. Imbotmbot lele tana pa ka mbeŋ ru tomen, ⁷mana iso pizin nanŋaŋ kini ma iso: “Ouo, iti timiili ma tala mini pa lele pakaana ki Yudea.”

⁸Mi nanŋaŋ kini tipekel kwoono ma tiso: “Mos katuunu, buri ŋonoono ta wal tana tisombe tipunu pa pat. Mi ingi sombe miili ma la mini?”ⁱ

⁹Ni ipekel kwon ma iso: “Waa, zugut ka nol ipet zen. Ingi aigule biibi ta Anutu iur piti be takam uraata. Tana zin ko tirao be tikam kosa sa piti loŋa na som. Tomtom ta sombe ipa pa aigule, inako itutkati som. Pa mat ki toono, ta iyaara pini.^j ¹⁰Mi sombe ni ipa pa mbeŋ, inako itutkati. Paso, mat iyaara pini som.”^k ¹¹To Yesu iseŋge sua kini ma iso: “Torondo Lasarus, ni ikenne a. Mi nio ko aŋla be anpai i ma imanŋa mini.” ¹²Tabe nanŋaŋ kini tipekel kwoono ma tiso: “Biibi, sombe ni ikenne lene a, nako niini ambaimbai kek.”

¹³Yesu, ni iute Lasarus imeete kek. Tamen ni ipambaara ka sua, tabe nanŋaŋ kini tikam kat ngar som, mi tisombe Lasarus ikenne men.

^f 10:38 Yo 14:10+, 17:21 ^g 11:1-2 Lu 10:38+ ^h 11:4 Yo 9:3 ⁱ 11:8 Yo 8:59, 10:31
^j 11:9 Yo 9:4+ ^k 11:10 Yo 12:35

14-15 Tana Yesu iso kat pizin ma iso: “Lasarus, ni imeete ma kup kek. Pa nio loŋa mi aŋla aŋurpe i som. Mi iŋgi ambai bekena tala ma kere, to iuulu yom ma kuurla. Tana nio leleŋ ambai. Ayo, kamanga mi tala tere i.”

16 Tabe Tomas, ta tipaata zaana toro be Didimus na, iso pa waene bizin ma iso: “Tongo, tala. Sombe tipun biibi kiti, na tipun iti tomini. Naso itijaŋ mi temetmeete raraate.”^l

Yesu, ni manganana mi mbotjana mata yaraarajana katuunu

17 Yesu ziŋan nangan kini timanga ma tila, mi tigarau kar Betania na, ileŋ kembei Lasarus, ni imeete ma titwi i, mi imbot pa ka mbeŋ paŋ kek. 18 Kar Betania tana, ina imbot koloujana pa kar biibi Yerusalem. Irao kembei kilomita tel ma iŋgi. 19 Tana Yuda boozo, ta timar ma ziŋan Mata ma Maria timbotmbot be tipalumluumu lenen pa ton Lasarus ta imeete na.

20 Indeeŋe Mata ileŋ Yesu uruunu kembei iwwa ma imar na, iyooto ma ila be ire i. Mi Maria, ni imbotmbot men ruumu. 21 Mata ila ipet ki Yesu, to iso pini ma iso: “O Merere, kozobe nu mbot taiŋgi, so aton imeete som. 22 Mi tamen nio aŋute: Nu sombe suŋ Anutu pa koron sa, nako ileŋ la kalŋom.”

23 To Yesu iso pini: “Tom ko burup ma imanga mini.” 24 Mi Mata ipekel kwoono ma iso: “E. Nio aŋute. Mbeŋ kaimer iso ipet mi Anutu ipei zin meeteŋan ma timanga mini, to ni ko burup ma imanga mini.”^m

25 Tona Yesu iso pini: “Leŋ. Nio itun ta manganana mi mbotjana mata yaraarajana katuunu. Tomtom ta sombe iurla tio mi imeete, na meeteŋana ko irao ikisi na som. Kola imanga mini.”ⁿ 26 Mi tomtom ta sombe ikam mbotjana ta ki Anutu i mi iurla tio, inako irao imeete ma ila ne na som. Parei, nu urla sua taiŋgi, som som?”

27 Mata ipekel kwoono ma iso: “E, Merere nio aŋurla kat ta kembei: Nu Mesia. Anutu Lutuunu tamen ta nu na. Ni iŋgo u ta su toono ti, kembei ta sua iso pataaŋ kek.”^o

Yesu itaŋ pa Lasarus

28 Mata ziru Yesu tizzo sua tana maŋiŋ, to Mata imiili ma ila pa ruumu, mi imburum lae pa tiziini moori ma iso: “Mos katuunu ta imar kek ma imbotmbot a. Mi iso ire u.” 29 Maria ileŋ sua tana na, loŋa men mi iyooto ma ila ire Yesu. 30 Indeeŋe tana, Yesu ber pet kar zen. Imbotmbot men lele ta muŋgu Mata ila ipet kini pa na. 31 Zin wal ta ziŋan Maria timbotmbot mi tipalumluumu leleene na, tire Maria burup ma imanga mi izem ruumu ma ila, to tito i ma ziŋan tila. Pa tiso ko ila pa naala ki Lasarus be itaŋ pini.

^l 11:16 Yo 14:5, 20:24+ ^m 11:24 Dan 12:2; Yo 5:28, 6:39+ ⁿ 11:25 Yo 1:4+; Kol 3:4; 1Kor 15:52+; 1Tes 4:16+ ^o 11:27 Mt 16:16; Yo 6:69

³² Maria ila ipet ki Yesu, to itop su kereene uunu mi iso: “O Merere, kozobe nu mbot, so atonj imeete som.” ³³ Yesu ire ni zigan zin iwal biibi tana titanj, to leleene isaana, mi keteene malmal tomini.^p ³⁴ To iwi zin ma iso: “Lasarus, kitwi i sula swoi?” Mi zin tiso pini: “Merere, mar tala to re.”

³⁵ To Yesu mata luluunu isu.^q

³⁶ Mi iwal biibi tiso: “Kere. Ni leleene pa Lasarus ilip.” ³⁷ Mi tomtom kizin pakan tiparso pizin ma tiso: “Mi ni ta iurpe tomtom mata pisjana tau. Kozobe ni imbotmbot, so tomtom ti imeete som.”

Yesu ipei Lasarus ma imanga mini

³⁸ Yesu ire mbulu ma keteene malmal pa meetejana mini. Tabe ipanjuru naala ki Lasarus ma ila. Naala tana, tikel lela ranj, mi tipakaala kwoono pa pat biibi. ³⁹ Ni ila ma ipet naala uunu to iso: “Kuzuuru pat tana ma ilae.” To Mata, ta tomtom meetejana tana lunuri na, iso pa Yesu. Iso: “E-e Merere, kembena pepe. Pa niam amtwi i ma ka mbej panj kek. Ko kuziini ma ingi.”

⁴⁰ Mi Yesu iso pini: “Mata, nio anso pu na, nu lej som? Nu sombe urla, nako re Anutu iswe kat mburaana ta buri.” ⁴¹ To tizuuru pat ma ilae pa naala kwoono, mi Yesu mataana isala kor, mi iso: “O Tamarj, nio lelej ambai pu mi anpakuru. Pa sunjana tio, nu lej kek. ⁴² Nio anute: Nu lejlej kaljonj totomen. Mi anso sua ti beken a zin wal taiingi tiurla kembei: Nu ta ngo yo ma anmar i.” ⁴³ Ni iso sua tana makinj, to kaljaana biibi ma iso: “Lasarus, yooto ma pet!”^r ⁴⁴ To Lasarus imanga ma ipet, ramaki mburu ta tizuki pa mi tiuri lela naala leleene na. Ipet to, Yesu iso pizin: “Kepeeze mburu ta imbot la namaana, kumbuunu, mi mataana na. Naso ipa kat ma ila.”

Zin bibip timbuuru pa Yesu (Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵ Zin Yuda ta timar ki Maria na, tire uraata tana, to tomtom kizin boozo tiurla ki Yesu. ⁴⁶ Tamen tomtom kizin pakan tila kizin tutu kan, mi tingal taljan pa uraata tana. ⁴⁷ Tabe zin bibip kizin patoronjana kan mi zin tutu kan tila ma zigan zin peeze kan kizin Yuda tilup zin mi tiso: “To tana, ingi kozo ko takam parei pini? Pa ni itortooro koronj boozo mete. ⁴⁸ Sombe tepeteke i som, mi inoknok men ta kembei, inako tomtom ta boozomen tiurla kini mi tito i. Tona zin Rom ko timar mi tireege Urum Merere kiti, mi tiyangwiiri iti ma itundu tarao be tomboro lele kiti mini som.”

^p 11:33 Yesu keteene malmal pizin tomtom som. Ni keteene malmal pa sanaana mi meetejana, mi patajana ta meetejana ikamam pizin tomtom. ^q 11:35 Lu 19:41

^r 11:43 Lu 7:14; Yo 5:25

⁴⁹Timbotmbot mi tomtom kizin ta, zaana Kaipas, ni iwe mataana pizin patoronjana kan pa ndaama tana. Imanga mi iso pizin ma iso: “Niom leyom ngar sa som! ⁵⁰Kakam parei, ta katalli ta kembena. Kere. Ni tomtom tamen gonoono. Sombe ikam murindi mi imeete piti, inako ambai piti. Kokena imbot, to itijan zin iwal biibi tamap ma tala lende.” ⁵¹Ndaama tana, Kaipas iwe mataana pizin patoronjana kan. Tana sua ta ni iso pa Yesu ko ikam zin Yuda murin mi imeete pizin na, iso sorok pa itunu ngar kini som. Ina, Anutu ikam peeze pini ma iso sua tana. Tana kaimer indeeje Yesu imeete na, sua kini tana iur gonoono.^s ⁵²Mi Yesu imeete pizin Yuda men som. Ni imeete pa Anutu lutuunu bizin boozomen ta timbot lejaleja na, bekana ilup zin ma tiwe lupjana tamen.^t

⁵³Indeeje aigule tina mi ila na, zin bibip kizin Yuda timbuuru Yesu kana be tipuni ma imeete. ⁵⁴Tana ni ipa se matan mini som. Izem zin, mi ila pa kar Eparaim ta imbot lele bilimjana ziljaana na, mi zijan nanganj kini timbotmbot tana.

⁵⁵Timbotmbot to lupjana biibi kizin Yuda, ta tipaata be Pasoba na, ka nol igarau. Tana iwal karkari tizalla pa Yerusalem be tiurpe zitun ma tingeeze pa Anutu mataana kembei ta tutu kizin iso na, mana Pasoba ipet.^u ⁵⁶Mi timbotmbot Urum Merere kwoono mi tikir Yesu mataana, to tiparso pizin ta kembei: “Oo, niom kakam ngar be parei? Lupjana biibi ti, ni ko imar pa?” ⁵⁷Mi zin bibip kizin patoronjana kan mi zin tutu kan tiur sua pizin iwal biibi kek. Beso tire Yesu imbot lele sa, na loja mi sua ikam zin, bekana tikisi.

Maria ilij ngere kuziinjana ise Yesu kumbuunu
(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

12 ¹Aigule lamata mi ta imbotmbot, tonabe lupjana biibi ki Pasoba ipet. Mi Yesu ila ipet kar Betania. Kar tana ki Lasarus, tomtom ta Yesu ipei i ma imanga mini pa naala na.^v ²Tana Yesu zijan nanganj kini tila tipet, mi kar tana tikam kini pini. Lasarus zijan Yesu bizin tikanan kini na, Mata ni imbotmbot mi irre zin pa kan koronj. ³Tikanan ma timbotmbot, mi Maria ikam ngere kuziinjana ta ka kadoono biibi kat, ma ilij se Yesu kumbuunu, mi imus pa ute ruunu. Mi ngere tana kuziini irao ruumu leleene.

⁴Tamen Yudas Iskariot, nanganj ki Yesu ta kaimer iuri la ka koi bizin naman na, imanga mi iso: ⁵“Waii, pasaana sorok ngere tana paso! Kozobe imbot ma tala tongomoono, so takam pat ta sorok som kat. Irao kembei 300 denari ma inji. Tona tu'uulu zin wal sorrokjan pa.” ⁶Sua tana, ni iso raama leleene som. Pa ni ikamam ngar pizin wal sorrokjan

^s 11:51 Un 50:20 ^t 11:52 Yo 10:16, 17:20+; Ep 2:11+; 1Yo 2:2 ^u 11:55 Kam 12:1+

^v 12:1 Yo 11:1+

som. Ni tomtom kuumbujana. Mi imborro kautu kizin, tanata ikamam beken a itunu ikamam pakaana. ⁷To Yesu iso pini: “Wa, mbuulu sua pini pepe. Sombe ni leleene be ikam mbulu ti pio, na mbot mi ikam. Pa inggi ikam pataaja pa koj mete. ⁸Zin wal sorrokjan ko niomjan kombotmbot totomen. Mi nio na som.”

⁹Zin iwal biibi tilej kembei Yesu imbotmbot kar Betania, to timeke ma tila be tire i. Mi tiso tire Lasarus tomini. Pa Yesu ipei i ma burup ma imanga mini pa naala tau. ¹⁰To zin bibip kizin patoronjana kan timbuk sua be tipun Lasarus ma imeete tomini. ¹¹Pa Yuda boozo ta tilej Lasarus uruunu mi tire kat i na, tizem zin bibip tana, mi tiur lenen ila ki Yesu.”

Yesu isala pa Yerusalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹²Timbot ma aigule toro to, zin iwal biibi ta tila timbotmbot Yerusalem pa lupjana biibi tana na, tilej Yesu uruunu be isala pa Yerusalem.

¹³Tana tikam ni runrun, mi tila be tire i mi tiloolo pini. Tiso:

“Hosana! Tapakur Anutu kiti zaana!

Merere ko ipombol tomtom taingi. Pa ni ikam Merere runguunu ta imar i.

Merere ko ikampe king kiti Israel!”^x

¹⁴To Yesu ikam dojki poponjana ta ma mbuleene ise, mi ipa ma isala pa Yerusalem. Tabe sua ki Merere ta mungu tibeede se ro na, iur jonoono. Sua ta kembei:

¹⁵Niom Sion koyom, komoto pepe.

Kere. King tiom isama i!

Ni mbuleene ise dojki poponjana ma ima i.^y

¹⁶Mbulu tana ipet na, zin nangarj ki Yesu tikankaana pa ka uunu. Tamen kaimer indeenje tau ni imeete mi isala mini pa saamba ma ikam zaana biibi, to matan ingal mbulu boozomen ta tikam pini na, mi tikilaala kembei sua tana, tibeede pini tau.

¹⁷⁻¹⁸Uunu ta iwal biibi tana tila ma tire Yesu na, ta kembei: Indeeje tau ni ipei Lasarus ma imanga mini pa naala na, iwal biibi ta zijan tiwwa na, timbot mi tire mos tana. Tana tila mi tipombol ka sua pizin tomtom boozomen ma tilej. ¹⁹Beso zin tutu kan tire zin iwal biibi tana zijan Yesu tiwwa mi tiloloolo pini na, tiparso pizin ma tiso: “Wai! Ingi ko takam ma som. Pa iwal munjaana men, ta timap ma titop la kini kek.”

^w 12:11 Yo 12:17+ ^x 12:13 Mbo 118:25+ ^y 12:15 Yesa 62:11; Sek 9:9

Zin Grik pakan tisombe tire Yesu

²⁰Zin Grik pakan tisala ma timbot Yerusalem pa lupjana biibi tana tomini. ²¹Tana tila ki Pilip, (ni kar kini Betsaida ta imbot Galilea na), mi tiso pini: “Biibi, niam leleyam be amre Yesu.”^z

²²Tana Pilip ila ma iso pa Andreas, mi ziru tila ma tiso pa Yesu. ²³Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Nol tabe Tomtom Lutuunu iswe kat mburaana mi mbulu kini ndabokjana mi ikam zaana biibi, ta ingi imar ipet kek.”^a ²⁴Nio anso kat piom: Kini iweene sa, sombe isula toono som, nako indom ma ise be parei? Som. Ko imbot sorok. Mi sombe isula toono, nako popojana indom ma ise, mi iur ŋonoono boozo. Pa bela kini iweene tana isula toono, tona ipiyooto popojana.^b ²⁵Tomtom ta sombe ikam ngar biibi mete pa itunu kuliini isu toono, inako ila lene. Mi tomtom ta sombe ikam ngar pa itunu som, nako ikam mbotjana ki Anutu ta irao imap na som.^c ²⁶Tomtom ta so imbeeze pio, na bela ito yo. Naso lele tabe nio aŋla mi aŋbot pa i, na ni tomini ko imbot pa. Mi tomtom ta sombe imbesmbeeze pio, na Tamaŋ ko ipakuri.^d

Yesu iso pa meetejana kini

²⁷“Nio lelej ipata biibi kat. Pa ingi nol tio ipet kek. Mi ko anso parei? Ko anso: ‘Oo Tamaŋ, tatke yo pa patajana biibi ti.’ E-e, kembena pepe. Pa uunu tina ta anso toono.”^e ²⁸O Tamaŋ, swe mburom mi mbulu ku ndabokjana pizin tomtom. Naso tipakur nu zom!”

Yesu iso sua tana, to Anutu kaljaana ta imbot saamba mi isu. Iso: “Nio answa itun pizin tomtom kek, mi kola answa mini.”^f

²⁹Zin iwal ta ziŋan timbotmbot mi tileŋ sua tana na, pakan tiso lele ikuruŋ. Mi pakan tiso: “A! Inga ko aŋela sa ta iso sua pini na.”^g

³⁰Tamen Yesu iso pizin: “Sua ta niom kelej na, isu be iuulu yo na som. Inabe iuulu yom.”^h ³¹Ingi be Anutu iswe kat sanaana kizin tomtom toono kan, mi iur kadoono pa. Mi ingi be iziiri ni ta ikamam peeze pa toono ti ma ila ne.^{i j} ³²Ingi nio aŋbotmbot su toono. Mi kaimer sombe tiwit yo ma anŋala kor, tona nio ko aŋyaaru tomtom ta boozomen ma timar tio.”^k ³³Sua tana, ni iso beken a iswe zaala tabe imeete pa i.

³⁴Zin iwal tileŋ sua kini tana, to tipekel kwoono ma tiso: “Sua ta imbot la tutu kiti na, iso ta kembei: Mesia ko imbotmbot ma alok. Kena parei ta nu so Tomtom Lutuunu, bela tiwiti ma isala kor? Tomtom Lutuunu tana,

^z 12:21 ŋgo 10:34+, 11:20 ^a 12:23 Yo 1:14, 13:31+, 17:1 ^b 12:24 1Kor 15:36

^c 12:25 Mt 10:39, 16:25 ^d 12:26 Yo 14:3, 17:24; 1Tes 4:17 ^e 12:27 Mt 26:38+; Lu 12:50; Ibr 5:7 ^f 12:28 Mt 3:17 ^g 12:29 Kam 19:16; Mbo 29:3; Tur 4:5 ^h 12:30 Yo 11:42

ⁱ 12:31 Ni ta ikamam peeze pa toono, ina Sadan tau. Mi indeeŋe Yesu imeete mi imanga mini pa naala na, ipunmeete Sadan mburaana. ^j 12:31 Lu 10:18; Yo 16:11; Ep 2:2; Kol 2:15; Tur 12:9, 20:2+ ^k 12:32 Yo 3:14, 8:28; Ro 5:18

ni asinj?"^l ³⁵To Yesu iso pizin. Iso: "Molo som, to mat izem yom. Tana mat imbotmbot ta kembei, mi kapa pa mi kakamam ka mbulu pataaŋa. Kere: Kokena zugut mburaana ikoto yom. Pa tomtom ta sombe iwwa pa zugut leleene, inako ikankaana pa zaala tabe ila pa i.^m ³⁶Tana mat iyaryaara ta kembei mi kuurla kini pataaŋa. Naso kewe mat lutuunu bizin."

Yesu iso sua tana makinj, to izem zin, mi ila ma ike pizin.

Zooroŋana kizin Yuda

³⁷Ŋonoono, Yesu itooro mos boozomen ma zin Yuda tire. Tamen tiurla kini som.ⁿ ³⁸Tabe sua ta muŋgu Anutu kwoono Yesaya ibeede na, iur ŋonoono. Sua ta kembei:

O Merere, niam amkam sua ku pizin na zin tiurla? Som.

Mi nu swe mburom pizin na, tikam ŋgar pa? Som.^o

³⁹Mi Yesaya iso iti pa uunu tau zin tiurla som. Pa iso ta kembei:

⁴⁰Anutu ni ipumun matan mi isekaala ŋgar kizin kek.

Tanata matan imun mi ŋgar kizin ipet som.

Uunu tina ta titooro lenen som,

mi lenen be timar tio mi aŋurpe zin som.^p

⁴¹Sua tana, Yesaya iso paso, muŋgu kat ire la pa mbulu mi uraata ki Yesu tabe zaana iwe biibi pa i. Tanata iso sua tana pini.

⁴²Indeeŋe tana, zin peeze kan kizin Yuda tomini, tomtom kizin boozo tiurla ki Yesu. Tamen tiswe urlaŋana kizin ma ipet mat som. Paso, timototo zin tutu kan: Kokena tiziiri zin pa lupŋana kizin. ⁴³Tana zin lenen ilip pa pakurŋana kizin tomtom. Mi pakurŋana ŋonoono ta imar pa Anutu na, tikam ŋgar pa pe som.^q

Yesu ipemet sua pizin iwal biibi

⁴⁴Yesu imaŋga mi kalŋaana biibi ma iso: "Tomtom ta sombe iurla tio, na iurla tio men som. Ina ni iurla ki Ni ta iŋgo yo ma aŋmar i tomini.^r

⁴⁵Mi tomtom ta sombe ire yo, ina ire Ni ta iŋgo yo ma aŋmar i tomini.

⁴⁶Nio aŋsu toono be aŋur mat pizin tomtom. Tana zin wal ta sombe tiurla tio, na tasa ko imbot la zugut lene mini som.^s

⁴⁷"Mi sombe tomtom sa ileŋleŋ sorok sua tio, mi itoto som, ina nio ituŋ ko aŋpamenderi mi aŋur kadoono pini na som. Pa aŋsu toono be aŋtiiri zin tomtom mi aŋur kadoono pizin na som. Aŋmar be aŋkamke zin.^t ⁴⁸Mi motoyom iŋgal! Tomtom ta sombe ipizil ndemeene pio mi izooro sua tio, inako ire ka kadoono pa mbeŋ kaimer. Pa sua ta aŋso

^l 12:34 Mbo 89:36+, 110:4; Yesa 9:6+; Dan 7:14 ^m 12:35 Yo 8:12, 11:9+; Ep 5:8; 1Yo 1:7

ⁿ 12:37 Yo 1:11; Ro 10:16 ^o 12:38 Yesa 53:1; Ro 10:16 ^p 12:40 Yesa 6:9+; Mt 13:15

^q 12:43 Yo 5:44; Ga 1:10 ^r 12:44 Mt 10:40 ^s 12:46 Yo 1:4, 8:12 ^t 12:47 Yo 3:17, 4:42; 1Yo 4:14

na, ko iwe uunu pini be ikam kadoono tana.”⁴⁹ Pa sua ta anjam piom na, ituŋ leleŋ mi anso som. Tamaŋ ta inŋo yo ma anjar i, ni izzo pio ta anso.⁵⁰ Mi nio anute: Sua kini ta ni iur, ina ta iwe zaala pizin tomtom be tikam mbotjana ki Anutu ta iseenge iseenge ma ila. Tana sua ta anso, ina Tamaŋ iso yo pa ta anso.”

Yesu inŋuuru nanŋaŋ kini kumbun

13 ¹Aigule tamen imbotmbot, tonabe lupjana biibi ki Pasoba ipet. Mi Yesu, ni iute: Nol kini tabe izem toono ti mi imiili ma ila ki Tamaana mini na, igarau kek. Ta mungu mi imar na, ni iurur kat leleene pizin wal kini ta titoto i su toono na. Mi ikiskis mbulu tana ma ila irao iswe kat ka ŋonoono pa meetejana kini.”

²Rou na, Yesu ziŋan nanŋaŋ kini tikanan kini ma timbotmbot. Indeeŋe tana, Yudas ta Simon Iskariot lutuunu na, Tomtom Sanaana ipei nŋar sananŋana pini kek be ila ma iswe Yesu ila ki ka koi bizin. ³Mi Yesu, ni iute: Tamaana iur koroŋ ta boozomen ma imbot la ni namaana kek. Mi ni imbot ki Anutu ta isu i. Mi kaimer ko imiili ma isala ki Anutu mini.”
⁴Tana izem kini kanjana, mi imanŋa ma ikinke mburu kini mat kana ma isu, mi ikam kawaala musaana ta ma ipezekat ila lwoono. ⁵Tona ilinŋ yok isula kuuru, mi imanŋa be inŋuuru nanŋaŋ kini kumbun, mi imus pa kawaala ta ipezekat la lwoono na.”^x

⁶Ni inŋurŋuuru ma ila indeeŋe Simon Petrus. To Simon iso pini: “Wai Merere, nu mbesooŋo sorok sa ta sombe nŋuuru kumbun i?”

⁷Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Mbulu tabe anjam pu i, na nu ute ka uunu som. Mi kaimer, to ko kilaala ka uunu.”⁸ To Petrus kwoono imbol ma iso: “Nu ko irao nŋuuru kumbun na som kat!” Mi Yesu iso pini: “Sombe anŋuuru u som, na gaabaŋoŋ nu som.”^y ⁹Tabe Simon Petrus ipekel kwoono ma iso: “O Merere, nakena nŋuuru kumbun men pepe. Inŋuuru nomoŋ mi uteŋ tomini.”

¹⁰Mi Yesu iso pini ma isombe: “Tomtom ta iwe ma inŋeeze kek, inako iwe mini na som. Ina kaimer to inŋuuru kumbuunu men. Niom ti na, kewe nŋeezenoyom kek. Tamen niom ta boozomen som.”^z ¹¹Yesu iso sua tana paso, ni iute tomtom ta itut kana kek. Tanata iso zin ta boozomen nŋeezenan som.

¹²Yesu inŋuuru nanŋaŋ kini kumbun ma imap, to iur mburu kini ila mini, mi imiili ma ila muriini. To iwi zin. Iso: “Parei, mbulu ta anjam piom i, niom kikilaala ka uunu, som som?” ¹³Niom kawatwaata yo be biibi tiom mi tomtom ta ikamam nŋar piom. Mi sua tiom tina, ina indeeŋe. Pa ina nio tau.”^a ¹⁴Kere. Sombe nio ti, ta Merere tiom mi anjamam nŋar piom na, anŋkoto ituŋ mi anŋuuru kumbuyom, na

^u 12:48 Lo 18:19; Yo 3:18 ^v 13:1 Pil 2:8; 1Yo 3:16 ^w 13:3 Mt 28:18; Yo 3:35; 1Kor 15:27

^x 13:5 Mt 20:28; Lu 22:27; Pil 2:7+ ^y 13:8 Tit 3:5; Ibr 10:22 ^z 13:10 Yo 15:3

^a 13:13 1Kor 8:6; Pil 2:11; Kol 2:6

niom tomini leyom uraata be kakam mbulu raraate men par piom.^b ¹⁵Mbulu ti, nio anjuk mataana pa, bekana niom kere mi kakam kembei ta nio anjuk piom i.^c ¹⁶Nio anjo kat piom, mbesoojo sa irao be ilip pa biibi kini na som. Mi ngogana sa irao be ilip pa tomtom ta ingo i na som.^d ¹⁷Tana zaala taingi niom kere kek. Mi sombe koto, inako leleyom ambai mi kamperjana ki Anutu imbot se tiom.^e

¹⁸“Sua ti, nio anjo pa niom ta boozomen som. Pa nio ituŋ anpeikat yom mi anjute yom lup. Mi tomtom tiom ta, ni igaaba yo som. Tamen tongo. Pa sua ki Anutu bela iur ngonoono. Sua ta kembei:

Tomtom ta niamru amkanan kini la mbata, ta isu mi iwe koŋ koi.^f ¹⁹Kere. Mbulu tana ipet zen, mi ingi anjotaara yom pa pataaŋa. Beso kaimer ipet, tonabe kuurla tio ta kembei: NI TA IMBOTMBOT TOTOMEN na, nio tau. ²⁰Nio anjo kat piom ta kembei: Tomtom ta sombe ikam zin ngogana tio mi imbeeze pizin, na ni ikam yo tau. Mi tomtom ta sombe ikam yo, na ni ikam Tamaŋ tau ingo yo ma anjmar i tomini.”^g

Yesu mi Yudas

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹Yesu iso sua tana, to leleene ipata biibi kat mi iso: “Nio anjo kat piom. Tomtom tiom ta, ko iur yo la koŋ koi bizin naman.”

²²Tabe nanŋaŋ kini matan parŋgal zin. Pa zin tikankaana pa: Ko iso pa asiŋ kat? ²³Nanŋaŋ kini ta Yesu leleene pini ilip na, ni imbot kolouŋana pini.^h

²⁴Tana Simon Petrus mataana ila kini mi iso: “Wi i lak. Iso pa asiŋ?”

²⁵To nanŋaŋ kini tana ruk ma ila kolouŋana ki Yesu, mi iwi lae pini ma iso: “Merere, sua tana, nu so pa asiŋ?”

²⁶Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Tomtom ta so antizik narabu sula yambon mi anjuk pini, ina ni tau.” Tona ikam narabu suruunu, mi itizik sula yambon, mi iur la ki Yudas ta Simon Iskariot lutuunu na. ²⁷Indeeŋe ta Yudas ikam narabu tana na, Sadan izeebi. To Yesu iso pini ma iso: “Koroŋ ta nu sombe kam, na loŋa men mi kam.” ²⁸Ni iso sua tana pa Yudas na, tomtom kizin sa ikam ngar pa som. ²⁹Mi zin pakan tiso ko Yesu iso pini be ila ma ingiimi koroŋ pakan pa lupŋana biibi tana, som ila be ikam koroŋ sa pizin wal sorrokŋan. Paso, Yudas imborro kautu kizin.

³⁰Yudas ikam narabu suruunu tana, to loŋa men mi iyooto ma ipera mat. Indeeŋe tana, zugut kek.

Tutu popoŋana

³¹⁻³²Yudas izem zin mi ila, to Yesu iso pizin ma iso: “Ingi be Tomtom Lutuunu iswe kat mburaana mi mbulu kini ndabokŋana mi ikam zaana

^b 13:14 Lu 22:25+; Ga 5:13; 1Pe 5:5 ^c 13:15 Mt 11:29; Pil 2:5; 1Pe 2:21; 1Yo 2:6

^d 13:16 Mt 10:24+ ^e 13:17 Mt 7:24; Yems 1:25 ^f 13:18 Mbo 41:9 ^g 13:20 Mt 10:40; Lu 10:16 ^h 13:23 Yo 19:26, 20:2, 21:7

biibi. Mi ni ko ikam ma Anutu mburaana mi mbulu kini ndabokjana ipet mat tomini. Naso ikam Anutu zaana ma iwe biibi kat. Mi Anutu ta kembena. Ko ipakur Lutuunu zaana ma iwe biibi. Molo som to ikam.ⁱ ³³O tiziŋan, nio ko itiŋan tombot ma molo som. Mi ko kikir motoŋ. Tana sua ta muŋgu aŋso pizin Yuda, ta iŋgi aŋso piom tomini. Lele tabe nio aŋla pa i, niom ko karao be kala ta buri na som. ³⁴Keleŋ. Iŋgi aŋkam tutu popoŋana piom ta kembei: Leleyom par piom. Pa nio aŋur leleŋ piom. Tana niom ta kembena. Kuur leleyom par piom.^j ³⁵Niom sombe kuur leleyom par piom, nako tomtom tikilaala yom kembei niom nangaŋ tio ŋonoono.”

Petrus ko iwatkaala Yesu zaana
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶Yesu iso sua tana maŋiŋ, mi Petrus iwi ma iso: “Merere, nu ko la swoi?” Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Nu rao to yo ta buri ma la pa lele tabe aŋla pa i na som. Tamen kaimer ko to yo ma mar.”^k

³⁷Tabe Petrus iwi i mini ma iso: “Merere, parei ta nu sombe nio aŋrao aŋto u ta buri som? Nio aŋrao aŋzem ituŋ ma aŋmeete pu.” ³⁸To Yesu iso pini ma iso: “Ma ko ŋonoono? Pa nio aŋso kat pu: Mbeŋ ta koozi, nu ko watkaala nio zoŋ pa tel, mana man itaŋ.”

Yesu ta iwe zaala pizin tomtom be tila ki Tamaana

14 ¹To Yesu iso pizin nangaŋ kini ma iso: “Niom kopoyom rru pepe. Niom kuurla ki Anutu. Kuurla tio tomini.^l ²⁻³Tamaŋ ruumu kini na, leleene boozomen. Kozobe leleene boozo som, so aŋso yom ta kembena som. Iŋgi be aŋla mi aŋurpe zaala piom. Naso karao be kala pa muriyom tana. Mi sombe aŋla mi aŋurpe zaala tana piom, na niom kuute: Nio ko aŋmiili ma aŋmar mini, mi aŋkam yom ma itaŋ tala lele tio, beken a kombot raama yo.^m ⁴Mi lele tabe aŋla pa i, ina niom kuute ka zaala kek.”

⁵To Tomas iso pini ma isombe: “Merere, niam ti amkankaana pa lele tabe la pa i. Ko amute ka zaala be parei?”ⁿ ⁶Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Wai Tomas, nio ituŋ ta zaala, mi sua ŋonoono, mi mbotjana mata yaryaaraŋana katuunu. Zaala tamen ŋonoono ta nio i. Toro sa imbot be tomtom tito ma tila ki Tamaŋ na som.”^o ⁷Niom sombe kuute yo, nako kuute Tamaŋ tomini. Tana indeeŋe ta tingi mi ila na, niom ko kuute i. Paso, kere kati kek.”^p

ⁱ 13:31-32 Yo 12:23, 17:5 ^j 13:34 Mk 12:31; Yo 15:12+; 1Pe 1:22; 1Yo 2:3, 3:11 ^k 13:36 Yo 21:18+; 2Pe 1:14 ^l 14:1 Mt 6:25; Yo 14:27; Pil 4:6+; 1Pe 5:7 ^m 14:2-3 Yo 12:26; 2Kor 5:1+; Ibr 11:16; 1Tes 4:16+ ⁿ 14:5 Yo 11:16, 20:24+ ^o 14:6 Yo 10:9, 11:25; Ep 2:18; Ibr 10:19+ ^p 14:7 Yo 8:19

⁸To Pilip iso pini: “Merere, Tomom tana, so i piam mi amre i, tona irao.”

⁹Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Wai Pilip, itijan tembel mbotjana kek. Mi nu kilaala yo zen? Tomtom ta so ire yo, na ni ire Tamaŋ tau. Parei ta nu wi yo mini ta kembena?^q ¹⁰Sua ta aŋso nio niamru Tamaŋ amparlup yam ma amwe tamen na, nu urla som? Sua ta aŋzzo piom i, na aŋzzo pa itun ŋgar tio som. Ina imar pa Tamaŋ ta imbot la leleŋ mi ipiyotyooto uraata kini i.^r ¹¹Tana sua ta aŋsombe nio niamru Tamaŋ amparlup yam ma amwe tamen na, niom irao kuurla. Miombe sua tio ikam yom ma kuurla som, na motoyom ise ki uraata ta aŋkamam na mi kakam ŋgar pa.^s

¹²“Nio aŋso kat piom: Tomtom taombe iurla tio, inako ikam uraata kembei ta nio aŋkamam. Som. Uraata kini ko ilip pa uraata tio.^t Paso, nio ingi be aŋzem toono mi aŋla ki Tamaŋ mini.^u ¹³Mi koron boozomen ta niom kosombe kiwi pa nio zon, inako aŋkam piom.^v Naso Lutuunu ikam Tamaana zaana ma iwe biibi.^w ¹⁴Tana koron ta so kiwi pa nio zon, na nio ko aŋkam piom.

Yesu iso ni ko ingo Bubujana Potomjana ma isu

¹⁵“Niombombe leleyom pio, na motoyom ŋgal tutu tio mi koto.^x ¹⁶⁻¹⁷Mi nio ko aŋwi Tamaŋ be ikam Ulaaŋa toro ma isu be ipombol yom. Ulaaŋa tana na, Bubujana. Ni izzwe sua ŋonoono men. Mi ni ko imbotmbot raama yom ma alok. Tomtom toono kan, zin tirao be tikami som. Pa tire i som, mi tikilaali som. Mi niom na, kuute i. Pa ni imbotmbot raama yom, mi kaimer ko izeebe yom.^y

¹⁸“Tana nioombe aŋla, nako aŋzem yom ma kombot sorok kembei ta zin moondo i na som. Nio ko aŋmar tiom mini.^z ¹⁹Molo som to tomtom toono kan ko tire yo mini som. Mi niom, nako kere yo. Paso, nio kola aŋmanga ma moton iyaryaara mini. Tana niom tomini ko kakam mbotjana popojana. ²⁰Mazwaana tana na, ŋgar tiom ko ipet mi kikilaala kat kembei: Nio aŋbot raama Tamaŋ, mi niom kombot raama yo, mi nio aŋbot raama yom. Iti ta boozomen taparlup ti ma tewe tamen.^a

^q 14:9 Yo 12:45; 2Kor 4:4; Kol 1:15; Ibr 1:3 ^r 14:10 Yo 7:16+ ^s 14:11 Yo 5:36, 10:38

^t 14:12 Indeege Kri imbot su toono na, ni ikam uraata pa lele kizin Israel men. Mi isala pa saamba, to ingo Bubujana ma isu. Tana koozi Bubujana imbotmbot pa lele ta boozomen mi ikamam uraata pizin karkari ta boozomen. Mi indeege Kri ikamam uraata isu toono na, tomtom tikilaala kat uraata kini uunu som. Mi koozi na, uraata kini uunu imbot kat mat. Ina uunu ru ta Yesu iso uraata kizin urlaŋana kan ko ilip pa ni kini.

^u 14:12 Mk 16:16+; Lu 10:17; Iŋg 2:43, 5:12 ^v 14:13 Sua ti ka uunu ta kembei: Sombe tiwi pa koron ta irao Kri lelene mi ŋgar kini, nako ni ndomoono pa mi Anutu ikam piti.

^w 14:13 Mt 7:7; Yo 15:7; Yems 1:5+; 1Yo 3:22, 5:14 ^x 14:15 Yo 15:10+; 1Yo 2:3+, 5:3

^y 14:16-17 Yo 15:26, 16:7,13+; 1Kor 2:14 ^z 14:18 Mt 28:20; Iŋg 2:4 ^a 14:20 Yo 17:21

²¹ “Tomtom ta sombe mataana ingalngal tutu tio mi itoto, ina ni ta iur leleene pio. Tomtom ta kembena na, Tamaŋ ko leleene pini. Mi nio tomini ko leleŋ pini, mi aŋswe ituŋ pini.”^b

²² Yesu iso ta kembei, to Yudas iso pini ma isombe: “Merere, parei ta nu sombe swe itum piam men, mi iwal biibi na som?” Yudas tana, ni Yudas Iskariot som. Ni Yudas toro.^c

²³ Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Tomtom ta sombe iur leleene pio, inako mataana ingalngal sua tio mi itoto. Tomtom ta kembena, Tamaŋ ko iur leleene pini, mi ni ko iwe niamru Tamaŋ muriyam be ambot lela.”^d

²⁴ Tamen tomtom ta sombe iur leleene pio som, inako ito sua tio som. Sua ta kelenŋ i, ina nio ituŋ sua tio som. Ina imar pa Tamaŋ ta iŋgo yo ma aŋmar i.

²⁵ “Kere. Inŋi itiŋan tomtombot, mi aŋso yom pa sua taiŋgi. ²⁶ Tamen molo som to aŋzem yom. Tana Tamaŋ ko iŋgo Ulaaŋa toro ma isu be ikam ruŋguŋ, mi ipombol yom. Ina Bubujana Potomjana. Mi ni ko ipaute yom pa koroŋ ta munjana men, mi ipei nŋar tiom pa sua boozomen ta aŋkam piom na, bekena motoyom kiskis.”^e

²⁷ “Nio inŋi be aŋzem yom i. Tana aŋsombe aŋkam ma leleyom ambai. Mi nio sombe aŋkam ma leleyom ambai, nako aŋkam kat. Pa nio aŋkamam kembei ta wal toono kan som. Tana kopoyom rru pepe, mi komoto pepe.”^f ²⁸ Nio aŋso piom kek ta kembei: Nio ko aŋzem yom. Tamen ko aŋmiili ma aŋmar tiom mini. Mi niom sombe leleyom pio, so menmeen yom pa pai tio ta inŋi be aŋmiili mi aŋla ki Tamaŋ mini i. Pa Tamaŋ, ni ilip pio.”^g ²⁹ Tana koroŋ ta boozomen taiŋgi, inŋi aŋsotaara yom pa pataaŋa. Beso kaimer ma iur ŋonoono, tona ipei nŋar tiom mi kuurla kat. ³⁰ Inŋi be aŋposop sua tio. Pa Tomtom Sanaana tau ikamam peeze pa toono ti, ni iwwa ma imar igarrau kek. Ni mburaana irao be ilip pio na som.”^h ³¹ Tamen zin tomtom toono kan bela tiute ta kembei: Nio aŋur leleŋ pa Tamaŋ, mi aŋtoto kat kaljaana pa uraata ta ni iur mar nomoŋ na. Tana kamaŋa. Tezem lele taiŋgi mi tala.”ⁱ

Yesu ikam sua tooroŋana pa ke baen

15 ¹ “Nio ituŋ ta ke baen tau ipiyotyooto ŋonoono ambaimbaiŋan. Mi Tamaŋ, ni baen katuunu.”^j ² Mi zin wal ta tisekapkap mar tio, ta tiwe kembei ke baen namannaman. Ke baen namannaman boozomen ta ŋonon somŋan i, na Tamaŋ iyembutmbut zin ma tila len. Mi namannaman boozomen ta tipiyotyooto ŋonon ambaimbaiŋan i, ina

^b 14:21 1Yo 2:5, 5:3 ^c 14:22 ŋgo 10:41+ ^d 14:23 1Kor 3:16, 6:19; 2Kor 6:16; Tur 3:20

^e 14:26 Lu 24:49; Yo 15:26, 16:13; 1Yo 2:20, 27 ^f 14:27 Yo 16:33; Ro 5:1; Pil 4:7; Kol 3:15

^g 14:28 Mt 16:27; Yo 14:2+ ^h 14:30 Mk 3:23+; Yo 12:31; Ep 2:2 ⁱ 14:31 Yo 8:29, 10:18;

Pil 2:8; Ibr 5:8 ^j 15:1 Mbo 80:8+; Yesa 5:1+

ni iurpewe zin bekena tingeeze mibe ŋonon ipet ma boo³zo.^k ³Niom na, sua ta aŋso ma ke⁴leŋ, ta iurpe yom ma kewe ŋgeezeyoyom kek.^l ⁴Kozo kesekapkap mar tio totomen. Naso aŋsekap kat ma tiom. Motoyom la pa baen namaana. Sombe tiyembut ma isu lene, mi imbot ndel pa kiini, ko irao be iur ŋonoono? Som. Bela isekap kat la kiini, tona iur ŋonoono. Mi niom ta kembena. Sombe kesekapkap kat mar tio som, inako urlaŋana tiom iur ŋonoono sa som.^m

⁵“Nio ituy ta ke baen, mi niom na baen namannaman. Tomtom ta sombe isekapkap mar tio, mi nio aŋsekapkap la kini mi aŋpombolmboli, inako ipiyooto ŋonoono ambaimbaŋan boo³zo. Mi sombe som, inako som. Pa niom karao be kakam koron sa pa ituyom mburoyom na som.ⁿ

⁶Mi tomtom ta sombe isekapkap mar tio som, na ni kembei ke namaana meeteŋana ta tisebut ma itop su lene, mi tipiri lae be you ikan.^o ⁷Niom sombe kesekapkap mar tio mi kikiskis sua tio ma imbotmbot la leleyom, mi sombe kiwi pa koron sa, nako kakam.^p ⁸Mi sombe kipiyooto ŋonoono ambaimbaŋan boo³zo, nako kakam ma tomtom tipakur Tamaŋ zaana pa. Mbulu ta kembei ko iswe kembei niom naŋaŋ tio ŋonoono.^q ⁹Nio aŋur leleŋ piom raraate kembei ta Tamaŋ iur leleene pio. Tana kakam ŋgar pa mbulu tio tana, mi kombotmbot la totomen. ¹⁰Niom sombe motoyom iŋgal tutu tio mi kototo, inako iswe kembei kakamam ŋgar pa mbulu tio ta aŋur leleŋ piom na, mi kombotmbot la mbulu tana. Kembei nio. Aŋleŋleŋ la Tamaŋ tutu kini, mi aŋkamam ŋgar pa mbulu kini ta ni iur leleene pio na, mi aŋbotmbot la mbulu tana.^r

¹¹“Sua taing³i, nio aŋso piom bekena aŋkam ma leleyom ndabok ma ndabok kat kembei ta nio i. ¹²Nio aŋur tutu piom ta kembei: Kuur leleyom par piom, kembei ta nio aŋur leleŋ piom. Pa ina tutu tio ŋonoono.^s ¹³Tomtom sa isombe izem itunu ma imeete pa toroono bizin, inako iswe kembei ni iur kat leleene pizin. Pa mbulu toro sa ko ilip pa mbulu tana na som.^t ¹⁴Mi niom na, sombe motoyom iŋgal tutu tio mi kototo, inako iswe yom kembei niom na toron bizin ŋonoono.^u ¹⁵Tana nio ko aŋpaata yom be mbesoonjo tio mini som. Ingi ko aŋpaata yom be toron bizin. Pa mbesoonjo sa iute kat uraata ta biibi kini ikamam i na som. Mi niom na, kuute. Paso, sua boozomen ta aŋleŋ la ki Tamaŋ, ta aŋso yom pa ma kuute kek.^v ¹⁶Niom ituyom leleyom mi kamar koto yo som. Nio ta aŋpeikat yom mi aŋur yom be kala ma kakam uraata, mibe uraata tiom iur ŋonoono boo³zo tabe imbot ma alok. Mi niom sombe kiwi Tamaŋ pa

^k 15:2 Mt 3:10, 7:19+, 13:8; Ga 5:22+ ^l 15:3 Yo 13:10, 17:17; Ep 5:26; 1Pe 1:22

^m 15:4 Kol 1:23, 2:7 ⁿ 15:5 2Kor 3:5; Pil 4:13 ^o 15:6 Mt 3:10+, 7:19 ^p 15:7 Yems 5:16; 1Yo 5:14+ ^q 15:8 Mt 5:16; Lu 6:43 ^r 15:10 1Yo 5:3 ^s 15:12 Yo 13:34+; 1Tes 4:9; 1Pe 4:8; 1Yo 3:11 ^t 15:13 Ro 5:7+; Ep 5:2; 1Yo 3:16 ^u 15:14 Mt 12:50; Yo 14:23

^v 15:15 Un 18:17; Ŋgo 20:27; Yems 2:23

koronj sa, na ni ko ikam piom. Pa nio ta ndomonj pa.^w 17Tana nio anjur tutu piom ta kembei: Kuur leleyom par piom. Ina tutu tio ŋonoono.”^x

Wal toono kan ko tiur koi pizin nangaj ki Yesu

18“Sombe wal toono kan tiur koi piom, na motoyom ingal: Mbulu tana, zin tikam pio munju.^y 19Niom sombe kala ma kagaaba zin wal toono kan pa mbulu kizin, so zin lelen piom. Paso, kewe kembei zin. Mi ingi som. Pa nio anpeikat yom la mazwan ma kewe lej kek. Tanata zin tiurur koi piom.^z 20Motoyom ingal sua tio. Mbesoonjo sa ko irao ilip pa biibi kini na som. Tana zin wal ta tiseeze motonj, nako tiseeze niom motoyom tomini. Mi zin tau tileljen la sua tio, inako tileljen la sua tiom tomini.^a 21Pa niom kewe lej kek. Tana mbulu ta boozomen taingi, zin ko tikam piom. Paso, Ni ta ingo yo ma anju toono ti na, zin tiute i risa som.^b 22Nio sombe anmar ma ankam sua pizin som, so Anutu ire zin kembei len uunu sa som. Mi ingi anmar mi anpaute zin kek. Tamen lelen pio som. Tana len sua sa mini som. Pa sanaana kizin ta imbot mat kek.^c 23Tomtom ta sombe iur koi pio, ina ni iur koi pa Tamaŋ tomini. 24Uraata bibip ta ankam la mazwan na, tomtom toro sa ikam pasa zen. Uraata tana sombe ankam som, so zin len uunu sa som. Tamen nio anmar mi ankam uraata tana ma tire kat kek. Mi tamen tiur koi pa niamru Tamaŋ. 25Zin tikam mbulu tana paso, sua ta munju tibeede la tutu kizin na bela iur ŋonoono. Sua ta kembei:

Zin tiur koi pio sorok.”^d

26To Yesu iseenge sua kini mini ma iso: “Ulaaŋa tabe imar mi ipombol yom i, ni imbot ki Tamaŋ. Mi nio ko anjo i ma isu piom. Ni Bubunana ta izzo sua ŋonoono men. Mi ni ko ipombol sua tio.^e 27Mi niom tomini, ko kopombol sua tio. Paso, indeeŋe ta anmanga pa uraata tio mi imar indeeŋe koozi na, itijan tombotmbot.^f

16 1“Sua ta boozomen ti, nio anjo yom pa kek bekena anpombol yom. Kokena kotop pa urlaŋana tiom. 2Pa zin ko tiziiri yom pa lupjana kizin. Mi mazwaana sa kola imar, tona tomtom sa isombe ipun yom ma kemetmeete, na ni ko indemeere kembei imbeeze kat pa Anutu.^g 3Mbulu tana, zin ko tikam piom paso, tiute niamru Tamaŋ som.^h 4Sua taingi, nio anjo piom beso kaimer ma tikam mbulu tana piom, to motoyom ingal sua tio ti, mi ipombol yom be kemender mboljana.

^w 15:16 Mt 28:19; Yo 14:13; Ep 1:4 ^x 15:17 Yo 13:34 ^y 15:18 Mt 10:22;

1Yo 3:13 ^z 15:19 Lu 6:22; Yo 17:14; 1Yo 4:5 ^a 15:20 Mt 10:24+; 2Tim 3:12;

1Yo 4:6 ^b 15:21 Mt 5:10+; Yo 16:2+ ^c 15:22 Lu 12:47; Yo 9:41; Ro 1:20; Yems 4:17

^d 15:25 Mbo 35:19, 69:4 ^e 15:26 Lu 24:49; Yo 16:14; Ŋgo 2:33; 1Yo 5:7 ^f 15:27 Lu 24:48;

Ŋgo 1:8; 2Pe 1:16; 1Yo 1:1+ ^g 16:2 Mt 24:9; Ŋgo 26:9+ ^h 16:3 Yo 15:21; Ro 10:2;

1Tim 1:13

Uraata ki Bubujana Potomjana

“Sua taingi, mungu nio anso piom som. Paso, nio itijan tombotmbot. ⁵Mi ingi be anzem yom mi anla ki Ni ta ingo yo ma anmar i. Tamen tomtom tiom sa iwi yo pa lele tabe anla pa i som. ⁶Ijonoono, sua ta anzzo piom i ko ikam yom ma leleyom ipata kat. ⁷Tamen nio anso kat piom ta kembei: Sombe anzem yom som, inako Ulaana tana irao imar piom som. Mi sombe anla, nako ango i ma imar piom. Tana nio sombe anzem yom mi anla, inako ambai piom.ⁱ ⁸Ulaana tana isombe imar, to iswe mbulu sananjana kizin tomtom toono kan ma ipet mat, mi iso zin pa mbulu ingoi ta ndeejajana pa Anutu mataana, mi kadoono urjana tabe ipet pa kaimer i. ⁹Zin tikam sanaana paso, tiurla tio som.^j ¹⁰Mi mbulu ndeejajana na, nio sombe anmiili ma anla ki Tama, mi kere yo mini som, tona iswe kembei nio tomtom ndeejajon pa Anutu mataana.^k ¹¹Mi kadoono urjana, ina kola ipet. Pa biibi ki toono ti na, Anutu iur le kadoono ma imender kek.^m

¹²“Nio lej sua boozomen tabe anso piom. Mi irao anso ta buri na som. Pa ko ipata piom. ¹³Mi Bubujana, ni izzo sua jonoono men. Tana ni isombe imar, nako ipazal ngar tiom, mi iso yom pa sua jonoono ta boozomen, mi mbulu pakan tabe ipet pa kaimer i tomini. Mi ni ko iso sua sa pa itunu ngar kini na som. Sua tau ilej la ki Tama men, to iso.” ¹⁴Ni ko ikam ma nio zon iwe biibi. Pa ni ko ipaute yom pa uraata tio, mi mbulu tio, mi koronj tio pakan. ¹⁵Tama koronj kini ta munjaana men na, nio koronj tio tau. Tanata anso piom ta kembei: Bubujana ko ipaute yom pa uraata tio, mbulu tio, mi koronj tio pakan.”^o

Nangaj ko lenen ipata, mi kaimer to lenen ambai mini

¹⁶Mi Yesu iso sua mini ma iso: “Molo som to kikir motonj. Mi talae rimen, to kere yo mini.”

¹⁷Tabe nangaj kini pakan tiparwwi zin ma tiso: “Sua taingi ka uunu parei? Pa ni iso piti ma isombe, molo som to tikir mataana. Mi talae rimen, to tere i mini. Mi iso mini ma iso ila ki Tamaana. ¹⁸Sua kini ta ‘molo som’ ti, ka uunu parei? Iti takankaana pa.”

¹⁹Mi Yesu ikam la pa wijana kizin kek. Tana iso pizin ma iso: “Parei, sua tau anso molo som to kikir motonj, mi talae rimen, to kere yo mini, ina kaparwwi yom pa ka uunu? ²⁰Nio anso kat piom: Niom ko kakam tiijiizi biibi mi leleyom ipata kat. Mi zin wal toono kan, inako menmeen

ⁱ 16:7 Yo 14:16,26, 15:26 ^j 16:9 Yo 15:22 ^k 16:10 Zin Yuda pakan tikam ngar joobo ma tiso Yesu itoto mbulu ki Anutu som. Tamen, indeeje ni isala pa saamba na, iswe kembei Anutu lelene ambai pini mi uraata kini. ^l 16:10 Ro 1:4 ^m 16:11 Yo 12:31; Ibr 2:14
ⁿ 16:13 Yo 14:17, 14:26; 1Kor 2:10; 1Yo 2:27 ^o 16:15 Mt 11:27; Yo 17:10

zin. Tamen talae ri, to niom ko menmeen yom mini. ²¹Kembe i ta moori tabe ikam tomtom i. Ni iyamaana yoyouana biibi. Mi sombe ikam tomtom ma isu, nako mataana mbeleele yoyouana tana. Paso, ni menmeeni pa pikin popoana tana. ²²Mi niom ta kembena. Koozi leleyom ipata. Tamen sombe anjar ma kere motoan mini, nako menmeen yom biibi mi leleyom ndabok kat. Mi leleyom ndabokana tana na, tomtom sa ko irao itatke piom na som.^p

²³Indeeje tana na, niom ko kombot mat pa koron ta boozomen. Tana ko kiwi yo pa koron sa ka uunu mini som. Mi nio anso kat piom: Niom sombe kiwi Tamar be ikam leyom koron sa pa nio zon, na ni ko ikam piom. ²⁴Ta mungu mi imar na, niom kiwi i be ikam leyom kosa sa pa nio zon zen. Mi nio anso piom: Kiwi, tona kakam. Naso leleyom ndabok ma ndabok kat.^q

Yesu ilip pa toono mburaana

²⁵“Sua taingi nio anjamam ila sua toorona. Mi nol tio iso ipet, tona anjam sua toorona piom mini som. Ko anso kat yom pa Tamar. ²⁶Mi mazwana tana isombe ipet, na nio ko anwe kwoyom mini be anwi Tamar pa leyom koron sa na som. Niom ituyom ko kiwi i pa nio zon. ²⁷Pa ni tomini leleene piom. Paso, niom leleyom pio mi kuurla tio ta kembei: Nio anbot kini ta anjar i. ²⁸Jonono kat, mungu nio anbot ki Tamar mi anso toono. Mi ingi be anjem toono ti, mi anmiili ma anla kini mini.”

²⁹Yesu iso sua tana, to nanjan kini tiso: “Biibi, mungu nu kamam sua piam ilala sua toorona. Mi buri na, zzo katkat. ³⁰Tana niam amkilaalu kembei nu ute koron ta boozomen. Tomtom len iurur pa wijana kizin be tiwi u, na nu kam la pa ngar kizin kek. Tana amurla ku ta kembei: Nu, Anutu ingo u ta mar i.”

³¹Mi Yesu ipekel kwon ma iso: “Ambai. Mi ko kuurla kat? ³²Nol tio ta igarau kek. Mi sombe ipet, to niom ko kakam pirik ma kala leyom, mi kezem yo ma itun tamen anbotmbot. Tamen nio ko itun tamen kat na som. Pa Tamar, ni ko imbotmbot raama yo.” ³³Sua taingi, nio anso piom beken kesekap mar tio. Naso leleyom ambai men mi kombotmbot. Jonono, ingi kombotmbot la wal toono kan mazwan, tana ko kendeenge patana. Tamen kemender mbolana. Pa nio anlip pa toono mburaana kek.”^s

Yesu isun mi iur itunu ila Anutu namaana

17 ¹Yesu iso sua tana ma imap, tona mataana isala kor mi isun. Iso: “O Tamar, ingi nol tio ipet kek. Tana swe Lutum ramaki

^p **16:22** Lu 24:52; Yo 20:20; 1Pe 1:8 ^q **16:24** Mt 7:7; Yo 15:11 ^r **16:32** Mt 26:31,56; Yo 8:29 ^s **16:33** Yo 14:27; Ro 8:35+; 1Yo 4:4, 5:4

mburaana mi mbulu kini ndabokjana. Naso ni zaana iwe biibi, mi ikam ma nu zom tomini iwe biibi.^t ²Pa nu ur tomtom ta boozomen ma timbot la Lutum kopo mbarmaana kek, bekena ikam mbotjana ku pizin tomtom ta munjaana men ta ur zin ma tiwe ni lene na.^u ³Anutu tamen jonoono ta nu na. Mi mbotjana ku ta kamam pizin tomtom, ina ta kembei: Tomtom tiute katu, mi tiute Yesu Kisi ta jgo i ma isu na.^v ⁴Uraata boozomen ta ur mar nomoj, ina nio ankam ma imap kek, bekena answa mburom mi mbulu ku ndabokjana isu toono mibe zom iwe biibi.^w ⁵O Tama, mungu kat, indeeje ta nu ur toono zen na, nu ituru tomtombot lela azunka lelene mi nio zoj biibi. Mi ingi nio lelej be kam yo ma ajma ku mini be ajbot raamu, mibe zoj iwe biibi kembei ta mungu na.^x

Yesu isuj pizin nangan kini

⁶“O Tama, zin tomtom ta nu tatke zin pizin wal toono kan mi kam zin ma tiwe lej na, nio answa zom pizin ma tiute u. Zin wal ku tau. Mi nu kam zin ma tiwe lej, tana ingi tikan la sua ku kek.^y ⁷Mi ingi tiute ta kembei: Koroj boozomen ta kam mar tio na, katuunu ta nu itum. ⁸Pa sua ta kam mar tio, ta anso pizin ma tikan la kek. Mi ingi tiute kat ta kembei: Nio ajbot ku ta anmar i. Tana zin tiurla ta kembei: Nu jgo yo ta anmar i.

⁹“Tama, sunjana tio ti ima ku pizin wal ti. Pa zin wal ku tau. Mi nu kam zin ma tiwe lej. Mi zin wal toono kan na, answa pizin som.^z ¹⁰Koroj tio ta boozomen, ina nu koroj ku. Mi koroj ku ta boozomen ina koroj tio. Zin wal tio ti ta tiswe mbulu tio ndabokjana, mi tikam ma zoj iwe biibi. ¹¹Nio ko ajbot su toono ma molo som. Pa ingi be anzem mi ajma ku i. Tamen zin, nako timbotmbot. O Tama, nu Potomjom. Poroukaala zin, mi pombol zin be tikiskis mbulu ku ndabokjana mi zom ta kam pio mi answa pizin na. Naso tilup zin ma tiwe tamen kembei ta ituru i.^a ¹²Indeeje ta niamjan ambotmbot na, nio ituj motoj pizin mi anporoukaala zin. Mi zom mi mbulu ku ndabokjana ta kam pio na, answa pizin. Tanata tikiskis zom mi mbulu ku tana mi timbot ambai. Tasa ila lene som. Tamen tomtom tabe ila ne, ta ila kek. Pa sua ta tibeede pataja kek na, bela iur jonoono.^b

¹³“Nio ingi be anzem zin wal ti mi ajma i. Tana niamjan ambotmbot men su toono, mi ankam sua taingi bekena lenen ndabok ma ndabok kat kembei ta nio i.^c ¹⁴Wal ti, nio ankam sua ku pizin ma tilej kek. Tanata tiwe kembei ta nio, mi titoto jgar toono kana mini som. Uunu tina ta zin wal toono kan tiurur koi pizin.^d ¹⁵Ingi nio anwi u be tatke zin pizin wal

^t 17:1 Yo 12:23 ^u 17:2 Dan 7:14; Mt 28:18; Yo 6:39 ^v 17:3 Yo 3:16; Pil 3:8+; 1Pe 1:3; 1Yo 5:20 ^w 17:4 Yo 4:34, 13:31, 19:30 ^x 17:5 Yo 1:1+; Pil 2:6; Ibr 1:3 ^y 17:6 Yo 6:37+, 10:29, 17:26
^z 17:9 Yo 6:37+, 10:29 ^a 17:11 Yo 10:29+; 2Tes 3:3; 1Pe 1:5; Yud 24+ ^b 17:12 Mbo 41:9; Yo 6:39,70 ^c 17:13 Yo 15:11 ^d 17:14 Yo 15:19; 1Yo 2:15+

toono kan som. Tamen poroukaala zin pa Tomtom Sanaana.^e ¹⁶Pa wal ti, tigaaba yo kek. Tana niamjan ki toono mini som.

¹⁷“Sua ku na sua nonoono men. Mi sua ku ta ko iwe zaala pizin be nu tooro zin ma tiwe wal ku potomjan.^f ¹⁸Nu ngo yo ma ansu toono, ta ingi nio kadoono ango zin ma tila pizin tomtom toono kan.^g ¹⁹Nio ingi anzem itun ima nomom be anjam uraata ta ur pio na. Naso anjam zin ma tiwe wal ku potomjan.^h

**Yesu isun pizin wal urlajana kan ta boozomen
be tiparlup zin ma tiwe tamen**

²⁰“Sunjana tio ti ima ku pizin wal ti men som. Pa zin wal tabe kaimer tilej sua kizin mi tiurla tio i, na ansun pizin tomini. ²¹Taman, lup zin raama ituru ma itijan tewe tamen, kembei ta ituru tulup ti ma tewe tamen. Naso wal toono kan tiurla ta kembei: Nu ngo yo ta anmar i.ⁱ

²²Mbulu ku ndabokjana ta zom biibi pa i, ta kam pio mi answa pizin kek, bekana tiparlup zin ma tiwe tamen kembei ta nu ituru i. ²³Tana itijan ko taparlup ti ma tewe tamen kat. Naso wal toono kan tikilaala ta kembei: Nu ngo yo ma ansu, mi nu lelem pizin wal ta tiurla tio na, raraate kembei ta nu lelem pio.^j

²⁴“O Taman, zin wal ta nu kam zin mar nomon kek na, nio lelej be zin timbotmbot raama yo isu lele tabe nio anma anbot pa i, mibe tire azunka tio mi mburon. Indeeje ta nu ur kosa sa zen na, nu lelem pio ilip, tanata kam azunka mi mburom tana pio.^k ²⁵O Taman, nu ndeejenom. Wal toono kan tiute u som. Mi nio na, anjute u. Mi wal ti, zin tikilaala kembei nu ta ngo yo ma anmar i. ²⁶Mi nio answa zom mi mbulu ku ndabokjana pizin kek. Mi ko anzzwe men. Naso lenen par pizin kembei ta nu lelem pio, mi nio ko anbotmbot la lenen.”

Tikam Yesu

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

18 ¹Yesu isun makin to, zijan nangan kini tizem kar biibi, mi tisula tindu yok Kidron ma tisala pa olib lene ta. ²Lele tana Yudas, tomtom tabe iur Yesu ila ka koi bizin naman na, ni iute tomini. Paso, Yesu zijan nangan kini tiluplup zin su lele tana. ³Tana Yudas ikam zin menderjan pakan ta zin bibip kizin patoronjana kan mi zin tutu kan tingo zin na, mi zijan zin malmal kan pakan kizin Rom tiwwa ma tila pa lele tana. Tiwwa raama mburu kizin malmal kana, mi titeege kai mi lam ma tila. ⁴Mbulu tabe ipet pini i, Yesu iute lup. Tana izem olib lene tana,

^e 17:15 Mt 6:13; 2Tes 3:3; 1Yo 5:18 ^f 17:17 Yo 15:3; 1Pe 1:22 ^g 17:18 Mt 28:19; Yo 20:21

^h 17:19 1Kor 1:2,30; 1Br 10:10 ⁱ 17:21 Ro 12:5; Ga 3:28; Ep 4:3+ ^j 17:23 Yo 16:27

^k 17:24 Yo 12:26; 1Tes 4:17

mi ipanguru zin ma ila, mi iwi zin. Iso: “Niom kuru asiŋ?” ⁵ Mi zin tiso: “Niam amru Yesu ki Nasaret.” To ni iso: “NIO AŊBOTMBOT.” Mi Yudas ta iur Yesu ila ka koi bizin naman na, ni tomini ziŋan timendernder.

⁶ Indeeŋe ta Yesu iso pizin ma iso: “NIO AŊBOTMBOT,” to ruk ma timiili, mi timalaala ki ndemen ma tila titoptop su. ⁷ To ni iwi zin mini ma iso: “Niom kuru asiŋ?” Mi zin tiso: “Niam amru Yesu ki Nasaret.”

⁸⁻⁹ Mi ni iso: “Nio aŋso piom kek. NIO AŊBOTMBOT. Sombe leleyom be kakam yo, ina ambai. Mi kezem zin wal tio ti ma tila.” Tabe sua kini ta iso kek na iur ŋonoono. Sua ta kembei: ‘Zin wal ta nu ur zin mar nomoŋ na, aŋzem tasa ma ila lene som.’^m

¹⁰ Simon Petrus, ni le buza malmal kana ta imbotmbot. Tana ipas buza tana mi ipiri na, isap tomtom ta talŋaana woono. Tomtom tana, zaana Malkus. Mi ni mbesooŋo ki biibi kizin patoronŋana kan. ¹¹ To Yesu iso pa Petrus ma isombe: “Hait! Zeebe buza ku tana isula muriini mini. Parei, mbooro ta Tamaŋ iur pio be aŋwin la i, ko aŋwin som?”

Tikam Yesu ma ila ki Anas

¹² Tona zin malmal kan ziŋan biibi kizin mi zin menderŋan kizin Yuda tikam Yesu ma tipo namaana, ¹³ mi tikami ma tila ki Anas be ileŋ sua kini. Anas tina, ni Kaipas rwoonobi. Mi Kaipas, ni iwe biibi pizin patoronŋana kan pa ndaama tana. ¹⁴ Ni ta mungu isope zin peeze kan kizin Yuda ta kembei: Yesu, ni tomtom tamen ŋonoono. Sombe ikam zin tomtom murin mi imeete pizin, inako ambai. Kokena imbot to iwal biibi tila len.”

Petrus iwatkaala Yesu zaana

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

¹⁵ Simon Petrus ziru nangŋaŋ toro tito Yesu ma tila tipet ruumu ki biibi kizin patoronŋana kan. Nangŋaŋ toro tana ni, biibi kizin patoronŋana kan iute i. Tana igaaba Yesu ma ziru tilela pa ruumu kwoono ma timbotmbot. ¹⁶ Mi Petrus, ni imbotmbot mat ta siiri kwoono a. Tana nangŋaŋ toro tana ila ma isope moori ta imborro kataama na pini, to ikam Petrus ma ilela tomini. ¹⁷ To moori tana iwi lae pa Petrus ma iso: “Ai, nu tina, nangŋaŋ ki tomtom tiŋga tomini?” Mi Petrus iso: “E-e, nio som.” ¹⁸ Mazwaana tana, lele ilomo. Tana zin mbesooŋo mi zin menderŋan tindou you ma timbotmbot you uunu. Mi Petrus tomini ila ma ziŋan timendernder mi you ilolo zin.

Anas iwisese Yesu

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ To biibi kizin patoronŋana kan imangŋa, mi iwi Yesu pizin nangŋaŋ kini mi sua ta ni ikamam pizin tomtom. ²⁰ Mi Yesu ipekel kwoono ma

¹ 18:6 Kam 3:14 ^m 18:8-9 Yo 17:12 ⁿ 18:14 Yo 11:49+

iso: “Nio anjurkewe ki sua tio som. Anizzo katkat su mat keteene men. Gorgori ta anizzo lela lupnana murin, som anjamam su Urum Merere kwoono. Pa ina lele ta zin Yuda tiluplup zin pa. ²¹Tana nu wi yo paso? Wi zin wal ta tilerler yo na. Pa zin tiler sua tio ma tiute lup kek.”

²²Yesu iso sua tana, to menderjana ta imender su ziljaana uunu i, ipeeze lae pa Yesu paana mi iso: “Nu so sua ta kembena ila biibi kizin patoronjana kan mataana paso? Kom nger pini som?”

²³Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “So yo lak. Nio anso noobo so sua i? Miombe sua tio ambai men, na parei ta nu pun yo sorok?”

²⁴Tona Anas izemi, mi tikami ma ila ki Kaipas ta biibi toro kizin patoronjana kan na. Mi wooro ta tipo i pa na, imbotmbot men la namaana.

Petrus iwatkaala Yesu zaana mini

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

²⁵Petrus, ni imendernder men ta you uunu mi you ilolo i. Tana zin wal ta zijan timbotmbot na, tire lae pini i tiso: “O, nu tana ko nanggan ki tomtom tinga tomini, na?” Tamen Petrus iwatkaali ma iso: “E-e, nio som.”

²⁶To mbesoonjo ki biibi kizin patoronjana kan ta Petrus isap taljaana na, tojmatizin kini ta, imanga mi iso pa Petrus ma iso: “Waii, mi nu tina ta agre u niomjan kombotmbot olib lene na.”

²⁷Tamen Petrus iwatkaali mini ma iso sua tana nonoono som. Indeeje tana, man itan.

Tipamender Yesu ila Pilatus kereene uunu

(Mt 27:1-2,11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸Mankwoono mbenbenjana na, tikam Yesu ma tizem Kaipas, mi tila ki Pilatus. Pa ni gabana ki Rom. Mi zin bibip kizin Yuda ta zijan tila na, tilela ruumu leleene som. Timbotmbot mat. Paso, matan ingal kembei nol tabe tikan Pasoba ka kini i, na igarau kek. Tana timoto: Kokena titeege koron sa kizin Rom, to tingeeze pa Anutu mataana mini som. ²⁹Tana Pilatus iyooto ma ipet kizin, mi iwi zin. Iso: “Tomtom ti, ni le so uunu i, ta kakami ma imar tio?”

³⁰Mi zin tipekel kwoono ma tiso: “Wai,ombe ni tomtom sananjana som, so amkami sorok ma ima ku?”

³¹Tana Pilatus iso: “Kena kakami ma kala, mi ituyom kuarpe sua kini kembei ta tutu tiom iso na.”

Mi zin tipekel kaljaana ma tiso: “Mi niam amrao be ampun tomtom sa ma imeete na som. Pa zoyam sa pa uraata ta kembena som.” ³²Sua kizin tana indeeje kat sua ta mungu Yesu iso pa zaala tabe ni imeete pa i. Pa sua kini tana bela iur nonoono.

³³To Pilatus imiili ma ilela mini ruumu kini, mi iso ma tikam Yesu ma ilela kini. To iwi i. Iso: “Parei? Nu tina ta king kizin Yuda tau?”^o

³⁴Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Wijana tana ipet pa itum lelem, som tomtom pakan tiso u pio ta wi pa i?”

³⁵Mi Pilatus ipekel kwoono ma iso: “Nio tomtom ki Yuda be ajute sua ti? Ingi nu itum wal ku mi zin bibip kizin patoronjana kan, ta tiuru mar nomoj. Tana so lak. Nu kam so mbulu i?”

³⁶To Yesu iso: “Koroj ta nio ankamam peeze pa i, ina koroj ki toono som. Mi be koroj ki toono, so wal tio tiporoukaala yo ma zin Yuda tirao be tikam yo som. Tamen koroj ta nio ankamam peeze pa i, ina koroj ki toono som.”^p

³⁷Tabe Pilatus iwi i mini ma iso: “Kena ko nu king sa?”

Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Sua ta so na. Pa tipeebe yo ma anju toono ti be anpombol sua nonono. Tana tomtom sa sombe leleene be ito sua nonono, inako ilej la kaljoj.”^q

³⁸To Pilatus iwi i mini ma iso: “Sua ingoi ta sua nonono?”^r

Pilatus iur sua be tipun Yesu ma imeete

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Tona Pilatus iyooto ma ipera mat mini, mi iso pizin Yuda. Iso: “Nio andeeje tomtom ti le uunu sa som. ³⁹Kere. Ndaama ta boozomen, sombe lupjana biibi taingi ipet, na anjemzem tomtom tiom tasa ta imbotmbot lela ruumu sanaana na, ma iyooto sorok. Parei? Ko anjo mbulu tana, mi anjem king tiom Yuda ti ma iyooto ma ila lene?”

⁴⁰Mi zin tipekel kwoono ma kaljan biibi ma tiso: “Niam leleyam pini som! Barabas imar!” Barabas tana, ni ikamam malmal be iziiri gabman ki Rom.^s

19 ¹Tona Pilatus iur Yesu ila zin malmal kan naman be tibalisi pa re. ²Tibalisi maki, to tikam wooro matanmatanjanana ma tiperek ma iwe kembei ta mogar, mi tiur sala uteene. Mi tikam kawaala totonjana kembei ta kizin king i, mi tipeele sala gwaana, to tilala mi tituntuundu pini, mi tikam sua repiilijana pini ma tizzo: ³“Aa, tapakur king kizin Yuda ti lak!” Mi pakan tipeeze panaana.

⁴To Pilatus ipera kizin iwal biibi mini mi iso: “Kere. Ingi be ankam tomtom ti ma ipet tiom mini, bekena kuute kat ta kembei: Nio andeeje le uunu sa som.” ⁵Tana tikam Yesu ma ipet mat raama wooro matanmatanjanana ta imbot sala uteene mi mburu totonjana ta imbot sala gwaana na. Mi Pilatus iso pizin ma iso: “Kere. Tomtom tis!”

⁶Zin bibip kizin patoronjana kan mi zin menderjan matan tire i, to timanga mi kaljan izalla ma tiso: “Puni sala ke pambaaranjana! Puni sala

^o 18:33 Mt 2:2 ^p 18:36 Dan 2:44, 7:14; Lu 17:21; Ro 14:17 ^q 18:37 Yo 8:47; 1Tim 6:13

^r 18:38 Yo 14:6 ^s 18:40 Ingo 3:14

ke pambaaraŋana!” Tabe Pilatus iso pizin: “Kena niom ituyom kakami mi kupuni sala ke pambaaraŋana. Pa nio na, anċeeje le uunu sa tabe anċur kadoono pini pa i na som.”^t

⁷Tamen zin Yuda tipekel kwoono ma tiso: “Tutu tiam iso ta kembei: Ni bela imeete. Pa ipakur itunu ma isombe ni Anutu Lutuunu tau.”

⁸Pilatus ileŋ sua kizin tana, mi motoŋana biibi ikami. ⁹Tana ilela ruumu leleene mini mi iwi Yesu. Iso: “Nu tomtom pareiŋom? Nu mar pa so zaala i?” Tamen Yesu ipekel kwoono som. Imaane men. ¹⁰Tabe Pilatus iso pini: “Parei, nu pekel kalŋon som? Re. Inċi nu mbot la nio nomon. Sombe anċemu ma la, nako la. Mi sombe anċo be tipunu ma meete sala ke pambaaraŋana, inako meete sala ke pambaaraŋana.”

¹¹To Yesu ipekel kwoono ma iso: “Sombe Anutu izem yo la nomom som, so nu rao be kam kosa sa pio na som. Mi tomtom ta iur yo ma nomom i, na ni tembeli kek. Pa sanaana kini ta biibi ma ilip.”^u

¹²Pilatus ileŋ sua tana, to iso ikam be izemi ma ila lene. Tamen zin Yuda tikelkel ma tizzo: “Sombe nu zemi ma ila lene, inako nu Kaisa gaabaŋana som. Pa tomtom ta so ipakur itunu ma iso iwe king, na ni ikamam be izooro Kaisa tau.”^v

¹³Pilatus ileŋ sua kizin tana, to ikam Yesu ma iyooto mat, mi Pilatus mbuleene ise sua urpeŋana muriini ta imbot su lele ta tipaata zaana ila Yuda kalŋan be ‘Gabata’ na. (‘Gabata’ ka uunu ta kembei: lele ta tiurpe pa pat.) ¹⁴Indeeje tana, zoŋ mataana igarau aigule palakuutu. Mi aigule tana, inabe tiurpe kini ma koron ta boozomen pa Pasoba ka aigule potomŋana tabe ipet i. To Pilatus imanċa ma iso pizin Yuda. Iso: “Kere. King tiom ta itunu ti.”

¹⁵Mi zin tipekel kalŋaana ma tiso: “E-e, tomtom tana, puni ma ila ne! Ila ne! Puni sala ke pambaaraŋana!”

Tabe Pilatus iwi la pizin mini ma iso: “Parei, niom leleyom be anċun king tiom ti sala ke pambaaraŋana?”

Mi zin bibip kizin patoronŋana kan tipekel kwoono ma tiso: “Niam leyam king toro sa som. Kaisa itutamen ta king tiam.”

¹⁶Tana Pilatus ileŋ la kalŋan, mi iur Yesu ila zin malmal kan naman be tipuni ma imeete.

Tipun Yesu sala ke pambaaraŋana ma imeete

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

¹⁷To tikam Yesu ma tila kar zilŋaana, mi Yesu itunu ikwaara ke pambaaraŋana kini mi tisala pa lele ta tipaata be ‘Uteene putuunu.’ Iburu kalŋan tisombe ‘Golgata’.^w ¹⁸Tipet lele tana, to tipuni la ke

^t 19:6 Inċo 3:13+ ^u 19:11 Yo 10:18, 18:28+; Inċo 2:23; Ro 13:1 ^v 19:12 Lu 23:2

^w 19:17 Ibr 13:12

pambaraŋana. Mi tipun tomtom ru tomen. Ta imbot la Yesu namaana woono mi toro imbot la namaana ŋas. Mi Yesu, ni imbot lukutuunu.

¹⁹Mi Pilatus iso ma tibeede sua sotaaraŋana ise ke pakaana ta, mi tiur sala ke pambaraŋana. Sua sotaaraŋana tana iso ta kembei: “Yesu ki Nasaret, king kizin Yuda.” ²⁰Sua tana, tibeede la Iburu kalŋan, mi Latin kalŋan, mi Grik kalŋan tomini. Lele ta tipun Yesu pa na, imbot kolouŋana pa kar biibi Yerusalem. Tana wal booza tiwwa ma tirre sala pa bude tana. ²¹To zin bibip kizin patoronŋana kan tila ki Pilatus mi tiso pini: “Nu beede sua ta kembena paso? Bela beede ta kembei: ‘Tomtom ti iso ni king kizin Yuda.’”

²²Tamen Pilatus ipekel kwon ma iso: “Tonŋo. Sua ta aŋbeede kek na, imbot pataaŋa.”

²³Zin malmal kan tipun Yesu sala ke pambaraŋana making to, tikam mburu kini, mi tiur ma iwe pakaana paŋ, mi tiparra pizin. Mi tikam mburu kini biibi ta munŋaana na, ²⁴mi tiparso pizin ma tiso: “Mburu biibi taŋgi, irao be taraaza pepe. Kenako imbot ta kembei, mi takam mbulu sa be tere asiŋ tabe ikam.” Tabe sua ki Anutu ta munŋu tibeede na, iur ŋonoono. Sua ta kembei:

Mburu tio, tiparra pizin. Mi mburu tio biibi na, tiru zaala pa be tire asiŋ tabe ikam.*

Tana mbulu ta zin malmal kan tikam na, indeeŋe kat sua tana.

²⁵⁻²⁶Yesu naana ziru naana musaana, mi Maria ta Kleopas kusiini, mi Maria ki Magdala, mi naŋaŋ ta Yesu lelene pini ilip na, timendernder su ke pambaraŋana uunu. Beso Yesu mataana isu na, ire naana ziru naŋaŋ tana timendernder ma timbotmbot. Tana iso pa naana ma iso: “Anaŋ, re lutum tina.”^y ²⁷To iso mini pa naŋaŋ tina ma iso: “Re nom tina.” Indeeŋe tana ma ila na, naŋaŋ tina ikam Yesu naana ma ila ruumu kini, mi imborro i.

Yesu imeete

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

²⁸To Yesu iute ta kembei: Uraata kini ta boozomen, ni iposop ma imap lup kek. Tana iso: “Miri yo!” Sua tana, ni iso bekana sua ki Anutu ta tibeede munŋu kek na iur ŋonoono. ²⁹Mbooro ta, tise baen pakpakŋana isula ma imbotmbot. Tana tikam ke namaana mi tipo koron ta ila, to titizik sula baen pakpakŋana tana, mi tikam la Yesu kwoono.^z ³⁰Ni isemsem making to iso: “Uraata ta aŋposop ma imap lup kek.” Tona ka bolboolo ipol, mi izem itunu ma imeete.

Tiŋgal Yesu ŋgiliini

³¹Aigule tana, inabe tiparaŋaŋ koron ta boozomen pa aigule potomŋana tabe ipet. Tana zin bibip kizin Yuda tila ki Pilatus, mi tiwi

* 19:24 Mbo 22:18 y 19:25-26 Yo 13:23 z 19:29 Mbo 22:15, 69:21

i be iso pizin malmal kan ma tila tipetekatkat zin uri kumbun. Naso timetmeete karau, mi tikam zin ma tila titwi zin. Kokena timbotmbot sala ke pambaarajana kizin ma aigule potomjana tana ipet. Pa ina sunjana biibi. ³²Tana zin malmal kan tila ma tipetekat tomtom ru ta tipun zin raama Yesu na kumbun. ³³Beso tila ki Yesu na, tire i imeete ma kup kek. Tana tipetekat kumbuunu som. ³⁴Tamen zin malmal kan, tomtom kizin ta, ikam izi mi ingal sala pa Yesu ngiliini na, sij ramaki yok isu.^a

³⁵(Tomtom ta ire kat mbulu tana ipet, ta ingi ipombol ka sua, bekenan niom kuurla tomini. Mi ni iute: Sua kini, ina nonono men. Pa ni ire kat ta iso.) ³⁶Mbulu ru ti ipet pa Yesu, tana sua ki Anutu ta tibeede mungu kek na iur nonono. Sua ta kembei:

Zin ko irao tipetekat tiroono sa ma ipol na som.^b

³⁷Mi sua toro iso ta kembei:

Zin ko tire sala pa tomtom ta tingali na.^c

Titwi Yesu

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸Mbulu boozomen tana ipet lup, to Yosep ki kar Arimatea ila ma iwi Pilatus pa Yesu be ikami ma ila itwi i. Yosep tina, ni nangaj ki Yesu tomini. Tamen imototo zin bibip kizin Yuda, tana iswe urlajana kini ma ipet mat som. Pilatus iyok pini, to ni ikam Yesu. ³⁹Mi Nikodemus ta mungu ila ki Yesu mi ziru tizzo sua pa mben na, ikam ngere kuziinajana biibi mi igaaba Yosep ma ziru tikam Yesu ma tila.^d ⁴⁰Tikami ma tila naala, to tito mbulu kizin Yuda ta tikamam pizin uri i, mi tikaukau i pa kawaala surunsurun, mi tilij ngere tana isala. ⁴¹⁻⁴²Lele ta tipun Yesu isu pa na, na ke lene ambajana ta imbot koloujana pa. Mi ke lene tana na, naala popojana ta imbotmbot. Uri sa ikeene lela pasa zen. Tana Yosep ziru Nikodemus tikam Yesu, mi tiuri lela naala tana. Pa aigule tana, inabe zin Yuda tipararaj koronj ta boozomen pa aigule potomjana tabe ipet i.

Yesu imanga mini

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

20 ¹Aigule potomjana imap ma ka mankwono, mbenbenjana na, Maria ki Magdala ila be ilou naala. Ipet na ire pat ta isekaala naala kwoono na, tipatimbil ma ilae kek. ²Tana iloondo ma ila ki Simon Petrus mi nangaj toro ta Yesu lelene pini ilip na, mi iso pizin ta kembei: “Ai, Merere na, wal sa ko tikoki i pa naala ma tila kek. Mi amkankaana pini. Ko tiuri ila parei?”

^a 19:34 1Yo 5:6+ ^b 19:36 Kam 12:46; Mbo 34:20 ^c 19:37 Mbo 22:16+; Sek 12:10; Tur 1:7 ^d 19:39 Yo 3:1+, 7:50

³Tabe Petrus ziru nanġan toro tana timanġa be tila pa naala. ⁴Ziru tiloondo ma tila na, Petrus ikamam mi nanġan tana lonġa ma ila ipet naala uunu munġu. ⁵To ituundu, mi mataana lela naala leleene na, ire la pa kawaala ta tipiu Yesu pa na, piunġana ma imbotmbot. Mi ni ilela kat naala leleene som. ⁶Mi Simon Petrus na som. Ila ma kanġan ma ilela. Ilela to, irre su pa kawaala ta tipiu Yesu pa na, piunġana ma timbotmbot. ⁷Mi kawaala ta munġu tipakaala Yesu mataana pa na, imbot raama kawaala piunġana tana som. Lekġana ma imbot ndel. ⁸Tona nanġan toro tana ilela kat naala leleene tomini. Mi ire koronġ boozo tana, to iurla kat. ⁹(Jonono, sua ki Anutu iso pataanġ kek ta kembei: Yesu bela imeete mi imanġa mini pa naala. Tamen nġar kizin ikam kat sua tana ka uunu zen.)^e ¹⁰To ziru tizem naala, mi timiili ma tila pa ruumu kizin.

Yesu ipet ki Maria ta ki Magdala na
(Mt 28:9-10; Mk 16:9-11)

¹¹Maria imiili ma imar ipet naala mini, to imendernder su naala kwoono, mi itanġan ma imbotmbot. Beso ituundu mi mataana ilela naala leleene na, ¹²ire aġela ru ta tiru pa mburu kokouġan na, timbutul se Yesu muriini ta munġu imbot pa na. Ta imbot la ki uteene, mi toro imbot la ki kumbuunu. ¹³To aġela ru tana tiwi i. Tiso: “A barau, tanġan paso?” Mi ni ipekel kwon ma iso: “Wal sa tikam Merere tio ma ila ne kek. Mi nio anġankaana pa. Ko tiuri ila parei?”

¹⁴To mataana ilae na, ire Yesu itunu imendernder su ndemeene uunu. Tamen ikilaali som. ¹⁵To Yesu iwi i ma iso: “A barau, nu ru asinġ ta tanġan na?”

Mi Maria iso ko ni tomtom ta imborro lele tana. Tana iso pini ma iso: “Biibi, sombe nu kam Merere tio, na so yo pini, mi aġla anġkami.”

¹⁶To Yesu ipaata kat zaana mi iso: “Maria!” Tana Maria ikilaala nager kini, to itoori mi iso: “Wai, Rabboni!” (Rabboni, ina Iburu kalġan. Mi ka uunu ta kembei: ‘mos katuunu’.) To ila mi iteeġi.

¹⁷Tamen Yesu iso pini: “Wa! Zem yo. Pa inġi anġsala ki Tamaġ zen. Miili ma la ki tiziġ bizin, mi so pizin ta kembei: Inġi be anġmiili ma anġsala ki Tamaġ. Mi ni Tomoyom tomini. Mi ni Anutu tio, mi Anutu tiom tomini.”^f

¹⁸Tana Maria ila ipet kizin nanġan, mi isotaara zin ta kembei: “Nio anġre kat Merere pa motoġ.” Mi iso zin pa sua ta Yesu iso pini na.

Yesu ipet kizin nanġan kini
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹Indeeġe aigule mataana kana tana ka mbeġ na, zin nanġan ki Yesu tilup zin lela ruumu leleene. Mi kataama ila ma tunġ. Pa timoto zin Yuda

^e 20:9 Mbo 16:10 ^f 20:17 Ibr 2:11+

tau. Timbotmbot mi molo som na, Yesu ipet kizin mi iso pizin. Iso: “Leleyom ambai.” ²⁰To iso zin pa namaana mi nggiliini, mi zin tire i mi tikilaali kembei ni Merere kizin. Tabe ikam ma lenen ambai ma tau ambai kat. ²¹To Yesu iso pizin mini ma iso: “Leleyom ambai. Ingi nio ango yom ma kala, kembei ta Tamarj inggo yo ma anjar i.”²²Tona iwi Bubujanana ma ila pizin mi iso: “Kakam Bubujan Potomjanana ta ima na. ²³Tomtom ta sombe Anutu ireege sanaana kini kek, na niom irao kopomboli ma koso pini ta kembei: ‘Anutu ireege sanaana ku kek.’^h Mi sombe kereege pini som, nako sanaana kini tana imbotmbot men.”ⁱ

Yesu ipet ki Tomas

²⁴Yesu ipet kizin nanganj kini na, kizin ta, zaana Tomas, ni zijan timbotmbot som. Tomas tana zaana toro Didimus.^j ²⁵Tana kaimer, Tomas ila ipet kizin, mi zin tiso Yesu uruunu pini. Tiso: “Ai, niam amre Merere kiti kek.” Tamen Tomas ipekel kwon ma iso: “Wa, ina sa kapakaam na. Nio ajurla som. Kena so ituj ajre kat kiruungu muriini mi izi muriini pa motoj, mi nomoj ilela, to ajurla.”

²⁶Aigule lamata mi ru ilae na, nanganj kini tilup zin mini ma timbotmbot. Mi kataama ta boozomen tikotkaala lup. Indeeje tana, Tomas tomini zijan timbotmbot. Molo som na, Yesu ipet la mazwan mi iso: “Leleyom ambai.” ²⁷Mi mataana ila ki Tomas, to iso pini: “Lelem iwe ru ndabok. Mar ma nomom ilela kiruungu muriini mi izi muriini, mibe urla.”

²⁸To Tomas iso pini ma iso: “Oo, nonono kat. Nu Merere tio, mi Anutu tio!”

²⁹Mi Yesu iso pini: “Nu re kat yo kek, tana urla. Mi wal ta sombe tire kat yo som, mi tamen tiurla, na zin ko menmeen zin pa kampejana ki Anutu tabe ise kizin i.”^k

Ro ti ka uunu

³⁰Indeeje ta Yesu zijan nanganj kini tiwwa na, ni itooro mos boozomen ma tire kat pa matan. Tamen mos boozomen tana, kan mbol ise ro ti som.^l ³¹Mi sua boozomen ta imbot se ro ti, ina be ipei ngar tiom mi kuurla ta kembei: Yesu, ni Mesia mi Anutu Lutuunu nonono. Mi sombe kuurla kini, inako ni ndomoono pa, mi kakam mbotjana ki Anutu ta iseeje iseeje ma ila.^m

Yesu ipet ki nanganj kini isu yok tatiliujana Tiberias ka peende

21 ¹Kaimer to Yesu ila ipet kizin nanganj kini isu yok tatiliujana Tiberias ka peende. Ipet ta kembei: ²Simon Petrus, Tomas (ta

^s 20:21 Mt 28:19 ^h 20:23 Zaala toro tabe tootooro sua ti na, ta kembei: ‘Niom sombe kereege sanaana ki tomtom sa, na sanaana kini reegejana.’

ⁱ 20:23 Mt 16:19+, 18:18 ^j 20:24 Yo 11:16, 14:5 ^k 20:29 Yo 3:16; 2Kor 5:7; 1Pe 1:8

^l 20:30 Yo 21:25 ^m 20:31 Ro 1:17; 1Yo 5:13

zaana toro Didimus na), Natanael (ni kar kini Kana ta Galilea na), Zebedi lutuunu bizin ru, mi nangar ru tomen ta zigan timbotmbot. ³To Simon Petrus isu mi iso pa waene bizin tana. Iso: “Nio ingi angla angwaaza kanda i.” Mi zin pakan tiso: “Soom. Niam ko itigan.” Tana tise woongo mi tila, to titekteege ma mankwono. Tamen tikam ye sa som.” ⁴Lele imarmar mi Yesu ila ipet ma imendernder su peende. Mi tire la pini, tamen tikilaali som. ⁵To ni iwi la pizin ma iso: “Ou tizigan, kakam koyom ye sa?”

Mi tipekel kwoono ma tiso: “Wai, som kat.”

⁶To ni iso pizin ma iso: “Kena kotoombo ma kipiri pu isula ki nomoyom woono ten.” Tana tipiri pu isula. Beso tiyo ma ise na, tirao som. Pa ye tila ma bok kat. ⁷Tona nangar ta Yesu leleene pini ilip na, iso lae pa Petrus ma iso: “Ouo, inga Merere tau!” Petrus ilej sua kini tana, na loja men mi iur mburu kini mat kana ila niini mini, mi ilu i sula ma ilela pa peende. ⁸⁻⁹Mi nangar pakan, zin timbot woongo mi tiyaaru pu ta bok pa ye na, mi tito i ma tilela pa peende. Pa zin timbot molo pa peende som. Tilela peende, to tire narabu ma ye imbot sala you. ¹⁰Tona Yesu iso pizin ma iso: “Ye ta buri kakam ma kele na, pakan imar.”

¹¹Tana Simon Petrus ipera ma isala woongo, mi iyaaru pu raama ye ma ilela pa peende. Pu tina, ye tilela ma bok kat mabe rek. Mi ye ta sorok som. Ye ta bibip men. Mi tinin zin na irao tomta lamata, tomtoru, laamuru mi tel (153). ¹²To Yesu iso pizin ma iso: “Kamar ma kakan kini.” Nangar kini tiute: Ni Merere kizin. Tamen tasa kwoono ikam kak ma iwi kati som. ¹³To Yesu namaana ila pa narabu ma ye mi irai pizin.^o

¹⁴Yesu imeete mi imanga mini pa naala na, ipet kizin nangar kini pa ru. Mi toro ti ta iwe tel pa.

Yesu iur Petrus pa uraata mini

¹⁵Zin tikan kini ma imap, to Yesu iwi Simon Petrus ma iso: “Simon, Yoan lutuunu, parei? Nu lelem pio ma ilip pa zin pakan taingi, som som?” Petrus ipekel kwoono ma iso: “E! Merere, nu ute nio lelej pu.” Mi Yesu iso pini: “Kena putu zin sipsip tio lutunlutun.”^p

¹⁶To Yesu iwi i mini ma iwe ru pa. Iso: “Simon, Yoan lutuunu, nu lelem pio ilip, som som?” Mi ni ipekel kaljaana ma iso: “E! Merere nu ute nio lelej pu.” Mi Yesu iso pini ma iso: “Kena motom pizin sipsip tio.”

¹⁷To Yesu iwi i mini ma iwe tel pa. Iso: “Simon, Yoan lutuunu, nu lelem pio, som som?” Tabe Petrus leleene ipata. Pa Yesu ikam wijana tana pini pa tel kek. Tana ipekel kwoono ma iso: “E! Merere nu ute korog ta boozomen. Nu ute nio lelej pu.” Mi Yesu iso pini ma iso: “Putu zin sipsip tio.”^q ¹⁸Nio angso kat pu ta kembei: Indeeje ta nu kaibijom na, itum

ⁿ 21:3 Lu 5:4+ ^o 21:13 Yo 6:11; Igo 10:41 ^p 21:15 Igo 20:28; 1Pe 5:2

^q 21:17 Lu 22:61+

urur mburu ku. Mi lele swoi ta nu lelem pa be la na, nu la men. Tamen kaimer, sombe we kolman, nako swooro nomom ma ila, mi tomtom toro ko iur mburu ku ila nim, mi iyaaru u ma la pa lele ta nu lelem pa som i.”
 19Sua ti, Yesu iso se ki meetejana ki Petrus. Pa kaimer meetejana kini tana ko iwe zaala be Anutu zaana iwe biibi. Mi Yesu iso pini mini ma iso: “To yo!”^r

Nangaj ta Yesu leleene pini ilip

20To Petrus mataana imiili na, ire nangaj ta Yesu leleene pini ilip na, ni ito zin ma ziġan tila. Mungu indeeje ta tikanan kini na, nangaj tana, ta imbot koloujana pa Yesu mi iwi i pa asiġ tabe iuri la ka koi bizin naman.^s 21Tana Petrus mataana ila kini, mi iwi Yesu pini ma iso: “Biibi, mi parei pa tomtom tinga?”

22Mi Yesu ipekel kwoono ma iso: “Oo, ina nio itunġ tau. Sombe leleġ be ni imbotmbot ma irao aġmiili ma aġmar mini, ina koronġ ku som. Ina koronġ tio. Tamen nu to yo.” 23Uunu tina ta kaimer sua irak ma irao nangaj kini ta boozomen ma tiso nangaj kini tana ko irao imeete som. Tamen Yesu iso sua ta kembei som. Ni iso men ta kembei: “Sombe nio leleġ be nangaj tinga imbotmbot ma irao aġmiili ma aġmar mini, ina koronġ tio. Mi ina koronġ ku som.”

24Nangaj tana, ta ire kat koronġ ta boozomen taingġi. Tanata ipombol ka sua, mi ibeede ise ro ti. Mi niam amute: Sua kini na, sua ġonoono men.^t

Sua pemetjana

25Yesu ikam uraata boozomen. Tamen uraata kini pakan tibeede se ro som. Mibe tibeede ma imap lup, so ro tana munjaana ka tieene. Sombe tootoombo be tuurpe muriini isu toono ti, nako tarao som.^u

^r 21:19 Mk 1:16+; 2Pe 1:14 ^s 21:20 Yo 13:23+ ^t 21:24 Yo 19:35 ^u 21:25 Yo 20:30